

Pesosen kuningasajatuksesta pelastusalan keskeiseksi kehittäjäksi ja kumppaniksi

Palosuojelurahaston 70-vuotinen taival

Sisäasiainministeriön julkaisu 39/2012

ISSN: 1236-2840

ISBN: 978-952-491-786-5 (nid.)

ISBN: 978-952-491-787-2 (PDF, verkkojulkaisu)

Verkkojulkaisu saatavissa osoitteesta www.psr.fi/viestinta.

Toimitus: Johanna Herrala, Hanna Paakkolanvaara,

Palosuojelurahasto/Sisäasiainministeriö

Taitto: Jussi Ekberg/ Kopijyvä Oy, 2012

Paino: Kopijyvä Oy/ Jyväskylä

Sisällys

<i>Alkusanat</i>	5
<i>Palosuojaelurahasto ja pelastustoimen kehitysnäkymät</i>	
Pentti Partanen	6
Kommenttipuheenvuoro <i>Pelastusalan järjestöjen avustaminen</i>	
Kari Hannus	10
<i>Leo Pesosen, maan palotoimen suurmiehen saavutuksia on myös Palosuojaelurahasto</i>	
Juhani Katajamäki	11
<i>Palosuojaelurahasto ennen, nyt ja tulevaisuudessa</i>	
Simo Tarvainen	17
<i>Palotoimen ja Palosuojaelurahaston merkkipaalat</i>	22
<i>Palosuojaelurahaston hallitus toimikaudella 1.3.2011–28.2.2014</i>	23
<i>Rahaston johtokunnan jäsenet ja toimihenkilöt vuosina 1948–2012</i>	24
<i>Pelastustoimen alueellistamista koskeva 3-vaiheinen tutkimushanke vuosina 2001–2010</i>	
Olavi Kallio	28
Kommenttipuheenvuoro <i>Alueelliset pelastuslaitokset – menestystarina Palosuojaelurahaston näkökulmasta</i>	
Juhani Meriläinen	34
<i>Palosuojaelurahaston merkitys vakuutusallalle</i>	
Seppo Pekurinen	36
<i>Tulipalojen ehkäisy on yhteistyötä</i>	
Matti Orrainen	41
Kommenttipuheenvuoro <i>Palonehkäisyyden vaikuttavuus on monen asian summa</i>	
Kirsi Rajaniemi	47
<i>Paloturvallisuustekniikan professuuri ja alan korkeakoulutus</i>	
Teija Mankkinen	49
Kommenttipuheenvuoro <i>Mitä virkaa professorilla – Mitä arvoa tutkimuksella?</i>	
Mervi Parviainen	52
Sopimuspalokuntien ryhmittely <i>Selkeyttä keskusteluun tulevaisuudesta</i>	
Pekka Koivunen	54
Kommenttipuheenvuoro <i>Sopimuspalokunnat pelastustoimen keskeisinä toimijoina</i>	
Jari Hyvärinen	58
Case <i>Nurmon VPK:n kalustohallin rakennusprojekti</i>	
Mauno Peltokoski	59
<i>Pelastustoimen harjoitusalueet</i>	
Paavo Tiitta	61
Case <i>Länsi-Suomen pelastusharjoitusalue</i>	
Mikko Peltola	67
<i>Pelastuslaitosten yhteistyö</i>	
Jussi Rahikainen	69
Kommenttipuheenvuoro <i>Strategisella kumppanuudella syvyyttä yhteistyöhön</i>	
Esko Koskinen	72

Kuva: Pasi Autio

Sisäasiainministeriön valtiosihteeri Marjo Anttoora (oik.), kansliapäällikkö (31.5.2012 saakka) Ritva Viljanen, pelastusylijohtaja Pentti Partanen ja Palosuojelurahaston puheenjohtaja Kari Hannus Palosuojelurahaston 70-vuotisjuhlaseminaarissa 10.4.2012 Säätytalolla.

Alkusanat

70-VUOTISTA TAIVALTAAN JUHLIVA Palosuojelurahasto on valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto, joka toimii sisäasiainministeriön hoidossa ja valvonnassa. Rahasto myöntää vuosittain avustuksia lähes kymmenen miljoonaa euroa tulipalon ehkäisyyn ja pelastustoiminnan edistämistä koskeviin hankkeisiin. Keskeisimpiä avustuskohhteita ovat olleet pelastusalan järjestöjen koulutus- ja valistustoiminta, alaa tukevat tutkimus- ja kehittämishankkeet sekä kaluston hankinta ja paloasemien rakentaminen. Rahaston varat koostuvat vuosittain kiinteästä ja irtaimesta palovakuutetusta omaisuudesta kerättävistä palosuojelumaksuista. Vuoden 2012 lopussa tilittävä vuoden 2011 palosuojelumaksukertymä on n. 9,7 miljoonaa euroa.

Leo Pesosen Saksasta tuomasta ideasta on ollut pitkä matka nykyiseen toimintamalliin. Kehitystä on tapahtunut koko matkan. Rahaston tulee kehittyä ajan hengen mukaisesti. Nyky-yhteiskunta on toinen kuin sodanjälkeisen jälleenrakennuksen aikana. Rahasto huomioi tämän omassa kehittämistyössään. Valtion talousarvion ulkopuolisena toimijana, rahastoon kohdistuu niukkuuden aikoina entistä enemmän katseita ja toiveita myös valtion ja kuntahallinnon toimijoiden puolelta. Rahasto pyrkii kohdistamaan avustuksensa sinne missä se on vaikuttavinta. Pelastusalan järjestöt ovat rahaston avustuksen saajina merkittävä saajaryhmä. Järjestöillä ja vapaaehtoistoimijoilla on keskeinen ja ehkä moniin muihin aloihin verrattuna jopa poikkeuksellisen vahva rooli. Suomen pelastustoimi rakentuu malliin, jossa vapaaehtoiset osaltaan vastaavat merkittävästä osasta pelastustehtävistä.

Palosuojelurahasto juhlii tänä vuonna 70-vuotista taivaltaan. Juhlavuoden kunniaksi järjestettiin juhlaseminaari 10.4.2012

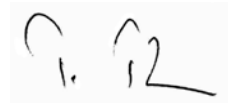
Säätytalolla. Juhlaseminaarissa sekä sisäasiainministeriön näytelytilassa oli lisäksi esillä rahaston kokoama valokuvista, videoista sekä julkaisuista koostunut Palosuojelurahasto ennen ja nyt -näyttely. Tämän juhlaulkaisun tarkoituksena on antaa lukijoille kuva Palosuojelurahaston tähänastisesta taipaleesta, merkityksestä sekä toimintaympäristöstä. Julkaisuun on pyydetty kirjoituksia Palosuojelurahaston kannalta keskeisistä aihepiireistä ja alan keskeisiltä vaikuttajilta. Juhlaulkaisu sisältää artikkeleita Palosuojelurahaston synnystä ja vaiheista, pelastustoimen alueellistamisen vaikutuksista, palonehkäisyyden ja rahaston merkityksestä vakuutusyhtiöille, palonehkäisyydestä järjestöissä, pelastusalan korkeakoulutuksen ja tutkimuksen tulevaisuudesta, sopimuspalokuntien tulevaisuudennäkymistä, pelastustoimen harjoitusalueista sekä pelastuslaitosten yhteistyön mahdollisuuksista. Juhlaulkaisu sisältää paljon kuvamateriaalia rahaston 70-vuotisjuhlaseminaarista. Kuvamateriaalina on lisäksi käytetty Palo- ja pelastustieto ry:n valokuva-arkistointihankkeesta digitalisoituja kuvia.

Haluamme kiittää lämpimästi kaikkia julkaisun kirjoittajia.

Helsingissä 10.10.2012

Kari Hannus
Hallituksen puheenjohtaja
Palosuojelurahasto

Pentti Partanen
Pelastusylijohtaja
Sisäasiainministeriö

Palosuojelurahasto ja pelastustoimen kehitysnäkymät

Pentti Partanen

Totesin Palosuojelurahaston 70-vuotisjuhlassa, että rahasto oli taloudellisesta niukkuudesta kärsivän sodanjälkeisen Suomen hieno innovaatio palotoimen saattamiseksi perusrakenteiltaan toimintakykyiseksi.

Kun rahasto saa varansa palovakuutusmaksuista ja ne käytetään paloturvallisuuden edistämiseen, voidaan modernein termein puhua aiheuttamisperiaatteen mukaisesta rahoitusjärjestelmästä, joka hyvällä tavalla tukee kuntia niiden vastuulle kuuluvan toimialan ylläpitämisessä ja varsinkin sen kehittämisessä sekä edistää vakuutuksenottajien etua paloturvallisuuden parantuessa.

Avustustoiminnan tavoitteista

ALUKSI TARKOITUKSENA OLI paloasemien rakentamisen ja välttämättömän kaluston hankinnan tukeminen. Palotoimen hallinto ja henkilöstörakenne kunnissa ja valtiolla oli tuolloin varsin heiveröinen. Monissa asioissa oli onneksi mahdollista tukeutua järjestöihin ja niissä harjoitettuun vapaaehtoiseen toimintaan osaamisen kehittämiseksi ja palonehkäisyyden edistämiseksi. Niinpä avustuksia annettiin myös järjestöille koulutus- ja valistustoiminnan mahdollistamiseksi.

Ajan myötä avustettavan toiminnan kirjo laajeni. Rahasto tuki opintomatkoja ulkomaille ja loi mahdollisuuden hakea oppia rajojemme ulkopuolelta. Järjestöjen toimintamahdollisuudet kehittyivät ja vakiintuivat rahaston tuella. Palokuntanuorten toimintaa tuettiin ja alettiin rahoittaa valistuskampanjoita. Myös palotutkimusta rahoitettiin.

Palosuojelurahastolla on ollut huomattava merkitys pelastustoimen kehityksen tukijana. Vaikka avustuksiin käytettävissä oleva rahasumma ei toimialan kokonaiskustannuksiin verrattuna ole ollut kovin suuri, on sillä saatu aikaan paljon sellaista, minkä rahoittaminen ministeriön, pelastuslaitosten tai vapaaehtoisten palokuntien talousarvioista olisi voinut olla hankalaa,

jollei osin jopa mahdotonta.

Rahaston avustustoiminnan perusteet ja avustuskelpoiset kohteet on määritetty rahastoa koskevassa lainsäädännössä. Ajan mittaan on kehittynyt varsin pysyvä jako järjestöille suunnattaviin avustuksiin, paloasemarakennusten rakentamis- ja peruskorjausavustuksiin, sopimuspalokuntien pienkalustoavustuksiin ja paloautojen hankinta-avustuksiin. Varsinkin järjestöjen – mutta myös muiden avustuksenhakijoiden – kannalta on ollut hyvä, kun avustuspolitiikan jatkuvuuteen on voitu luottaa.

Pysyviin jako-osuuksiin liittyy luonnollisesti vaara paikalleen jämähtämisestä ja vaikeus muuttaa painopisteitä tarpeiden ja politiikkalinjausten mahdollisesti muuttuessa. Vuosittainen varojen kertymä on kuitenkin ollut niin hyvä, että suuria ongelmia ei ole ollut. Hyviä avustuksen arvoisia hakemuksia on entisten lisäksi saatu mahtumaan avustuksen piiriin. Joidenkin toimintojen avustamisesta on voitu kokonaan luopua pelastuslaitosten ja valtion pelastushallinnon henkilö- ja taloudellisten voimavarojen vahvistuttua. Jatkossakin on syytä kriittisesti arvioida käytännössä pysyviksi muuttuneiden avustusten perusteita – itsestään selvä tai ”ilmainen” raha voi johtaa epätarkoituksenmukaisten rakenteiden syntyyn ja ylläpitoon.

Lisää suunnitelmallisuutta ja kokonaishyötyjä

RAHASTON TOIMINTAAN ON ajan myötä tullut lisää suunnitelmallisuutta. Rahaston hallituksen hyväksymän ja sisäasiainministeriön lausunnolla kommentoiman toimintasuunnitelman ja vuosittaisen budjetin avustuspäätöksiä ohjaava vaikutus on kasvanut. Suunnitelmat on nivelletty tukemaan pelastustoimen yleistä strategiaa.

Viime vuosina rahasto on lisännyt tutkimus- ja kehittämis-toimintaan osoitettavaa rahoitusta, tukenut monia merkittäviä kehittämishankkeita ja muun muassa alkanut tukea harjoitusalueiden rakentamista.

Erittäin tärkeää on, että perinteisten yksittäisiin hankkeisiin ja

Kuva: Pasi Autio

Pelastusylijohtaja Partanen puhui rahaston 70-vuotisjuhlasesinaarissa Säätälolla rahaston roolista pelastustoimen kehittäjänä.

hankintoihin menevien avustusten lisäksi rahoitetaan alaa kokonaisuudessaan palvelevia hankkeita. Alueellinen pelastustoimen järjestelmä ja sen myötä syntynyt kumppanuusverkosto ovat merkittävästi helpottaneet valtakunnallisten kehittämishankkeiden käynnistämistä. Laitokset ovat jo saaneet avustuksia hankkeisiin, jotka toteutetaan useamman laitoksen – jopa kaikkien laitosten – yhteistyönä. Kumppanuusverkostossa käynnistyneet hankkeet kelpaavat malliksi toimista, joihin esimerkiksi yhteisten tietojärjestelmien kehittämiseksi on koko julkisessa hallinnossa suuri tarve. Pelastuslaitosten lisäksi valtion pelastushallinto on osallisena useissa yhteishankkeissa. Myös järjestöillä on tutkimus- ja kehittämishankkeita, jotka palvelevat koko toimialaa.

Niukkuutta näköpiirissä

JULKISEN TALOUDEN NYKYISET ja näköpiirissä olevat vaikeudet, jotka heijastuvat hallituksen lähivuosille päättämässä valtiontalouden kehyksissä ja kuntatalouden linjauksissa, tulevat vaikuttamaan myös pelastustoimen rahoituspohjaan.

Kehyspäätöksessä muun muassa leikattiin kunnille maksettavia valtionosuuksia. Niiden osalta pelastustoimen kannalta välittömin vaikutus on sillä, kun kalusto- sekä kehittämis- ja järjestel-

mähankkeisiin tarkoitettu valtionavustusmääräraha poistettiin budjetista.

Runsaan kolmen miljoonan euron valtionosuudella on tuettu vuosittain neljää-viittäkymmentä pelastuslaitosten paloautohanketta sekä muutamia kehityshankkeita. Tukipäätöksillä on varmasti ollut myönteinen vaikutus ajoneuvokaluston uusiutumiseen. Toisaalta on syytä todeta, että vaikka valtionavustuksia ei ole riittänyt kaikkiin pelastuslaitosten suunnittelemiin ajoneuvohankintoihin, laitokset ovat omin varoin toteuttaneet merkittävän osan johdonmukaisen kaluston uusimispolitiikan edellyttämistä hankinnoista.

Palosuojelurahaston hallituksen on otettava kantaa siihen, miten valtionosuusmäärärahan poistuminen vaikuttaa rahastosta avustettavien kohteiden määrittelyyn. Jos rahasto esimerkiksi ryhtyisi avustamaan valtionosuuksilla tähän saakka tuettuja hankintoja samalla summalla kuin valtio on niitä järjestelmänsä puitteissa avustanut, olisi nykyisiä avustuksenjakosuusuuksia supistettava, mikä ei varmaankaan olisi aivan helppoa. Toisaalta kovin tasapainoiselta ei tunnu sekään, että valtakunnallisella rahoituksella tuettaisiin palokuntien pienkaluston ja pienien autojen hankintaa, mutta ei keskeisintä ensilähdön kalustoa. Rahaston käytettävissä olevien varojen lisäämistä palosuojelumaksua korottamalla ei voine pitää realistisena vaihtoehtona.

Paloasemahankkeiden rahoitusjärjestelmä ei ole ongelmaton. Pelastuslaitoksethan yleensä vuokraavat asemat kunnilta ja olisi kiinnostavaa selvittää, vaikuttaako rahaston avustus kunnan perimään vuokraan alentavasti. Kiinteistöpolitiikan muuttuessa asemia voidaan vuokrata myös sellaisilta tahoilta – vaikkapa rakennusyhtiöiltä – joilla ei ole oikeutta saada rahaston avustusta. Tällöin saatetaan joutua kilpailupolitiikan kannalta hankaliin asetelmiin.

Palosuojelurahaston avustukset tulisi ensisijaisesti suunnata sellaisiin kohteisiin, joista on kokonaisuuden kannalta suurin hyöty. Siksi on tärkeää, että koko toimialan tai ainakin pelastuslaitosten yhteishankkeet, tutkimus- ja kehittämistoiminta sekä valistuskampanjat pysyvät keskeisinä avustuskohteina. Alan järjestöt tekevät tärkeää työtä pelastustoimen ja yleisemminkin turvallisuuden edistämiseksi ja niiden tukeminen on varmaan jatkossakin tarpeen. Tulostavuu, läpinäkyvyys ja kilpailutuksen kautta toteutettavat hankkeet entisestään korostunevat, tulostavoitteisiin sitomattomien yleisavustusten osuus taas vähentyy.

Pelastustoimi julkisten palvelujen kentässä

JULKISTEN PALVELUJEN TUOTTAMISEN järjestelmä ja taso keskusteluttavat kovasti. Talouden niukkuudesta sekä väestön ikärakenteesta ja muuttoliikkeestä johtuvat haasteet pakottavat merkittäviin muutoksiin palvelutuotannossa ja sen rakenteissa. Kuntarakenne ja terveydenhuollon organisointi ovat ehkä suurimmat ratkaisua odottavat vireillä olevat asiat, joilla on huomattava vaikutus myös pelastustoimeen. Valtionhallinnon puolelta on mainittava hätäkeskushanke ja poliisin organisaatiouudistus. Valtion ja kuntien turvallisuustoimijoita koskevat myös käynnissä olevat suuret tieto- ja viestijärjestelmähankkeet.

Hyvissä ajoin – jopa esimerkinomaisesti – toteutettu aluelaitosten perustaminen helpottaa kehitystyötä pelastustoimessa. Meidän ei tarvitse kamppailla organisaatorakenteen peruskysymysten kanssa: nykyinen aluelaitosrakenne antaa hyvän pohjan jatkolle. Minimissä riittää sopeutuminen mahdollisiin kuntajaon

Pelastusylijohtaja Partanen ja puheenjohtaja Hannus selostavat pelastusalan erityispiirteitä vieraspuhuja toimitusjohtaja Pauli Aalto-Setälälle rahaston 70-vuotisjuhlassa.

Kuva: Pasi Autio

muutoksiin, jotka voivat edellyttää korjauksia alueiden rajoihin. Tuleva poliisilaitosrakenne, terveydenhuollon uudet järjestelyt taikka kuntien ja laitosten itsensä ilmaisemat kehittämishalut saattavat antaa inspiraatiota aluejaon muuttamiseen esimerkiksi laitosten määrää vähentämällä. Pelastustoimen ylläpitovastuun siirto valtiolle ei näyttäisi nousseen merkittäväksi keskustelunaiheeksi kuntauudistusta valmisteltaessa.

Vaikka kalusto ja välineistö ovat moniin muihin aloihin verrattuna oleellisen tärkeitä, ilman hyvin koulutettua, hyväkuntoista ja riittävää henkilöstöä ei pelastustoimen tehtäviä voi hoitaa. Pelastustoimi poikkeaa muista aloista siinä, että henkilöstö koostuu – ja sen on jatkossakin koostuttava – sekä päätoimisesta ammattihenkilöstöstä että vapaaehtoisesta ja sivutoimisesta henkilöstöstä. Koulutukseen käytettävissä olevat varat, alueelliset erot väestörakenteessa sekä työelämän ja eräiden muiden tekijöiden synnyttämät haasteet vapaaehtoishenkilöstön saatavuudelle ja käytettävyydelle saattavat vaikeuttaa henkilöstötilannetta. Varsinkin harvaan asutuilla alueilla väestön omatoimisuus, naapuriapu ja viranomaisten uudenlaiset yhteistoimintamallit ovat välttämättömiä.

Kiireellistä apua edellyttävät hälytystehtävät ovat näkyvin osa pelastustoimen tehtäväkenttää. Niiden lisäksi toimiala vastaa tulipalojen ja osaltaan muidenkin onnettomuuksien ennalta ehkäisystä sekä keskeisestä osasta siviiliväestön suojaamiseen tähtäävää poikkeusoloihin varautumista.

Ennalta ehkäisevän toiminnan kehittämisessä ja siihen kuuluvan tutkimuksen, kampanjoinnin sekä muun viestinnän edistämässä ja toteuttamisessa Palosuojelurahaston antamalla rahoituksella on ollut suuri merkitys. Moni kampanja olisi luultavasti jäänyt toteuttamatta ilman rahaston myötävaikutusta.

Ajassa eläen ja uuden kehittämistä tukien mutta perinteistä avustustoimintaakaan unohtamatta Palosuojelurahastolla on pelastustoimen järjestelmässä paikkansa jatkossakin.

Pentti Partanen on toiminut sisäasiainministeriön pelastusylivohtajana vuodesta 1991 lähtien. Pentti Partanen tuli sisäasiainministeriön palvelukseen ensimmäisen kerran vuonna 1974. Palosuojelurahaston puheenjohtajana hän toimi vuosina 1992–2005. Hän on valmistunut Helsingin yliopistosta valtiotieteiden kandidaatiksi.

Hän on työskennellyt myös Suomen Punaisen Ristin Helsingin ja Uudenmaan piirin toiminnanjohtajana. Lisäksi hän on työskennellyt Kansainvälisen Punaisen Ristin edustajana Bangladeshissa vuosina 1977–1978. Vuosina 1989–1991 Partanen toimi Suomen Punaisen Ristin kansainvälisen osaston johtajana. Vuosina 1985–1986 hän toimi neuvonantajana Saudi–Arabian pelastushallinnossa.

Partanen on useiden kansainvälisten kriisinhallinta- ja kansainvälisten valmiuskomiteoiden jäsen. Hän myös edustaa Suomea sekä EU:n pelastustoimen pääjohtajien kokouksessa että NATOn siviilivalmiuskomiteassa.

Kommenttipuheenvuoro

Pelastusalan järjestöjen avustaminen

Kari Hannus

PALOSUOJELURAHASTON AVUSTUSTEN JAON perusteena tulee olla myönnetyn avustuksen vaikuttavuus sekä kokonaisuuden kannalta paras hyöty. Pentti Partasen mukaan alan järjestöt tekevät tärkeää työtä pelastustoimen ja yleisemminkin turvallisuuden edistämiseksi ja niiden tukeminen on varmaan jatkossakin tarpeen. Hänen käsitykseensä on helppo yhtyä. Partanen myös ennakoii, että tulostavastuu, läpinäkyvyys ja kilpailutuksen kautta toteutettavat hankkeet korostuvat tulevaisuudessa.

Palosuojelurahasto avustaa pelastusalan järjestöjä vuosittain noin kolmella miljoonalla eurolla. Järjestöjen avustukset jakautuvat yleisavustukseen ja erityisavustuksiin. Yleisavustus päätetään vuosittain ja sen perusteena on historiatiedon lisäksi järjestön vuosittainen toimintasuunnitelma. Yleisavustusten vaikutusten arviointiprosessi on parhaillaan käynnissä. Erityisavustuksien osalta edellytetään aina erillistä projektisuunnitelmaa ja sen toteutumista seurataan.

On käyty keskustelua siitä, pitäisikö järjestöjen avustuksissa painottaa enemmän erityisavustuksia, jolloin vaikutusten seuraaminen olisi suoraviivaisempaa. Hyvä suunnitelma ja tulosten välitön seuranta mahdollistavat suoran vaikutusten arvioinnin. Varjopuolena on melko rankka byrokratia hakemusten laadinnassa, käsittelyssä ja valvonnassa.

Järjestöjen yleisavustukset päätetään vuosittain. Vaikka järjestöjen avustussummissa ei yleensä ole tapahtunut dramaattisia muutoksia, muodostaa epävarmuus järjestön kannalta huomattavan avustuserän suuruudesta usein ongelman järjestöjen toiminnan jatkuvuudelle tai ainakin pitkäjänteisyydelle.

Palosuojelurahaston ja järjestöjen kesken on alustavasti käyty keskustelua mahdollisuudesta solmia ainakin keskusjärjestöjen kanssa useampivuotinen "puitesopimus" harjoitettavasta toiminnasta, sen tavoitteista ja keinoista sekä PSR:n toimintaan kohdentamasta rahoituksesta. Useampivuotinen sopimus toki sekin vaatii vuosittaiset päätökset tarkasta rahamäärästä, mutta puitesopimuksella voitaisiin sopia huomattavasti nykyistä pitkäjänteisemmin toiminnasta. Tämä ei poista vaikuttavuuden ja tulosten arviointitarvetta, mutta tuloksia tarkasteltaisiin pitkäjänteisemmin. Järjestöjen osalta hyötynä olisi sekä toiminnan että ennen kaikkea talouden ennustettavuuden lisääntyminen.

Palosuojelurahasto uusii parhaillaan strategiaansa. Keskustelu järjestöjen avustuskäytännön uudistamisesta on osa strategia-prosessia. Rahaston ja järjestöjen kesken pyritään järjestelmään, joka parhaalla mahdollisella tavalla toteuttaa rahaston tarkoitusta – tulipalojen ehkäisyä ja pelastustoiminnan edistämistä.

Porin tekninen apulaiskaupunginjohtaja Kari Hannus toimii Palosuojelurahaston nykyisen (2011-) hallituksen puheenjohtajana.

Hannus on aikaisemmin työskennellyt Maanmittauslaitoksessa kiinteistö- ja kaavoitustehtävissä sekä ennen Poriin tuloaan Lohjan apulaiskaupunginjohtajana. Koulutukseltaan Hannus on diplomi-insinööri.

Leo Pesosen, maan palotoimen suurmiehen saavutuksia on myös Palosuojelurahasto

Juhani Katajamäki

Varatuomari Leo Pesosen kynästä syntyi ehdotus palolaiksi vuonna 1920. Kirjavien vaiheiden ja monien vaikeuksien jälkeen Suomen ensimmäinen palolaki annettiin 1933. Pesosen ideoima on myös Palosuojelurahasto ja sen taustalla oleva laki palosuojelumaksusta. Artikkelissa kuvaillaan – palolain alkuvaiheisiin ja Pesosen henkilöön taustoitettuna – vuonna 1948 aloittaneen Palosuojelurahaston pitkä syntyhistoria.

LEO PESOSEN KÄSIALA on moni muukin laki, asetus ja päätös, mm. Palokuntaliiton järjestys- ja harjoitusohjesääntö, elokuva-asetus, asetukset tulenaran selluloidin varastoimisesta, käsittelystä ja kuljetuksesta ja läänien palohallinnon järjestämisestä, päätös palokuntien järjestelyn ja koulutuksen perusteista.

Hän oli paljon muutakin kuin lainlaatija. Hän oli terävä kynämies – kymmenien kirjojen ja kirjasten kirjoittajana hän on paloalan

Juhani Katajamäki kuvattuna yhdessä Leo Pesosen kanssa 3.10.2012 Suomen Palosuojeluyhdistyksen 90-vuotisjuhlaseminaarissa.

Kuva: Palosuojelurahaston kuvapankki

Vasen kuva: Leo Pesosen, nuoren lakimiehen tuliaisena Saksanmatkalta 1919 olivat ainekset mm. palolakiin ja palosuojelurahastolakiin. Kumpikin hanke toteutui monien vuosien ja vaiheiden jälkeen.

Oikea kuva: Palosuojelumaksun tuotoilla rahoitettiin myös Palosuojeluyhdistyksen Palopäällystökoulua, jolle valtioneuvosto sisäasiainministeriön esittelystä uskoi palopäällystön koulutuksen 1934. Kuvassa koulunjohtaja Pesonen ja koulun palomestari Antti Leskinen.

kirjallisuutemme isä, hän oli läänien rajoista riippumattoman kaukoavun suunnittelija – varhainen aluepalokuntajärjestelmän ennakoija. Hän oli Suomen Palosuojeluyhdistyksen toiminnanjohtaja, Palopäällystökoulun johtaja ja sodan aikana valtion virkamies, sisäasiainministeriön paloylitarkastaja. Hänen ajatusmyllystään syntyi myös kymmeniä pieniä ja isompia kalustokeksintöjä.

Leo Pesosen pitkän palokuntauran päätti marraskuussa 1948 alkanut Helsingin palopäällikkyyks. ”Leo Pesosen ansiot ovat ylittämättömät yhden miehen elämäntyöksi”, Palontorjunta-lehti otsikoi Pesosta käsittelevän artikkelinsa Suomi 75 -kirjoitussarjassa joulukuussa 1992.

Monessa mukana

LEO PESONEN SYNTYI tukkukauppiaan poikana 24.6.1892 Viipurissa. Siellä hänen palokuntakokemuksensa alkoi Nuoraa-Alasommeen VPK:ssa, jota hän 16-vuotiaana nuorukaisena oli innokkaana perustamassa ja jonka johtokuntaan hän myöhemmin kuului.

Oikeustutkinnon Pesonen suoritti 1915. Tuohon aikaan Yleisen Palokuntaliiton kunnianhimoisena tavoitteena oli saada palontorjuntavalistus kansakoulujen oppisuunnitelmaan. Sitä varten piti saada oppikirja. Liitto järjesti kirjoituskilpailun 1916.

Siihen osallistui myös hovi oikeuden auskultantti Leo Pesonen. Hän sijoittui toiseksi. Voiton vei nimimerkki, jonka takaa paljastui Yleisen Palokuntaliiton puheenjohtaja Oskar Ekman.

Vaikka paloala ei tulevana ammattina ollut lakimies Pesosen mielessä, hänen koulutustaustansa ja palokuntaharrastuksensa tulivat jo lähitulevaisuudessa yhdistymään paloalan ammatiksi.

Ensimmäisen palolain pitkä taival

VUONNA 1917 YLEINEN Palokuntaliitto teki senaatille ehdotuksen palolainsäädännön uudistamiseksi. Piti saada yleinen palosääntö, palolaki. Kun Suomi oli julistautunut itsenäiseksi joulukuussa 1917, maan hallitus hyväksyi liiton tuoreen esityksen ja asetti kahden miehen palolakikomitean 1918. Samana vuonna Pesonen sai varatuomarin arvon.

Pesosen mukaan menestyminen kilpikirjoituksessa oli nostanut hänen nimensä esille, koska komiteaan tarvittiin juristijäsen. Pesonen kutsuttiin komiteaan ja omien sanojensa mukaan ”yksillä häpeillä suoraa päätä herra puheenjohtajaksi”, kun komitean jäsenvalinnat tehnyt henkilö ei huomannut nimittäneensä tehtävään nuoren lakimiesuntuvikon. Toiseksi jäseneksi kutsuttiin Palokuntaliiton puheenjohtaja Ekman.

Komitea käynnisti työnsä nopeasti. Pesonen suuntasi puolen vuoden opintomatkalle Saksaan. Nuori juristi haki oppia palolainsäädännöstä ja tutki samalla sotilaspalotointia ja palotoimen sodanaikaista hoitoa.

Komitea jätti palolakiehdotuksen valtioneuvostolle 20.2.1920. Huolellisesti valmisteltu hanke ei kuitenkaan edennyt. Valtioneuvoston lisäksi vastustusta löytyi omasta-kin takaa, isojen kaupunkien päällikkökunnasta. Yksimielistä kannatusta ei siltä suunnalta tullut, koska ehdotus ”ei ollut todellisten ammattimiesten tekemä”. Tällaista puhetta kuunneltiin mielellään ministeriössä, sillä komitean ehdotus oli erilainen kuin ministeriössä oli ajateltu.

”7 Pl. XXIV. Palotoimi.

1. Palohallinnosta johtuvat menot (arviomääräraha)	600,000
2. Avustus Suomen palosuojeluyhdistykselle	800,000
3. Avustus Suomen yleiselle palokuntaliitolle	150,000
4. Avustukset kunnille	2,000,000
5. Avustukset kunnille kaukoavustukseen soveltuvan kaluston hankkimiseksi (arviomääräraha)	3,000,000

XXIV luku: 6,550,000.”

Koko palosuojelumaksun ensimmäisen vuoden tuotto tuloutettiin maan palotoimen tarpeisiin.

Yli kymmenen vuoden vastatuuli

UUONNA 1922 MAAHAN perustettiin Suomen Palosuojeluyhdistys. Sen johtajaksi valittiin Leo Pesonen. Paloalasta tuli kuin tuli-kin hänelle leipäpuu.

Ammattiura lähti kiitoon, mutta Pesoselle tärkeä palolakihanke oli vastatuulella. Vuonna 1925 syntyi kilpaileva lakiehdotus, kun maatalousministeriö teetti erityisen metsäpalolakiehdotuksen. Se tuli hylätyksi, ja sisäasiainministeriö sai tehtäväkseen uuden, yhteisen palolakiehdotuksen valmistelun. Työ annettiin Palosuojeluyhdistykselle. Pesonen-Ekman -kaksikon vuosia sitten tehty työ alkoi uuden elon.

Ministeriössä ei ehdotus edelleenkään menestynyt. SPY keksi kääntä entisen presidentin ja arvostetun lainsäätäjän K. J. Ståhlbergin puoleen. Kokenut juristi kuuli 8,5 vuotta kestäneestä pöytälaulusta ja lupasi apunsa. Hänenkään viimeistelemään laki ei kelvannut. Se lähetettiin lainvalmistelukunnan neljännelle osastolle lausunnon antamista varten. Sitä ei kuulunut.

Pesonen kirjoitti muistiinpanoihinsa 1930: ”Palolaki ei heltiä M:n pöytälaulusta.” ”M” oli asessori (Torsten) Malinen sisäasiainministeriön lainvalmistelukunnan IV jaostosta. Hänen osastonsa suhtautuminen lakiin oli jatkuvasti torjuva.

Lopultakin

MONIEN VAIHEIDEN JÄLKEEN ratkaiseva askel tapahtui helmikuussa 1932, kun Aulis Junes ja 15 muuta kansanedustajaa eri puolueista teki valtiopäiville palolakia koskevan aloitteen. Kansanedustajat muistuttivat, että palosääntökomitean mietintö valmistui jo kaksitoista vuotta sitten. Siitä huolimatta asia ei vielä ole ollut edennyt virastokäsittelyä pitemmälle.

”Aloitteemme perustuu siihen palolakiehdotukseen, jonka ent. presidentti K.J. Ståhlberg on laatinut 1928 Suomen Palosuojeluyhdistyksen pyynnöstä. Siihen on tehty vain pari maalaiskuntien

palohallintotehtäviä helpottavaa ja yksinkertaistuttavaa muutosta”, aloitteessa sanottiin ja perusteltiin monin asiatiedoin palolain aikaansaamista lopultakin.

Tasavallan Presidentti allekirjoitti lain 22.6.1933, kun se eduskunnan ratkaisevassa äänestyksessä oli hyväksytty äänin 115-52. Voimaan laki astui 1.1.1934. (Suomessa lait syntyvät normaalisti hallituksen aloitteesta, mutta palolaki oli harvinainen poikkeus. Se syntyi, kun kansanedustajien riittävä enemmistö äänesti yksittäisen kansanedustajan tekemän lakialoitteen puolesta. Suomen hallitusmuodon ohella palolaki oli tiettävästi ainoa tällaista tietä syntynyt laki.)

Matkatuliaisena ajatus palosuojelurahastosta

IDEAN PALOSUOJELUMAKSUSTA PESONEN oli saanut Saksanmatkallaan 1919.

”Mägerkingissä, Würtembergissä sain selostuksen käytännöllisesti järjestetystä palosuojelurahastosta, joka oli melkein samanlainen kuin se, joka myöhemmin tuli voimaan Suomessa”, Pesonen muisteli 1960.

Saksanmatkan muistiinpanoissa 1919 Pesonen kuvailee:

”Vakuutusyhtiöiden avustukset 200–300 tuhatta vuodessa menevät keskuskassaan eikä suoraan kunnille. Keskuskassa antaa apurahoja aina 70 %:iin saakka kalustoon.”

Vuonna 1929 pitämässään esitelmässä vakuutusyhdistyksen kursseilla hän kertoi:

”Useissa saksalaisissa valtioissa on palovakuutustoimi lainsäädöteitse tehty osalliseksi palotoimen kustannuksiin. Vakuutuslaitokset maksavat määrätyn prosentin vakuutusmaksuista palokassaan, josta avustetaan kuntia. Kassan varojen käyttö voi olla kahta laatua: joko annetaan kunnille avustuksia vuotuisten menojen peittämiseksi. Silloin otetaan huomioon palotoimen suurempi tai pienempi tehokkuus: enemmän uhraavat kunnat saavat suu-

remman avustuksen. Tai voidaan tehdä kuten Württembergissä, eli myöntää avustuksia perusparannuksia varten. Tällöin avustuksen suuruus riippuu siitä, miten yleishyödyllinen hankittu parannus on. Autoruiskusta, jonka toimintasäde on pisin, annetaan jopa 70% avustusta. Seurauksena oli, että jo v. 1919 W:ssä oli lähestulkoon täydellinen verkko autoruiskuilla varustettuja palokuntia, ja verkon silmät siten punotut, että joka paikassa on vähintään 20 km:n päässä autoruisku.

Näin vakuutettu omaisuus osallistuu kustannuksiin. Tuonkaltaisen määrätty maksu on paljon helpompi kuin 'ottaa tuntematon vaara huomioon' vakuutusmaksun suuruutta määrittäessä."

Aloite laiksi palosuojelumaksusta kariutui

UUODEN 1933 PALOLAKI asetti siihen asti vain syrjästä katsoneelle valtiolle jonkin verran avustusvelvoitteita: avustuksia kunnille erityistapauksissa, osallistumista suurpalojen sammutuskustannuksiin ja avustuksia kaukoavustukseen soveliaan palokaluston hankintaan, palopäällystökoulutukseen ja paloteknilliseen koetustoimintaan. Suurista summista ei ollut kysymys, mutta Pesosen mukaan aavistettavissa oli "ettei vähääkään saataisi", olihan laki syntynyt ohi sisäministeriön ja hallituksen tahdon.

Pesonen kaivoi esille Saksantuliaisensa 1919, palosuojelumaksun. Seurauksena oli kansanedustaja Bruno Sarlinin tekemä aloite laiksi palosuojelumaksusta, palovakuutetusta kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta vuosittain suoritettavasta maksusta.

Lain toteutumisen aika ei vielä ollut, mutta asia sai osavoiton eduskunnan hyväksyttyä asiasta jätetyn toivomusponnen. Sen vaikutus jäi kuitenkin kuolleeksi kirjaimeksi.

"Tullessani helmikuun alussa 1940 paloylitarkastajaksi ja suunniteltuani asetuksen läänien palohallinnosta palotarkastajineen sekä aluepalopäällikköineen kuulin sisäministeri Ernst von Bohrilta, ettei valtion menoarvioon voida lisätä uusia menoja penniäkään. Silloin otin eräänä päivänä pommisuojoissa istuessamme esille eduskunnan toivomusaloitteen. Ministeri suhtautui siihen myönteisesti, mutta ehti vaihtua ennen kuin laki oli saatu valmiiksi."

Sotapäiväkirjan karua kertomaa

LAKI PALOSUOJELUMAKSUSTA SAATIIN vasta sisäministeri Toivo Horellin aikana 5.12.1941 eli yli seitsemän vuotta sen jälkeen kun eduskunta oli hyväksynyt toivomusponnen.

Sisäministeriön paloylitarkastajaksi nimitetty Pesonen on sotapäiväkirjassaan yksityiskohtaisesti kuvaillut lain valmisteluvaiheita. Ajankuvan välittämiseksi seuraavat katkelmat ovat sanatarkkoja sitaatteja.

"Lähtöaamuna (26.8.1941) klo 5 katsomassa Karjalan Tulen-
torjujien (sammutusjoukkueen) lähtöä rintamalle. Pidin lyhyen puheen, ja päälle laulettiin Kuullos pyhä vala.

26.8. - 1.9. Palosuojelumaksuasiasa hoitelemassa. Tuomioja soitti ja ilmoitti menoja otetun yli 6 miljoonaa ehdolla, että tulopuoli järjestyy. Lakijuttu tuli siis kiireelliseksi. Laatinut useita luonnoksia, joista neuvotteluja. Horelli matkoilla, joten 1.9. hänelle jokin pureskeltu ehdotus.

Viipurin valtaus 29.8.

2.9. - 7.9. Justeerasin palosuojelumaksua koskevaa lakiesitystä mm. vt. vakuutusylitarkastajan kanssa. Horelli lähti uudelle matkalle, mutta Tuomiojalta ja Sundquistilta kuulin, että menoarvio on läpäissyt valiokunta-asteen ja on toisena vedoksena valmiina valtioneuvostossa esitettäväksi.

13.9. Yöllä Katajanokalla aika paukaus. Joku Saksan miinavene pamahti lasteineen.(...) Kävimme Vainion kanssa paikalla. Sekasotkia ja suurehko tulipalo.

Horelli palannut matkalta. Lakiehdotus monistettiin, se ynnä PM ministereille jaettavaksi.

14.9. - 22.9. Tavallista asiain hoitelua. Menoarvio esillä valtioneuvostossa 19.9, jolloin 6 550 000 palomenoja ynnä periaate palosuojelumaksusta lyötiin de facto.(...) 22.9. viimeistelty konekirjoituskappale valmiina kirjapainoon lähetettäväksi. Ajatus vuodelta 1919 alkaa kiteytyä todellisuudeksi.

23.9. - 13.10. Laki palosuojelumaksusta valtioneuvostossa 25.9. ja presidentin istunnossa 26.9. ja sitten ei kun puumerkit alle ja asia oli sitä myöten selvä. (...) Eduskunnassa 9.10. ja uudelleen 10.10., jolloin Hagan ja Huhtala kävivät siellä sumuttamassa: promemorioita ja taulukkoja ja vastalauseita. Paavilaisen kuulemisesta asi-
antuntijana aloite.

14.10. - 28.11. Pääasiallisesti palosuojelumaksua koskevan lain paimentamista tai paremminkin sanoen yhden juoksuhaulin-
jan toisensa jälkeen valloittamista. Laki- ja talousvaliokunta antoi myönteisen mietinnön kaksine vastalauseineen, joissa ehdotettiin 3 vuoden määräaika ja hylkäämistä. Suuri valiokunta pyysi lausuntoa valtiovainlautakunnalta, joka puolestaan lykkäsi asian vero-
jaostoon. Joka paikassa olivat 'firmat ja firmojen asiamiehet' vastassa, mutta joka paikassa ne voitettiin.

Määräaika hyväksyttiin kannattajien taholta sovinnolla. Siitä on se etu, että saa jonkun tietyn ajan toimia rauhassa, epäroivät saada äänestämään jaa eikä ei, ja lykkäysesitys käy melkein pä mahdottomaksi. Mutta määräajaksi ehdotettiin 5 v, ja tämä meni läpi jaostossa, valtiovainvaliokunnassa ja suuressa valiokunnassa sekä 2. lukemisessa. Nyt ehdotus 'katon alla', mutta vielä 3. lukemisessa yritettiin vastarintaa, joka 28.11. voitettiin 91-64.

28.11. - 22.12. Lain läpimenon kunniaksi punaviinit PKK:ssa.
(...) Nyreällä mielellä olleiden vakuutusjohtajien kanssa sovintokous 20.12."

Vakuutuslaitokset vastustivat

PALOSUOJELUYHDISTYKSEN PERUSTAMISEN TAUSTALLA

olivat palovakuutuslaitosten johtomiehet. Palonehkäisytoiminnan kehittäminen nähtiin keinona vähentää palovahinkoja ja samalla vakuutuskorvauksia.

Kuten edellä on käynyt selväksi, ajatus palovakuutusmaksuun sisältyvästä automaattisesta palosuojelumaksusta ei ollut vakuutusyhtiöiden mieleen. Kaiken lisäksi hankkeen isä oli palovakuutusyhtiöiden myötävaikutuksella perustetun Palosuojeluyhdistyksen johtaja.

"Kaikkialla maailmassa palovakuutuslaitokset ovat kiinnostuneita palontorjunnasta ja eri muodossa sitä tukevat. Niin on ollut meilläkin, jossa vakuutuslaitokset aikoinaan taloudellisesti tukivat mm. Palosuojeluyhdistystä. Joskin paljon vähemmässä määrin kuin yleensä otaksuttiin. Niiden kannatusmaksut eivät kaiken kaikkiaan nousseet sataan tuhanteen markkaan vuodessa," Pesonen on kirjoittanut muistiin 1948.

"Mutta hyväpä niinkin, jos kannatusmaksut olisivat kohonneet rahan arvon alenemista vastaavassa määrässä ja lähentelisivät nyt miljoonaa. Mutta ei. Ne on nyt muutamia ani harvoja poikkeuksia lukuun ottamassa kokonaan lopetettu. Mistäkö syystä? Mielenosoituksena palosuojelumaksusta!"

(...)

"Olen siinä syntipukki, myönnän sen, mutta silloin kuin laki palosuojelumaksusta säädettiin, valtion varat olivat niin kiven takana, etten saanut menoarvioon 100 000 mk:n lisäystäkään. Mikä siinä muu auttoi, kun hankkia rahat jostakin. Ei pitäisi mikään kuolemansynti olla, että tuli tuo laki aikaansaaduksi, etenkin kun ottaa huomioon kaiken sen vääräyden, minkä kohteeksi tallettajat, henkivakuutusten ottajat, palkannauttijat ja monet muut ihmisryhmät ovat näinä aikoina joutuneet.

Mutta ei. Ei ole annettu anteeksi. Tähän maksuun aivan syyttömän Palosuojeluyhdistyksen kannatussitoumukset on kostoksi irti sanottu, ja sillä hyvä," Pesonen on katkerana muistellut.

Leo Pesosen kuningasajatus toteutui 1942

LAKI PALOSUOJELUMAKSUSTA KUITENKIN toteutui. Palosuojelumaksua voi pitää nerokkaana. Tiukkana taloudellisena aikana laki ei merkinnyt valtiolle lisäpanostusta, kun tulo oli osa vakuutettujen maksamaa vakuutusmaksua. Palosuojelumaksun suuruus määrettiin 3 %:ksi palovakuutusmaksusta.

Palovakuutuslaitokset keräsivät palosuojelumaksun ja tilittivät sen valtiolle. Joulukuussa 1941 määräaikaiseksi hyväksytty laki (1942–46) ja asetus toimeenpanosta tulivat voimaan 1942 ja toivat valtion tulo- ja menoarvioon oman pääluvun palotoimen rahoitukselle.

Lain ensimmäisen pykälän mukaisesti palovakuutetusta kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta on vuosittain suoritettava palosuojelumaksu valtion palotoimen menojen korvaamiseksi. Myöhemmin lain tarkoitus on muuttunut perusteellisesti.

Palosuojelumaksun ensi vuoden tuotoksi arvioitiin 6 550 000 mk. Koko summa tuloutettiin palotoimen hyväksi. Tuotosta 600 000 oli arviomääräraha palohallinnosta johtuviin menoihin, 800 000 mk avustusta Palosuojeluyhdistykselle, 150 000 mk avustusta Yleiselle Palokuntaliitolle, 2 000 000 mk avustusta kunnille ja 3 000 000 mk:n arviomääräraha avustukseksi kunnille kaukoavustukseen soveltuvan kaluston hankkimiseksi.

"Asian tärkeyteen ja tehtävien laajuuteen katsoen loppusumma on varsin vaatimaton, paljon pienempi kuin esimerkiksi Helsingin kaupungin palotoimen menoarvio", Pesonen arvioi.

"On kuitenkin muistettava, että tämä tärkeä uudistus on toteutettu ajankohtana, jolloin valtion talous on oman sotamme ja suursodan luoman tilanteen johdosta mitä ankarimmin kuormitettu."

Ylijäämistä Palosuojelurahasto

"LAKI PALOSUOJELUMAKSUSTA SÄÄDETTIIN aluksi viiden vuoden koeajaksi, ja ennen sen umpeen menoa oli paloylittarkastajan toimeni jo ehditty lakkauttaa," Pesonen on muistellut Palopuntarin artikkelissa.

"Sodan kestäessä jokaisella valmistuneella paloruiskulla oli ainakin kymmenen ottajaa, joten avustukset palokaluston ostoihin olisivat vain korottaneet hintoja ja olleet palkintoja mattimyöhäisille. Niinpä menopuoli alkuvuosina muutettiin yleensä siirtomäärärahaksi odottamaan sodan päättymistä. Sodan jälkeisinä vuosina palosuojelumaksun tuotto kasvoi aavistamattoman nopeasti, ja kerääntyneiden kymmenien miljoonien käyttö on ollut vähintäänkin taitamatonta. Joka vuosi oli tulopuolella miljoonien ylitys ja menopuolella säästöä."

"Siitä huolimatta hallituksen esitys palosuojelumaksulain muuttamisesta pysyväiseksi oli vain alkuperäisen lain toistoa. Mutta eduskunnan laki- ja talousvaliokunta ehdotti, että hallituksen esitykseen lisättäisiin pykälä noiden täysin ilmaisten ylijäämävarojen talteen ottamisesta palosuojelurahastoon," Pesonen iloitsi artikkelissa.

Pesonen oli vaatimaton. Hän kirjoitti muistiinpanoissaan 3.11.1957:

"Olin kuultavana laki- ja talousvaliokunnassa. Ehdin pelastaa taroitukseensa palosuojelumaksulain odottamattomat ylijäämät, jotka inflaation johdosta kasvoivat vuosi vuodelta. Alkuaan vain väliaikaisen palosuojelumaksulain säätämisestä pysyväiseksi koskevassa hallituksen esityksessä ei ollut palosuojelurahastosta sanaakaan. Ehdotuksestani valiokunta lisäsi uuteen vuoden 1947 palosuojelumaksulakiin (annettu 20.7.1946, voimaan 1.1.1947) palosuojelurahastoa koskevan pykälän."

Asetus palosuojelumaksusta annetun lain toimeenpanosta annettiin 26.6.1947. Asetuksen mukaisesti Palosuojelurahaston

pääoman muodostavat ne varat, jotka siihen palosuojelumaksuista 1946 annetun lain nojalla on siirrettävä, niin myös ne varat ja saamiset, jotka myöhemmin annettavien sääntöjen mukaan tai lahjoituksina rahastoon siirretään.

Käytännön tasolla Palosuojelurahaston toiminta pääsi alkamaan 1948.

Pesonen on kuvaillut itseään *”Palosuojelurahaston kolminkertaisena perustajana”*: hän toi palosuojelumaksuidean Saksasta 1919, esitti palosuojelumaksulain säätämistä palolain hyväksymisen yhteydessä 1934, oli sorvaamassa lakiesitystä 1941 ja näki hankkeensa realisoitumisen ensin palosuojelumaksulain toteutumisena 1942 ja lopulta Palosuojelurahaston toiminnan alkamisena 1948.

Lähteet:

- Leo Pesosen matkapäiväkirjoja vuosilta 1918-1926, Württembergin palolaitos kokonaisuudessaan, vihko 3, ajanjakso 2.1.-13.3. 1919, Pelastusopiston arkisto
- Leo Pesosen esitelmää, luentoja, puheita ja pakinoita 1920- ja 1930 luvulta, nide 1. Esitelmä vakuutusyhdistysten kursseilla, Pelastusopiston arkisto
- Pesonen, Leo Lyhentämätön jäljennös allekirjoittaneen sotapäiväkirjasta 26.6. - 22.12.1942, päiväys 31.12.1941, kansio 4, Pelastusopiston kirjasto
- Pesonen, Leo Valtion palotoimen menot, Palovartija 2/1941
- Tulentorjujan vuosikirja 1942, SPY:n julkaisu
- Palovartija 4/1947
- Pesonen, Leo Karthagon kauppiaat, muistelma 18.2.1948, kirjoittajan arkisto
- Pesonen Leo PM: Kokemuksia Suomen palotoimesta 1918-1959, Lauttasaarella 3.11.1957, kansio 6, Pelastusopiston arkisto

- Pesonen, Leo Eduskunta ja palotoimi, Palopuntari 2, 1958/1
- Pesonen, Leo Palolaki 1933 - 1960. Muisteluksia palolain syntymävuosilta, Palontorjunta 8/1960
- Järvinen, Risto, Leo Pesosen ansiot ylittämättömät yhden miehen elämäntyöksi, Palontorjunta 10/1992
- Katajamäki, Juhani, Aatteen paloa - arjen turvaa. Palokuntien liitosta pelastusalan keskusjärjestöksi, Helsinki 2006.

Tietokirjailija, emerituspäätoimittaja Juhani Katajamäki, lehtimies omaa vahvan palokuntataustan. Hän toimi Tampereen VPK:ssa palokuntapojasta 50-luvun taitteesta aina palokunnan koulutuspäälliköksi 70-luvun alkuun saakka. Lehtimiesopiskeluvuosina Katajamäki toimi useita kesiä palomiehen vuosilomasijaisena Tampereen palolaitoksessa. Palontorjunta - Brandvärn -lehden toimittajaksi Helsinkiin Katajamäki siirtyi vuonna 1973, toimitussihteeriksi 1975, vt. päätoimittajaksi 1978 ja päätoimittajaksi 1980.

Lehti modernisoi nimensä Pelastustieto - Räddning -lehdeksi vuonna 1993. Katajamäki toimi päätoimittajana huhtikuuhun 2003 saakka, jolloin jäi eläkkeelle, kun tasan 30 palo- ja pelastusalan ammattilehtimiesvuotta tuli täyteen.

Eläkevuosina Katajamäki on kirjoittanut kahdeksan palo- ja pelastusalan historiateosta, joista laajin on Aatteen paloa – arjen turvaa. Palokuntien liitosta pelastusalan keskusjärjestöksi. Tekeillä hänellä on parhaillaan Helsingin VPK:n 150-vuotishistoria. Lisäksi hän on julkaissut lukuisia artikkeleita pelastusalan julkaisuihin. Katajamäki on Suomen Tietokirjailijat ry:n jäsen.

Juhani Katajamäki puhui vakuuttavasti Leo Pesosen ansioista Palosuojeluyhdistys 1922-2012 -juhlaseminaarissa.

Kuva: Palosuojelurahaston kuvapankki

Palosuojelurahasto ennen, nyt ja tulevaisuudessa

Simo Tarvainen

Palosuojelurahasto on seitsemänkymmenen (70) vuoden ajan ollut – alku aikoina ratkaisevassakin roolissa – edistämässä suomalaista pelastustoimen kehittymistä alkujaan palokuntien peruskaluston ja tilojen (ruiskuhuoneiden) osalta. Rahasto on osoittanut notkeuttaan muuttua ajan vaatimuksia vastaavaksi, joskus ehkä liiankin taipuisana. Jos halutaan hyvä ja tuottava esimerkki 'innovaatioon panostamisesta' ja tuloksien hyödyntämisestä, niin Palosuojelurahasto on sellainen; avustusten sijoittaminen sotien jälkeen kansalaisten turvallisuuteen paloasemien, kaluston ja henkilöstökoulutuksen kautta on tuottanut tuloksia säästettyinä ihmishenkinä ja tulelta varjeltuna ja pelastettuna omaisuutena.

Virallisesti Palosuojelurahasto on toiminut 70 vuotta, mutta syntysanat toiminnalle lausuttiin jo 1934 Eduskunnassa lausutussa toiveessa ...eikö olisi ryhdyttävä perimään varoja palosuojelutarkoituksiin. Syntysanojen lausumisesta on siis kulunut aikaa pian 80 vuotta.

Omasta suhteestani Palosuojelurahastoon ja selvitystyöhön

SIIRRYIN 1998 LÄNSI-SUOMEN lääninvalmiusjohtajan virasta sisäasiainministeriön pelastusosastolle hoitamaan pääasiassa pelastustoimen koulutuksen ja tutkimuksen / kehittämisen asioita. Olin jo aiemmissa tehtävissä, mm. Uudenmaan vt. - ja Keski-Suomen pelastustarkastajana ollut paljon mukana rahaston avustustoiminnan valmisteluissa 'kuntakentällä' eli käytännön tasalla. Toimittuani n. vuoden koulutusasioissa, pelastusosastolla konkretisoitui ajatus, että "Palosuojelurahastolle pitäisi tehdä jotain". Asiaa oli käsittääkseni pohdittu jo pitempäänkin yhdessä silloisen Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton, Kuntaliiton, ym. keskeisten toimijoiden kanssa. Näiden ajatusten pohjalta aloitin 'rahaston selvitysmiehenä' vuonna 1999. Tehtäväksi anto oli melko 'avoin': koota yhteen rahaston alkutaipaleet ja alkuvuosikymmenten toiminta sekä tehdä esitys toiminnan tehostamiseksi ja organisoimiseksi. Rahaston silloista tilaa

Pelastusjohtaja Tarvainen kertasi Palosuojelurahaston vaiheita rahaston 70-vuotisjuhlaseminaarissa.

Kuva: Pasi Autio

voisin kuvata niin, että raha kyllä kelpasi hakijoille mutta rahaston oma toiminta oli aika retuperällä: Rahastolle siis todella piti tehdä jotain! Omasta lähtökohdastani tehtävä tuntui hyvin mielekkäältä, eikä vähiten sen vuoksi, että järkevä uudistustyö ei jäisi ainakaan rahasta kiinni, koska ns. hallinnointikustannuksiin kerätyistä 35 miljoonasta markasta (6 milj. €) käytettiin vain minimaalinen osa. Vertailin vastaavia Öljynsuojarahastoa ja Työsuojelurahastoa Palosuojelurahastoon ja näillä perushallinto oli huomattavasti paremmin hoidettu, joka luonnollisesti maksoi myös enemmän. Mielenkiintoinen kokemus oli rahaston selvitystyön jälkeen siirtyä avustusten myöntäjän puolelta käyttäjien puolelle Suomen Pelastusalan Keskusjärjestöön SPEKiin. Siinä työssä konkreettisesti näki, mitä avustuseuroilla käytännössä saatiin aikaiseksi ihmisten keskuudessa.

Rahaston kehittämishankkeena valmistui vuonna 2000 kokonaisselvitys 'Palosuojelurahasto – sotienjälkeisestä palokunnan rakentajasta 2000-luvulle, joka toimi pohjana avustustoiminnan ja toiminnan organisoinnin kehittämisessä. Lopullinen selvitys muovautui rahaston eri toimijoiden näkemykseksi tulevaisuudesta ja sen haasteisiin vastaamiseksi.

Alkuvuosikymmeninä päähuomio perusrakenteissa

RAHASTON PERUSTAMISEN JÄLKEEN pari ensimmäistä vuosikymmentä (1940- ja 1950-luku) olivat toiminnaltaan saman-

tyyppisiä. Suomi toipui sotien jättämistä henkisistä ja taloudellisista vahingoista. Kansantalous kasvoi, rakentaminen lisääntyi ja sitä kautta palovakuutuskertymän kasvaessa lisääntyi myös Palosuojelurahaston käytettävissä olevat rahasummat. Alkuvuosikymmeninä avustettiin moottoriruiskuja ja ruiskuhuoneita.

Kehitys kehittyi niin kuin Palosuojelurahaston avustustoimintakin

ALKUVUOSIKYMMENINÄ AINOAT POIKKEUKSET kalusto- ja rakennuskohteiden lisäksi olivat (1950-luvulla) Palontorjuntalehden sekä palokuntaleirin ja palokalustonhoitajakurssin järjestelyjen avustaminen. Näillä avustuksilla oli kylvetty siemen toiminnan painopisteen vähittäiselle muuttamiselle reagoivasta (=palonsammutus) toiminnasta ennaltaehkäisevään toimintaan. 50 vuotta sitten – 1960-luvulla – alkoi paloalan järjestöjen toiminnan voimakkaampi tukeminen. Tuohon aikaan paloalalla merkittävimmät järjestöt olivat SPEKiä edeltäneet toimijat (Suomen Palosuojeluyhdistys ja Suomen Palontorjuntaliitto sekä Suomen Palopäälystöliitto, edeltäjänään Suomen Paloupseeriliitto). Paloalan järjestötoimijat huolehtivat tuohon aikaan paljolti palokuntien 'peruspalveluista' merkittävimmin alan perus- ja täydennyskoulutus, koska muitakaan toimijoita ei ollut.

1960-luvulla merkittävä muutos oli se, että palosuojelumaksuja ei enää käytetty valtion menojen rahoittamiseen, vaan käytännön läheisempään paloturvallisuustyöhön. Tämä lisäsi val-

Suomen Yleisen Palokuntaliiton ensimmäinen valtakunnallinen viikon kestänyt päällystökurssi vapaaehtoisille palokunnille järjestettiin Vaasassa 1914. Ideana oli, että palopäälystö opetteli, jotta kykeni itse opettamaan. Päälystö perehtyi mm. käsivoimaruiskun saloihin ja jatkotikkaiden oikeaoppiseen pystytykseen ja tukemiseen.

Lähde: SPEKin arkisto

tion kustannuksia. Katsottiin kuitenkin, että Palosuojelurahaston avustustoiminta tuli kohdistua enemmän varsinaiseen palontorjunnan edistämiseen 'byrokratian' sijaan.

Avustustoiminta 1970- ja 1980-luvuilla

AVUSTUKSIA MYÖNNETTIIN EDELLEEN voimakkaasti paloasematiilojen rakentamiseen, korjaamiseen, saneeraamiseen sekä kalustohankkeisiin. Uusi avustuskohde 1970-luvulla olivat radiopuhelimet, jotka olennaisesti paransivat palokuntien tehokkuutta ja toimintaedellytyksiä. Samoin järjestöjen rooli voimistui avustusjakauksessa. 1970-luvun puolivälissä järjestöille myönnettiin jo yli kolmannes vuosittaisesta Palosuojelurahaston avustussummasta. Näillä vuosikymmenillä palo- ja pelastusala kehittyi voimakkaasti. Merkittävä yksittäinen tapahtuma oli vuonna 1986 Tsernobylin tapahtunut historian vakavin ydinvoimalaonnettomuus, joka vaikutti voimakkaasti palokuntien toimintaan mm. säteilyn mittaamisen, säteilyltä suojautumisen ym. säteilyyn varautumisen osalta. Palokunnat joutuivat 'lähes kylmiltään' toimimaan asiantuntijoina asiassa, joihin ei välttämättä ollut riittäviä valmiuksia. Pieni anekdootti säteilyasioihin 1980-luvulta oli, että jos ennen ko. onnettomuutta järjestettiin yleisölle säteilysuojelukursseja, niin yleisömenestys ei ollut kovinkaan suuri. Mutta onnettomuuden jälkeen tiedotusvälineissä valitettiin 'suureen ääneen', että 'miksei ole järjestetty säteilyyn liittyvää koulutusta kansalle'?

Suomen Palosuojeluyhdistyksellä oli oma osastonsa Helsingin Messuhalissa helmikuussa 1967 järjestetyssä vene- ja retkeilynäyttelyssä.

Rahaston painotukset 1990-luvulla

RAHASTON KERTYMÄ PIENENI 1990-luvulla vuoden 1991 huippulukemasta 42 milj. mk (7 mil.€) vuoden 1999 lukemaan 35 milj. mk (alle 6 mil.€). Rahaston toimintaan vaikuttivat osaltaan taloudellinen lama, rakennuskustannusten lasku ja kiihtynyt kilpailu vakuutusten hinnoittelussa. Avustuksia pyrittiin suuntaamaan yhä enemmän materiaalisesta avustamisesta tiedotus- ja valistustoimintaan, tutkimukseen, kehittämiseen sekä kansainväliseen toimintaan.

Vuosina 1996 – 2000 avustuksen pääkohteet olivat edelleen: paloalan järjestötoiminta n. 12 milj. mk (2 milj.€), kalustohankkeet (1,5 milj.€) ja paloasemat (n. 1,5 milj.€). Huomattava muutos tapahtui kaluston ja rakennusten avustummäärien merkittävänä pienenemisenä. Uutena kohteena tulivat harjoitusalueet. Edelleen avustettiin myös vakiintuneesti kansainvälistä toimintaa, tutkielmia ja opinnäytteitä, oppimateriaalin tuottamista sekä tiedotus- ja valistustyötä.

Vuosikymmenen lopulla tuli ensimmäisen kerran esiin avustusta saavien tahojen toiminnan arviointi eli miten avustukset edistävät yleisesti turvallisuustoimintaa ja käytetäänkö avustukset tarkoituksenmukaisesti. Asiasta kyllä keskusteltiin, mutta käytännön toteutukseen kului kuitenkin vielä yli 10 vuotta (2012).

2000-luvun haasteisiin vastaaminen

VIISIYKYMMENTEN ALKUPUOLELLA LÄHDETTIIN uudistamaan sekä rahaston omaa toimintaa että avustusten jakoa. Pohjana käytettiin valmistunutta selvitystä. Keskeinen ajatus oli suunnitelmallisuus ja 'selkeät pelisäännöt'. Rahasto loi käytännön järjestelmät hakemusten haku- ja päätösaikatauluineen. Samoin panostettiin ulkoiseen tiedottamiseen. Palosuojelurahasto on koko olemassaolonsa ajan toiminut sisäasiainministeriön 'kainalossa ja suojeluksessa'. Samalla tavalla suunniteltiin myös jatkettavan. "Suojeluksessa"-sanankäytölle oli myös konkreettinen merkitys, koska aina silloin tällöin valtionvarainministeriön suunnalta on kantautunut (onneksi vielä) huhuja rahaston liittämisestä muihin valtion verojärjestelmiin. Tähän asti rahaston itsenäisyys on onnistuttu turvaamaan ja samalla varmistamaan palosuojelutyön tehokas avustustoiminta.

Rahastoon palkattiin myös lisää työvoimaa ja sitä kautta tehostui tiedottaminen ja myös vuorovaikutus avustusta hakevien tahojen kanssa. Hyvä esimerkki 'täsmäyhteistoiminnasta' oli oppimateriaalityöryhmän perustaminen yhdessä Pelastusopiston ja alan järjestöjen sekä tutkimuslaitosten (VTT) kanssa. Ryhmässä käytiin tarkoin läpi opetuksessa päätoimiselle ja vapaaehtoiselle henkilöstölle käytettävä oppimateriaali miehistön, alipäällystön, päällystön sekä muun henkilöstön osalta, arvioitiin käytettävyyttä ja uusimistarpeita. Ryhmä paikansi 'aukkopaikat',

Kuva: Pelastustieto-lehden arkisto

Pelastustieto järjesti vuonna 2006 kilpailun, jossa etsittiin kaikkien aikojen suomalaista paloautoa. Kuvassa Chevrolet-sammutusauto, vuosimallia 1938, omistaja Laukaan palomieskerho.

haki tarvittaville kirjoille kirjoittajat ja valmisteli avustusanomukset Palosuojelurahastolle. Kirjat saatiin valmiiksi Palosuojelurahaston ratkaisevalla tuella.

Rahasto edellyttää myös hakijoilta suunnitelmallisuutta ja ohjelmallisuutta (tutkimukset). Paljon on 'vettä virrannut Vanhasta' yli vuosikymmenen takaisesta tutkimustoiminnan avustamisesta. Silloin avustushakemus saattoi olla kierrevihkosta, ruutupaperille käsinkirjoitettu teksti: "Anna mulle 100 000 markkaa, niin teen sulle paloalantutkimusta". Tänä päivänä vaaditaan oikeutusti hakijaa perustelemaan avustuskohteensa hyvin ja tarkasti ja erityisesti selvittämään miten hankkeen tulos edesauttaa paloturvallisuutta ja miten sitä voidaan hyödyntää mahdollisimman laajasti.

Avustuskokonaisuudet

AVUSTUSKOHTEET JAETTIIN SEURAAVIIN kokonaisuuksiin: tiedotus- ja valistustoiminta, tutkimus- ja kehittämistoiminta, oppimateriaalien laatiminen, järjestötoiminta, rakentaminen ja kalusto. Nämä asiat aikataulutettiin vuosikalenteriin hakuajojen ja päätösten osalta. Tällä tavoin helpotettiin avustusten hakijoiden lisäksi oman toiminnan suunnittelua. Pieniä muutoksia aikatauluihin ja ohjeisiin on luonnollisesti tehty, mutta suuriin linjan muutoksiin ei ole ollut tarvetta.

Tulevaisuuden avustustoiminta

SPEKIN JÄLKEEN SIIRRYIN Keski-Suomen pelastusjohtajaksi, pysyen edelleen avustusten hakijoiden puolella. Toki myös myöntäjän rooliin olen osallistunut rahaston hallituksen varajäsenen roolissa. Pelastuslaitokset ja niiden palokunnat hakevat ja käyttävät huomattavan summan vuosittain Palosuojelurahaston avustuksista. Yhteiskunta muuttuu ja jälleen on aika pohtia rahastonkin avustustoiminnan tulevaisuutta.

Rakennushankkeiden avustaminen tänä päivänä on muuttunut voimakkaasti. Kunnat eivät läheskään aina itse rakenna paloasemiaan, vaan ne on annettu kunnan kokonaan omistaman yhtiön tehtäväksi. Nykysäädösten mukaan Palosuojelurahasto ei voi avustaa kiinteistöyhtiötä. Kaikkiin rakennushankkeisiin ei näin ollen ole voinut saada rakennushankeavustusta. Palosuojelurahaston hallituksen tulee linjata avustustoiminnan periaatteita esim. siltä pohjalta, että tuleeko kokonaisvaikuttavuuden kannalta katsottuna seiniä enää avustakaan, vaan pitäisikö esimerkiksi ne rahat kohdentaa vapaaehtois- ja sivutoimisen palokuntahenkilöstön peruskoulutukseen, jolloin saavutettu tehokkuus voisi olla aiempaa parempaa. Tämän asian valmistelussa tulee kuulla pelastuslaitosten mielipidettä.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta ei alallamme ole vieläkaan tyydyttävällä tasolla. Pelastusopistossa toiminta on edelleen pienimuotoista ja omasta mielestäni ehkä edelleen liian kaukana

käytännön elämästä. Samoin tutkimustoiminnan rahoitus on aivan liian riippuvainen Palosuojelurahastosta. Pelastusalan tutkimus- ja kehittämishankkeita esitetään paljon myös alan järjestöistä, mutta kokonaiskoordinaatio (koko alan) ei toimi riittävän hyvin. Mielenkiintoinen kysymys on, kenen tehtävä se on? Siis sanoa mitä tutkitaan ja mitä ei. Onneksi tämä ongelma on tiedostettu ja Pelastusalan tutkimus- ja kehittämiskeskus voi osalltakaan tuoda tähän problematiikkaan helpotusta. Tällä hetkellä alan asiantuntemus pyritään valjastamaan Palosuojelurahaston hallituksen päätöksenteon tueksi laaja-alaisen asiantuntijaraadin käytön avulla. Asiantuntijaraadin lisäksi tässäkin asiassa on syytä selvittää pelastuslaitosten ajatukset ja näkemykset pelastusalan tutkimus- ja kehittämistoiminnan tulevaisuuden linjauksiksi.

Lopuksi

PALOSUOJELURAHASTO ON TOIMINUT ansiokkaasti yli 70 vuotta ja se on ollut usein ratkaisevassa roolissa isojenkin pelastusalan hankkeiden käynnistävänä voimana. Käytettävä avustussumma (< 10 milj. €) on koko pelastusalan 'konsernitilinpäätökseen' verrattuna pienehkö, mutta kehittämishankkeiden kannalta kuitenkin hyvin ratkaiseva. Kuluneiden vuosikymmenten aikana järkevällä avustustoiminnalla on saatu paljon aikaiseksi ja tarvetta riittää vielä vuosikymmeniksi eteenpäinkin. Kuitenkin rahaston tulee edelleen seurata aktiivisesti yhteiskunnan ja pelastustoimen kehitystä. Sen pitää toteuttaa laissa säädettyä paloturvallisuuden edistämisen perustehtävää mutta sen pitää

myös uudistaa toimintatapojaan 'paloturvallisuus' -sateenvarjon alla etsien parempia ja tehokkaampia avustuskohdeita ja -muotoja.

"Paloturvallisuus Suomessa Reilaan" PSR:n avulla!

Simo Tarvainen FM, palomestari on toiminut Keski-Suomen pelastuslaitoksen pelastusjohtajana vuodesta 2008 alkaen. Tarvainen on myös Palosuojelurahaston hallituksen varajäsen ja on sijaistanut varsinaista jäsentä vuoden 2011 keväästä syksyyn 2012.

Ennen siirtymistään pelastusjohtajaksi Tarvainen toimi Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön toimitusjohtajana vuosina 2002–2008. Tätä ennen hän toimi sisäasiainministeriössä Palosuojelurahaston ylitarkastaja 1998–2002. Sisäasiainministeriöön hän siirtyi toimittuaan ensin 1997–1998 Länsi-Suomen lääninhallituksessa lääninvalmiusjohtajana. Turkuun hän siirtyi Keski-Suomen lääninhallituksesta, jossa hän toimi pelastustarkastajana ja toimistopäällikkönä vuosina 1987–1997.

Hallitusneuvos Tarja Oksanen, yli-insinööri Kristine Jousimaa sisäasiainministeriöstä sekä erikoistutkija Hannu Rantanen Pelastusopistolta ihailmassa PSR 70-juhlanäyttelyä ja erityisesti entisaikojen palovartijaa 1940-luvulta. Näyttelykuvia saatiin mm. Pelastustustieto -lehden arkistointihankkeelta.

Palotoimen ja Palosuojelurahaston merkkipaalat

1836	Turun VPK perustettiin
1861	Helsingin vakinainen palokunta perustettiin
1918	Valtion palosääntökomitea perustettiin
1927	Valtion menoarvioon 300 000 mk palotoimen edistämiseksi
1928	Uusi palolakiehdotus annettiin sisäasiainministeriölle
1932	Lakialoite eduskunnalle palolain säätämiseksi
1933	Eduskunta hyväksyi Palolain. Palosääntö annettiin. Lakialoite palosuojelumaksulaiksi
1934	Palolaki voimaan. Eduskunta hyväksyi palosuojelumaksua koskevan pönten
1939	Palolain täytäntöönpanoaika päättyi. Sota alkoi.
1940	Eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen laiksi palosuojelumaksusta . Sisäasiainministeriöön nimitettiin paloylittarkastaja. Asetettiin palotekninen neuvottelukunta.
1941	Eduskunta hyväksyi lain palosuojelumaksusta 5 vuodeksi
1942	Laki palosuojelumaksusta voimaan vuosille 1942 – 1946. Asetus palosuojelumaksusta annetun lain toimeenpanosta vuosille 1942 – 1946.
1944	Paloylittarkastajan tehtävät sisäasiainministeriön kuntaosastolle
1946	Laki palosuojelumaksusta hyväksyttiin ja asetus sen toimeenpanosta annettiin.
1947	(Pysyvä) Laki palosuojelumaksusta voimaan 1.1.1947. Palosuojelurahasto perustettiin.
1948	Palosuojelurahaston toiminta alkoi
1960	Palolaki
1961	Palosaiainosasto perustettiin sisäasiainministeriöön
1975	Eduskunta hyväksyi lain Palo- ja pelastustoimesta. Laki Kunnille palo- ja pelastustoimen kustannuksiin suoritettavista valtionosuuksista. Sisäasiainministeriöön pelastusosasto (yhdistettiin palo- ja väestönsuojeluasiainosastot).
1976	Palo- ja pelastustoimilaki ja -asetus voimaan
1989	Huomattavan kalliin palokaluston avustaminen; lainmuutos voimaan. Kunnille myönnettiin erillistä valtionosuutta huomattavan kalliin palokaluston hankkimiseksi, erillinen (käyttökustannuksiin perustuva) valtionosuus lopetettiin; sisällytettiin yleiseen valtionosuuteen
1993	Kuntien valtionosuusjärjestelmä voimaan (pienet valtionosuudet koottiin yhteen). Siirryttiin tehtäväkohtaisista valtionosuuksista laskennallisiin. Huomattavan kalliin palokaluston valtionosuusjärjestelmä säilyi.
1999	Pelastustoimilaki ja -asetus voimaan
2000	Hallitusohjelman perusteella selvitysmies Pekka Myllyniemen raportti: 'Onnettomuusriskit hallintaan' – pelastustoimen kokonaisselvitys: ehdotus mm. alueellisesta pelastustoimesta. Palosuojelurahaston kokonaisselvitys Jukka Pekkarisen selvitystyö liittyen kuntien valtionosuusjärjestelmän tarkistamiseen.
2003	Palosuojelurahastolaki ja valtioneuvoston asetus palosuojelurahastosta voimaan 1.7.2003 Palosuojelurahaston johtokunta muuttui hallitukseksi 1.10.2003- , jäsenille henkilökohtaiset varajäsenet
2004	Alueellinen pelastustoimi
2006	Palosuojelurahastolle valittiin ministeriön ulkopuolinen puheenjohtaja
2008	Markku Haikon selvitys Palosuojelurahaston yleisavustusten myöntöperusteista
2009	Siirtyminen sähköiseen avustuksen hakuun
2010	Aluehallintovirastot korvaavat lääninhallitukset Palosuojelurahaston visuaalisen ilmeen uudistus sekä uutiskirjeiden ja www.psr.fi -sivujen lanseeraus
2011	Harjoitusaluehankkeiden ottaminen rahoituksen piiriin Sisäasiainministeriön asetus Palosuojelurahaston työjärjestyksestä voimaan 1.1.2011 Uusi pelastuslaki voimaan 1.7.2011
2012	Palosuojelurahaston yleisavustusten ulkopuolinen vaikuttavuusarviointi
2013	Palosuojelurahaston uusi strategia 2025. Palosuojelurahaston rakennushankkeiden ulkopuolinen vaikuttavuusarviointi

Kuva: Perttu Vepsäläinen

Palosuojelurahaston hallitus toimikaudella 1.3.2011–28.2.2014.

Palosuojelurahaston hallitus toimikaudella 1.3.2011–28.2.2014

Puheenjohtaja

Tekninen apulaiskaupunginjohtaja Kari Hannus,
Porin kaupunki

Jäsenet

Hallitusneuvos Mika Kättö, Sisäasiainministeriö
(varapuheenjohtaja)
Varajäsen Pelastusylitarkastaja Taito Vainio

Johtava asiantuntija Petri Mero,
Finanssialan Keskusliitto
Varajäsen Johtaja Risto Karhunen

Kehittämispäällikkö Jussi Rahikainen (1.7.2012–),
Suomen Kuntaliitto
Kuvassa kehittämispäällikkö Markku Haiko (–30.6.2012),
Suomen Kuntaliitto
Varajäsen Yhdyskuntatekniikan päällikkö Kirsi Rontu

Pelastusjohtaja Jari Hyvärinen, pelastusalan järjestöt
Varajäsen Erikoistutkija Brita Somerkoski

Kansanedustaja Ari Torniainen
Varajäsen Rikoskomisario Oiva Kaltiokumpu

Kansanedustaja Leena Harkimo
Varajäsen Paloasiamies Jari Larikka (kuvassa)

Pelastusjohtaja Piia Vähäsalo
Varajäsen Pelastusjohtaja Simo Tarvainen (kuvassa)

Rahaston johtokunnan jäsenet ja toimihenkilöt vuosina 1948–2012

SEURAAVASSA ON KOOTTU Palosuojelurahaston johtokunnan (1.10.2003 lähtien hallituksen) jäsenten, varajäsenten ja henkilöstön tiedot pöytäkirjoista ja toimintakertomuksista. Ajat on ilmoitettu sillä tarkkuudella, joka asiapapereista on saatu.

Puheenjohtajat

Apulaiskaupunginjohtaja Kari Hannus, Porin kaupunki	1.3.2011 –
Kaupunginjohtaja Juhani Meriläinen, Joensuun kaupunki	1.3.2005 – 28.2.2011
Pelastusylijohtaja Pentti Partanen, SM, pelastusosasto	1.1.1992 – 28.2.2005
Osastopäällikkö Pekka Myllyniemi, SM, pelastusosasto	1.5.1986 – 31.12.1991
Osastopäällikkö Pentti Ruuhonen, SM, pelastusosasto	15.9.1975 – 30.4.1986
Osastopäällikkö Erkki Jänne SM, pelastusosasto (varapj. 1962–1964)	1.1.1968 – 31.1.1975
Hallitusneuvos, Maaherra Erkki Mantere	1.1.1948 – 31.12.1968

Jäsenet

Eduskunta/kansanedustajat

Ari Torniainen (kesk) varajäsen Oiva Kaltiokumpu	1.5.2012–
Leena Harkimo (kok) varajäsen Jari Larikka	1.3.2011–
Elsi Katainen (kesk) varajäsen Oiva Kaltiokumpu	1.3.2011– 30.4.2012
Oiva Kaltiokumpu (kesk) varajäsen Elsi Katainen	1.3.2008–28.2.2011
Jari Larikka (kok) varajäsen Leena Harkimo	1.3.2008 – 28.2.2011
Maija–Liisa Lindqvist (kesk)	1.10.2003 – 28.2.2008
Tero Rönni (sd)	1.1.2000 – 28.2.2008
Tuija Nurmi (kok)	1.1.1998 – 30.9.2003
Tuija Pohjola (sd)	1.1.1998 – 31.12.2000
Eeva Turunen (kok)	1.1.1992 – 31.12.1997
Timo E .Korva (kesk)	1.1.1992 – 31.12.1997
Riitta Järvisalo – Kanerva (sd)	1.1.1989 – 31.12.1991
Einari Nieminen (kesk)	1.1.1980 – 31.12.1992
Pekka Myllyniemi (sd)	1.9.1983 – 30.4.1986
Jussi Ranta (sd)	1.1.1986 – 31.12.1988
Risto Tuominen (sd)	1.1. 1981 – 31.8.1983
Helge Sirén (sd)	1.1.1977 – 31.12.1982
J.E. Partanen (maalaisl, kesk)	1.10.1960 – 31.12.1979
Akseli Rodén (sd)	1.1.1960 – 31.12.1976
Matti Miikki (ministeri, maalaisl) (kuoli v.1960, tilalle J.E.Partanen)	1.1.1948 – 30.9.1960

Matti Lepistö (ministeri, sd)	1952 – 1964
Paavo Leskinen (skdl)	1949 – 1951
Eetu Karjalainen (sd)	1948 – 1949

Sisäasiainministeriö

Hallitusneuvos Mika Kättö (varapj.)	1.3.2011 –
Yli-insinööri Kirsi Rajaniemi (varapj.)	1.12.2001 – 28.2.2011
Projektipäällikkö Tarja Oksanen (varapj.)	1.1.2001 – 30.11.2001
Tekninen johtaja Hannu Olamo (varapj.)	1.1.1982 – 31.12.2000
Toimistopäällikkö Esko Karhu (varapj. 1971–81)	1.1.1968 – 31.12.1981

Valtiovarainministeriö

Hallitusneuvos Raija Isotalo	17.9.2002–30.9.2003
Hallitusneuvos Vellamo Kivistö	1.1.1980 – 17.9.2002
Hallitusneuvos Väinö Knuuti	1.1.1977 – 31.12.1979
Hallitusneuvos Uuno Havu	1.1.1962 – 31.12.1973
	1957 – 1959
Hallitusneuvos Esko Rekola	1.1.1960 – 31.12.1961
Kansliapäällikkö Toivo Takki	1948 – 1958
Lakitieteen lis. C. A. Öhman	1949 – 1951

Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto (Finanssialan Keskusliitto)

Johtava asiantuntija Petri Mero	1.1.2011–
Vahinkovakuutusjohtaja Veli Matti Ojala	1.3.2008 – 31.12.2010
	1.1.1999 – 30.9.2006
Tiedotuspäällikkö Joonas Vuorenpää	1.10.2006 – 28.2.2008
	1.1.1995 – 31.12.1997
Vahinkovakuutusjohtaja Seppo Pekurinen	1.1.1998 – 31.12.1998
Varatoimitusjohtaja Pentti Seppälä (Pohjola)	1.1.1989 – 31.12.1994
DI Ahti Mård	1.1.1986 – 31.12.1988
DI Pekka Pesonen	1.1.1983 – 31.12.1985
DI Sven Andersson	1.1.1974 – 31.12.1982
DI Erik Saro (Teollisuusvakuutus)	1972 – 1973
Vakuutusjohtaja, DI Artturi Soratie	1952 – 1964
Vakuutusjohtaja, DI Helmer Spolander	1948 – 1956
DI Väinö J Niemistö	1957

Suomen Kuntaliitto

Kehittämispäällikkö Jussi Rahikainen	1.7.2012 –
Kehittämispäällikkö Markku Haiko	1.10.2010 – 30.6.2012
	1.10.2003 – 30.9.2006
Ympäristölakimies Leena Eränkö	1.10.2006 – 30.9.2010
Johtava lakimies Antero Oksanen	1.1.1995 – 30.9.2003
	1.1.1988 – 31.12.1991
Apulaisosastopäällikkö Ilkka Huuhtanen	1.1.1992 – 31.12.1994

Pelastusalan järjestöt

Pelastusjohtaja Jari Hyvärinen, (Päijät-Hämeen pl)	1.3.2005 –
Toimitusjohtaja Harri Kainulainen	1.1.2001 – 28.2.2005
Palopäällikkö Olli-Pekka Ojanen (SPPL/ Tampere)	12.5.1995 – 31.12.2000

Palopäällikkö evp. Sakari Lehtinen (SPPL/ Tampere)	11.6.1993 – 11.5.1995
Toiminnanjohtaja Paavo Heikkonen (SPTL)	1.1.1989 – 11.6.1993
	1.1.1980 – 31.12.1985
Palopäällikkö evp. Rainer Alho (SPPL/Helsinki)	1.1.1986 – 31.12.1988
Palopäällikkö evp. Eino Puusti (Oulu)	1.1.1977 – 31.12.1979
Toiminnanjohtaja Pekka Kaisla (SPTL)	1.1.1971 – 31.12.1976
Palopäällikkö Einari Nurmi (Tampere)	1968 – 1970
DI Zacharias Walmari (Palosuojeluyhdistys)	1965 – 1970
Maisteri Esa Leskinen (Paloslu-yhd. /Palok. kl.)	1965 – 1967
Palopäällikkö Ilmari Juvakoski (Turku)	1.1.1960 – 31.12.1962
Ev. (evp) Bertil Heinrichs (Palosuojeluyhdistys)	1955 – 1964
Palomestari Harri Virranne	1952 – 1953

Pelastusjohtajat

Pelastusjohtaja Piia Vähäsalo	1.10.2003 –
-------------------------------	-------------

Varajäsenet

Johtokunnan varajäsenet 1960 – 30.9.2003

Tekninen johtaja Hannu Olamo (SM)	1.1.2001–30.9.2003
Neuvotteleva virkamies Rainer Alanen (VM)	17.9.2002 – 30.9.2003
Hallitusneuvos Raija Isotalo (VM)	1.1.2001 – 17.9.2002
Budjettineuvos Raija Koskinen (VM)	1.1.1995 – 31.12.2000
Budjettineuvos Raine Vairimaa (VM)	1.1.1986 – 31.12.1994
Budjettisihteeri Esko Meriläinen (VM)	1.1.1980 – 31.12.1982
Ylitarkastaja Ulla Kumpulainen (SM)	1.1.1998 – 31.12.2000
Valmiusjohtaja Veikko Peltonen (SM)	1.1.1992 – 31.12.1997
Toimistoinisinööri Antero Puukka (SM)	1.1.1986 – 31.12.1991
Toimistoinisinööri Helge Ståhlberg (SM)	1.1.1983 – 31.12.1985
Hallitussihteeri Väinö Knuuti (VM)	1.1.1962 – 31.12.1964
Palomestari Allan Harne	1.1.1962 – 31.12.1964
Hallitusneuvos Uuno Havu (VM)	1960 – 1961

Hallituksen varajäsenet 1.10.2003 lähtien

Pelastusjohtaja Simo Tarvainen	1.3.2011 -
Paloesimies Jari Larikka	1.3.2011 -
Poliisipäällikkö Oiva Kaltiokumpu	1.3.2011-
Pelastusylitarkastaja Taito Vainio	1.3.2011 -
Johtaja Risto Karhunen	1.1.2011 -
Johtava vakuutusasiantuntija Pia Santavirta	1.3.2008 - 31.12.2010
Kansanedustaja Lenita Toivakka	1.3.2008 - 28.2.2011
Kansanedustaja Elsi Katainen	1.3.2008 - 28.2.2011
Pelastusjohtaja Anssi Parviainen	1.10.2003 - 28.2.2011
Koulutussuunnittelija Brita Somerkoski	1.3.2005 -
Viestintäpäällikkö Liisa Joutsu	1.10.2003 - 28.2.2005
Yhdyskuntatekniikan päällikkö Kirsi Rontu	15.10.2009 -
Kehittämisinsinööri Paavo Taipale	1.10.2006 - 30.9.2009
Ympäristölakimies Leena Eränkö	1.10.2003 - 30.9.2006
Vahingontorjuntapäällikkö Seppo Pekurinen	1.10.2003 - 28.2.2008
Suunnittelujohtaja Veikko Peltonen	1.10.2003 - 28.2.2011

Kansanedustaja Seppo Lahtela
Uimaopettaja Tuija Pohjola

1.10.2003 - 28.2.2008
1.10.2003 - 28.2.2008

Rahaston henkilöstö

Pääsihteeri Hanna Paakkolanvaara
(pääsihteeri/ylitarkastaja)
Ylitarkastaja Johanna Herrala
Tarkastaja Ulla Mönkkönen
Pääsihteeri Mikko Nygård

Pelastusylitarkastaja Ilpo Helismaa
(oto, E-Slh)
(ylitarkastaja)
Ylitarkastaja Simo Tarvainen
(oto, sm)
Ylitarkastaja Johanna Hakala

Ylitarkastaja Kenneth Morelius (oto)
Ylitarkastaja Mika Kättö
Johdon sihteeri Merja Hyytiäinen (oto)
Osastosihteeri Kaija Martiskainen
Toimistoinsinööri Antero Puukka (oto – osa-aik.)
Ylimäär.apul.tark. Matti Hiironen
(sihteeri/apulaissihteeri)
Palotarkastaja Jarl Limón (apulaissihteeri)
VT, vanh.hall.sihteeri Toivo M. Tuominen (sihteeri)
VT, os.p. Erkki Anders Jänne (sihteeri)
VT, palotarkastaja Toivo Koskenmies (sihteeri)

11.2.2008 –
19.10.2009 –
1.8.2000 –
1.3.2009 – 30.9.2009
1.1.2001 – 31.7.2008
1.11.2002 – 31.12.2005
1.7.1999 – 31.7.2000
20.11.1994 – 30.9.1995
1.7.2001 – 15.7.2002
1.7.1999 – 30.6.2000
1.7.2000 – 31.12.2000
1.10.1995 – 30.6.1999
1.8.1994 – 19.11.1994
20.4.1996 – 7.9.1996
16.3.1992 – 31.7.1994
1.1.1992 – 28.2.2006
15.3.1985 – 15.3.1992
14.1.1976 – 31.12.1979

1.7.1972 - 28.2.1985
7.2.1957 – 30.6.1972
1959 – 1971
1957 – 1958
1948 – 1957 (myös jäsen)

Pelastustoimen alueellistamista koskeva 3-vaiheinen tutkimushanke vuosina 2001–2010

Olavi Kallio

Johdanto - tutkimuksen tavoite

KUNNILLE KUULUNEET PELASTUSTOIMEN tehtävät siirtyivät vuoden 2004 alussa alueellisten pelastuslaitosten hoidettavaksi. Alueellistamisen valmistelu alkoi useita vuosia aikaisemmin. Yhtenä alkusysäyksenä oli Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma (15.4.1999). Sen mukaan oli tarkoitus selvittää mm. sitä, onko pelastustoimi kokonaisuudessaan tai joiltain osin tarkoituksenmukaista siirtää valtion hoidettavaksi. Uudistamistarvetta selvittivät valtioneuvoston toimeksiannosta Pekka Myllyniemi ja Markku Haiko. Selvityksen loppuraportissa päädyttiin kuitenkin siihen, että pelastustoimen perusjaotukseksi muodostetaan kuntien yhteistoimintaan perustuvat alueelliset pelastustoimet. Pelastustoimen uudistamisen valmistelu tuli sisäasiainministeriön tehtäväksi. Valmistelutyön tuloksena syntyi esitys pelastustoimen alueiden muodostamisesta koskevaksi laiksi. Tämä laki vahvistettiin vuoden 2001 lopulla (13.12.2001/1214) ja se tuli voimaan 1.1.2002. Tämän lain perusteella sisäasiainministeriön pelastusosasto valmisteli tarkennetun esityksen pelastustoimen aluejaoksi. Valtioneuvostolle annettiin vuoden 2002 alussa esitys, jonka mukaisesti valtioneuvosto 7.3.2002 päätti 22 pelastus-

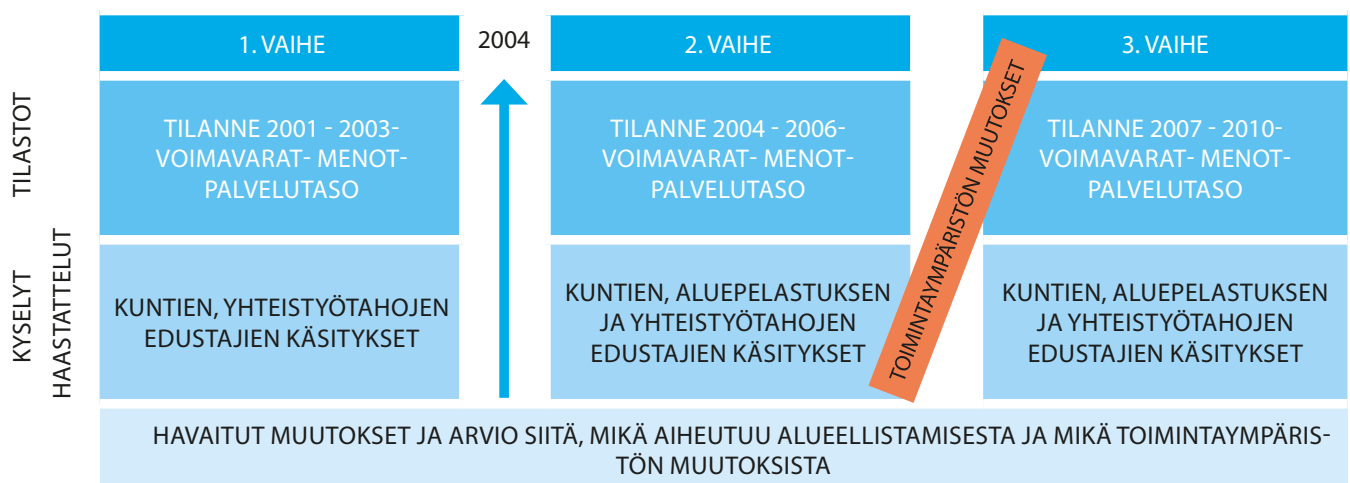
toimen alueen perustamisesta.

Sisäasiainministeriön pelastusosasto antoi vuonna 2001 Tampereen yliopiston silloiselle kunnallistieteiden laitokselle toteutettavaksi hankkeen seurantavastuun kunnallisen itsehallinnon, hallinnon ja talouden näkökulmasta. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa kartoitettiin kunnallisen pelastustoimen tilaa ennen alueuudistusta. Kuntien näkökulmasta keskeisiä kysymyksiä olivat: Miten uudistus tulee vaikuttamaan pelastustoimen palvelutasoon, kustannuksiin sekä kuntien ja asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksiin. Seurantatutkimus toteutettiin nk. ennen - jälkeen -analyysien perusteella (kuvio 1). Tutkimuksen ensimmäisen vaiheen raportti valmistui maaliskuussa 2003 (Kallio 2003), toisen vaiheen raportti huhtikuussa 2008 (Kallio – Tolppi 2008) ja kolmannen vaiheen raportti elokuussa 2012 (Kallio – Tolppi 2012). Seurantatutkimusta on jokaisessa vaiheessa rahoittanut Palosuojelurahasto.

Tutkimuksessa huomion kohteena ovat olleet seuraavat asiakokonaisuudet:

- 1) Henkilöstö- ja muiden voimavarojen käyttö (tilastotietojen mukaan)

Kuvio 1. Pelastustoimen alueellistamisen tutkimusasetelma.

- 2) Pelastustoimen palvelutaso (tilastotietojen mukaan)
- 3) Pelastustoimen talous kuntien näkökulmasta (tilasto- ja tilinpäätöstietojen mukaan)
- 4) Kuntien luottamushenkilö- ja viranhaltijajohdon käsitykset pelastustoimen palveluista, kustannuksista ja vaikuttamismahdollisuuksista (kyselyjen ja haastattelujen mukaan)
- 5) Yhteistyötahojen edustajien käsitykset pelastustoimen kanssa tehtävästä yhteistyöstä (kyselyjen mukaan).

Seurantatutkimus perustuu alueelliseen otantaan, jossa ovat mukana viiden pelastusalueen kunnat. Empiirinen havaintoaineisto on kerätty seuraavilta pelastusalueilta ja niillä olevista kunnista.

Kolmannen vaiheen tutkimuksessa otosalueiden kuntia tarkastellaan tilastollisissa analyyseissä vuoden 2010 kuntajaon mukaan (taulukko 1). Kuntiin suunnatut kyselyt lähetettiin syyslokakuussa 2011, joten niiden osalta noudatettiin vuoden 2011 kuntajakoa. Vuonna 2011 viidellä otosalueella oli yhteensä 77 kuntaa.

Pelastustoimen palvelutaso (PRONTO)

PELASTUSLAIN MUKAAN PELASTUSTOIMEN palvelutason tulee vastata paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia. Pelastustoimen palvelutasoa määrittävät tekijät ja niiden mittarit määriteltiin seurantatutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa vuonna 2001. Palvelutason tiedot (taulukko 2) ovat peräisin PRONTO-tietokannasta.

Tarkasteltaessa palvelutasoa kokonaisuutena saadaan tulokseksi kuvion 2 mukainen yhteenvedo, jossa on mukana 10 palvelutasomittaria. Kuviossa vuoden 2001 tulokset ja niitä kuvaava käyrä on peruslähtökohta, joka on vakioitu luvuksi 100. Vuosien 2006 ja 2010 käyrät ilmaisevat muutoksen perusvuoteen verrattuna. Jos vakioitu tulos on suurempi kuin 100, kehityssuunta kyseisellä mittarilla mitattuna on ollut myönteinen vuoteen 2001 verrattuna. Vastaavasti muutos on ollut kielteinen, jos vakioitu tulos on pienempi kuin 100.

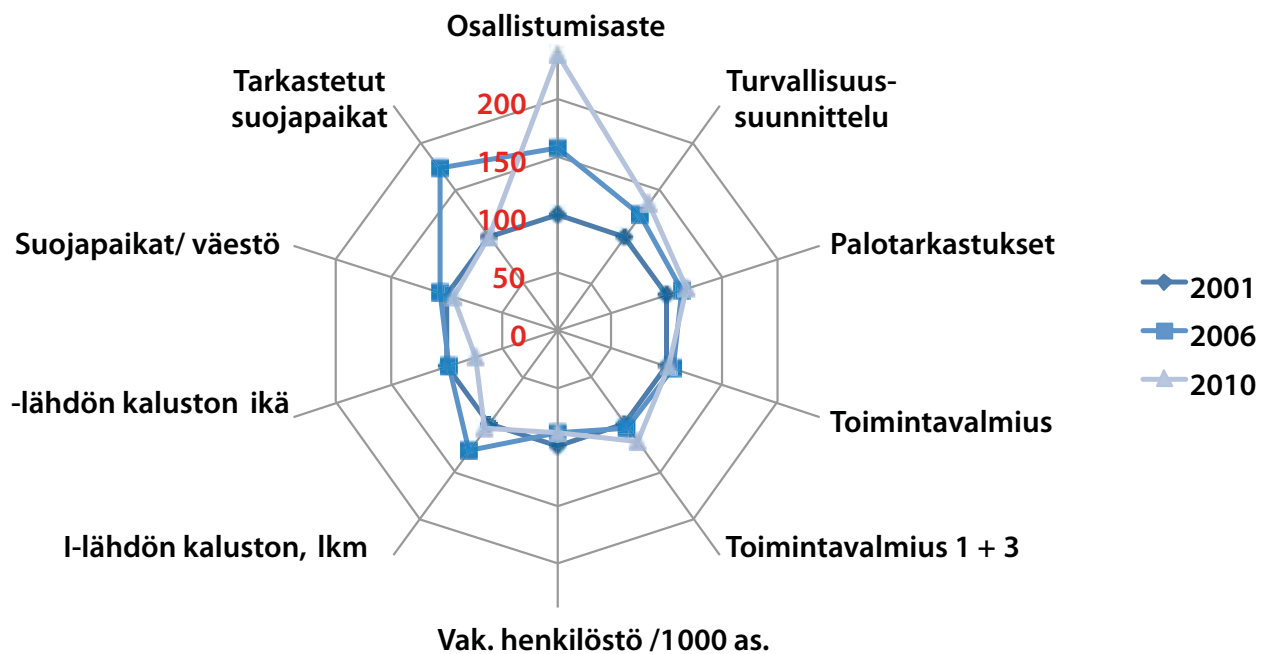
Kymmenestä mittarista kolme (toimintavalmiusaika, toimintavalmiusaika vahvuudella 1+3 ja kaluston keski-ikä) ovat sellaisia, että toivottava kehityssuunta on aleneva. Kuviossa nämäkin mittarit on käännetty siten, että kaikki esitetyt arvot

Taulukko 1. Seurantatutkimuksen otosalueet ja niillä olevien kuntien lukumäärät vuosina 2002, 2006 ja 2010.

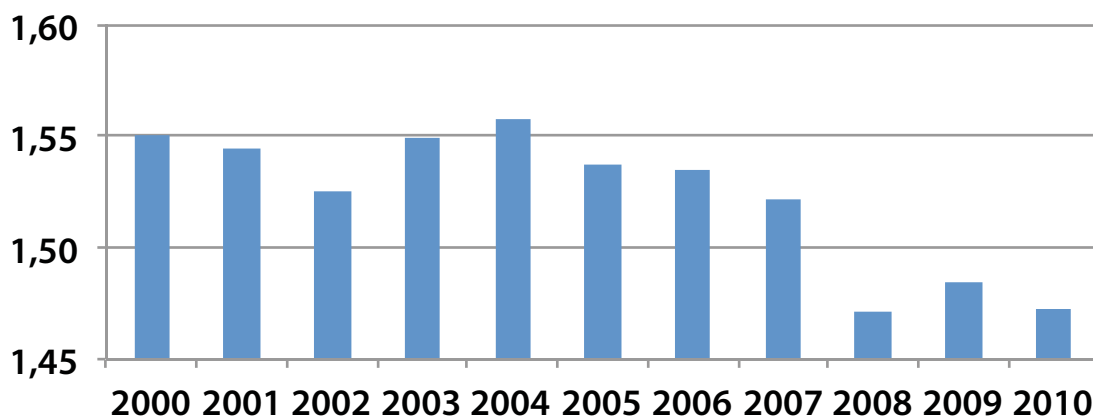
Pelastustoimen alue	Kuntia 2002	Kuntia 2006	Kuntia 2010
Länsi Uusimaa	15	15	12
Päijät-Häme	12	12	12
Keski-Suomi	30	30	23
Pirkanmaa	33	33	24
Kainuu	10	10	9
Otoskuntia yhteensä	100	100	80

Taulukko 2. Pelastustoimen palvelutasoa määrittävät tekijät ja niiden mittarit.

Palvelutasoa määrittävä tekijä	Palvelutason mittari
A. Onnettomuuksien ehkäisy	A1 Valistus ja neuvottelutilaisuuksiin osallistuneet
	A2 Turvallisuussuunnitelmat
	A3 Palotarkastukset
B. Pelastustoimen toimintavalmius	B1 Toimintavalmiusaika
	B2 Henkilöstö, sen määrä ja laatu
	B3 Kalusto, sen lukumäärä ja keski-ikä
C. Väestönsuojelun (VSS.) palvelutaso	C1 VSS. -tehtäviin sijoitettujen henkilöiden lukumäärä /tavoitemäärät
	C2 Suojapaikat ja tarkastetut suojapaikat

Kuvio 2. Yhteenveto palvelutason mittareista vuosina 2001, 2006 ja 2010.

Kuvio 3. Pelastustoimen osuus kuntien nettokustannuksista (pl. liiketoimi) Manner-Suomessa v. 2000–2010, %. (Lähde: ALTIKA)

ovat sitä parempia, mitä kauempana ne ovat ytimestä.

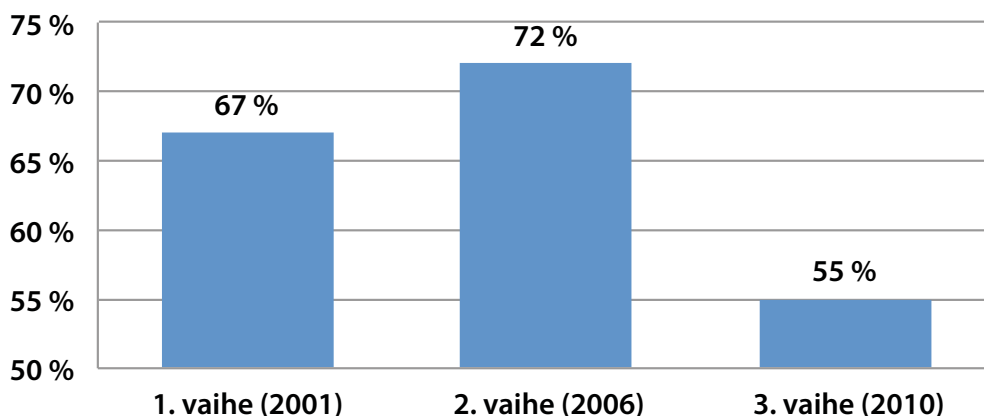
Verrattaessa vuosien 2006 ja 2010 käyriä toisiinsa positiivista kehitystä on tapahtunut valistuksen ja neuvonnan osallistumisasteessa, turvallisuussuunnittelun kattavuudessa sekä toimintavalmiusajassa vahvuudella 1 + 3. Palotarkastusten ja vakinaisen henkilöstön määrän osalta tilanne ei ole muuttunut kumpaankaan suuntaan ja muilla viidellä kriteereillä tarkasteltuna kehitys on ollut negatiivinen.

Kaiken kaikkiaan pelastustoimen palvelutaso on onnettomuuksien ehkäisyn osalta kehittynyt suotuisasti alueellistamisen jälkeen. Pelastustoimien toimintavalmiudessa ei ole tapahtunut oleellista muutosta. Väestönsuojelun palvelutaso on alueellistamisen aikana pudonnut lähtötason alapuolelle.

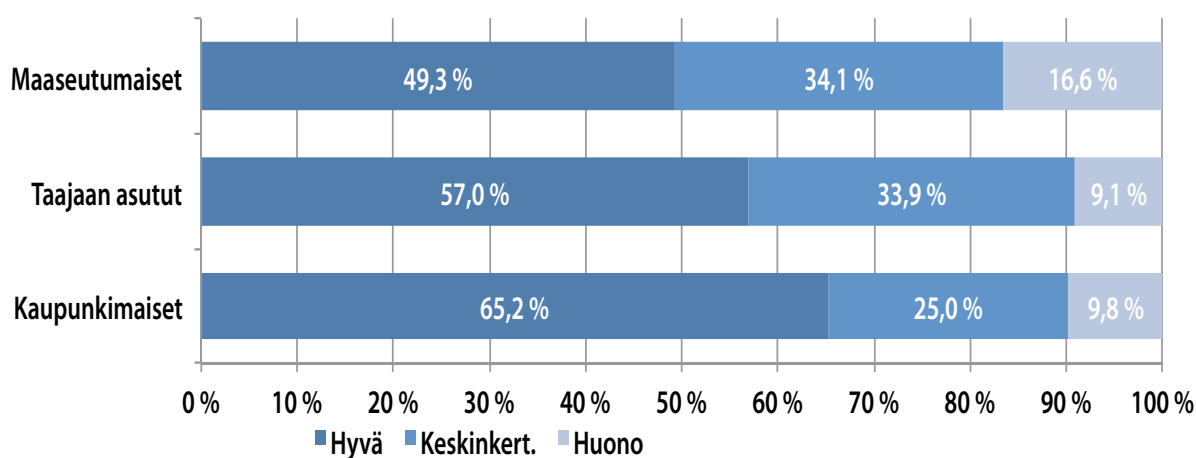
Pelastustoimen talous kuntien näkökulmasta

PELASTUSTOIMESTA KUNNILLE AIHEUTUNEET nettomenot olivat vuonna 2010 keskimäärin 70 euroa asukasta kohti eli vajaa 1,5 % kaikista kuntien nettokustannuksista. Pelastustoimen osuuden muutos on ollut 2000-luvun aikana lievästi laskeva (kuvio 3).

Alueellisen pelastustoimen kaudella 2004–2010 kustannuskehitys on ollut maltillista verrattuna kuntien käyttötalouden nettokustannuksiin. Pelastustoimen kustannusosuus on jopa hieman pienentynyt. Yksittäisten otosalueiden kustannusosuuksissa on selvästi suurempia vaihteluja vuodesta toiseen.

Kuvio 4. Palvelutasoa hyvänä pitävien vastausten osuudet eri ajankohtina.

Kuvio 5. Kuntaedustajien arviot pelastustoimen palvelutasosta vuonna 2010 tilastollisen kuntaryhmitelmän mukaan.

Pelastustoimen kustannusosuuksien kehitys on ollut keskimääräistä vakaampaa väestömäärältään isoilla alueilla (Länsi-Uusimaa ja Pirkanmaa).

Otosalueiden kuntien näkemykset pelastustoimesta

PELASTUSTOIMEN TEHTÄVIEN KOHDALLA alueen kuntien tulisi harjoittaa omistajaohjausta. Tästä syystä otosalueiden kuntien johtavien luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden arviot pelastustoimen palvelutasosta ovat tärkeitä. Millaisena otosalueiden kuntaedustajat näkevät ja kokevat pelastustoimen alueellistamisen ja palvelutason kehittymisen?

Kuntien edustajilta pyydettiin arviota pelastustoimen palvelutasosta: "Millainen pelastustoimen palvelutaso oli kunnassa vuonna 2010 (kolmas vaihe)? Sama kysymys esitettiin vuonna 2002 tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa ja vuonna 2006 tutkimuksen toisessa vaiheessa. Kuviossa 4 on esitetty näiden kolmen kyselyn tulokset ja niiden väliset erot. Palvelutasoa kos-

kevia vastauksia tarkastellaan nk. summaindeksinä, jossa ovat mukana samalla painoarvolla 1) valistus ja neuvonta, 2) palotarkastus, 3) tulipalojen sammutus, 4) liikenneonnettomuuksien hoito, 5) suuronnettomuuksien hoito, 6) väestönsuojelutehtävien hoito, 7) ensihoitopalvelu (kiireellinen sairaankuljetus) ja 8) öljyvahinkojen torjunta.

Kuntaedustajien vastausten mukaan alueuudistuksen jälkeen palvelutaso parani hieman. Parannus vuoteen 2006 saakka oli suhteellisen pientä, noin 5 % -yksikköä. Mutta tämän jälkeen on vastaajien mukaan tapahtunut voimakasta palvelutason heikentymistä: palvelutaso hyvänä pitävien osuus on pudonnut 72 prosentista 55 prosenttiin eli pienentynyt 17 % -yksikköä.

Pelastustoimen palvelutasoa hyvänä pitävien osuudet osoittavat toteutuneen muutoksen suuntaa kuntien näkökulmasta. Alueuudistuksen jälkeisinä vuosina odotukset kunnissa olivat myönteisiä, mikä näkyi toisen vaiheen kyselyissä. Alueellistamisuudistuksen käytännön toteutus alkoi toimintaa ohjaavien uudistussuunnitelmien valmistuttua vuosina 2007 – 2008.

Nämä muutokset eivät ole olleet kaikkien vastaajien mielestä hyviä ja tämä on heikentänyt kolmannen vaiheen palvelutasoarvioita.

Kuntaedustajien vastauksia selittää ainakin osaksi erilaiset olosuhteet asutusrakenteen ja sijainnin suhteen. Kun vastauksia tarkastellaan ryhmäkeskiarvoina jaottelulla kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin, olivat erot kuntaryhmien välillä kohtuullisen selviä. Kaupunkimaisten kuntien edustajat olivat keskimääräistä tyytyväisimpiä palvelutasoon ja vastaavasti maaseutumaisien kuntien edustajat vähiten tyytyväisiä. (kuviot 5)

Tulosten mukaan kuntaedustajien arvioiden kriittisyys lisääntyy asteittain siirryttäessä kaupunkimaisista kunnista taajaan asuttuihin ja edelleen maaseutumaisiin kuntiin. Kuntien edustajien mukaan pelastustoimen palveluja on kehitetty pääasiassa kaupunkimaisten kuntien ehdoilla, jolloin etäällä aluekeskuksista sijaitsevat maaseutumaiset kunnat ja alueet ovat jääneet ”lapsipuolen” asemaan.

Seurantatutkimuksen tuloksiin perustuvia johtopäätöksiä

PELASTUSTOIMEN PALVELUTASOSSA EI tilastoihin perustuen ole tapahtunut alueellistamisen kaudella oleellista muutosta. Eräiden palvelutason kriteereiden mukaan on tapahtunut selvää parannusta – erityisesti onnettomuuksien ehkäisyn kohdalla. Vastaavasti pelastustoimen toimintavalmiudessa ei ole tapahtunut muutosta suuntaan tai toiseen ja väestönsuojelun palvelutaso on laskenut.

Otosalueiden kuntien edustajien mukaan pelastustoimen palvelutaso on heikentynyt vuosien 2007 – 2010 aikana selvästi. Tilastotarkastelu ja toisaalta pelastusjohtajien omat arviot ovat tästä voimakkaasti eroavia. Erot voi tiivistää kahteen erilaiseen näkökulmaan, joista ensimmäistä voidaan nimittää kuntakeskeiseksi omaa kuntaa korostavaksi näkökulmaksi ja toista alueelliseksi ”riskirationaaliseksi” näkökulmaksi, jossa asioita tarkastellaan onnettomuuksien todennäköisyyksiin ja riskeihin perustuvana ilman kuntarajoja. Ensimmäinen näkökulma on hallitsevana otosalueiden kuntavastaajien arvioissa ja jälkimmäinen pelastuslaitosten johdon – erityisesti pelastusjohtajien arvioissa.

Kuntaedustajien mukaan alueellistamisen ensimmäisinä vuosina (2004 – 06) rakenteellisia muutoksia (mm. pelastusyksiköiden ja kaluston uudelleensijoittamisia) tapahtui suhteellisen vähän. Tuolloin 2. vaiheen kyselyssä kuntavastaajat vielä katsoivat ja myös odottivat silloisten voimavarojen säilyvän pitkälti ennallaan. Tämän jälkeen riskialuekartoitusten tulosten pohjalta on tapahtunut pelastustoimen resurssien uudelleensijoituksia, jotka kuntaedustajien mukaan merkitsivät harvan

asutuksen alueilla resurssien siirtoa muualle – enemmän riskejä omaaville alueille. Pelastusjohtajien mukaan nämä uudelleensijoitukset ovat koskeneet ensisijassa päällystötä (aikaisemmin jokaisessa kunnassa oli palopäällikkö) eivät niinkään varsinaisia pelastusyksiköitä. Tällaiset rakenteelliset muutokset – vaikka ne olivat riskikartoitusten perusteella tarkoituksenmukaisia – näyttäytyvät kuntavastaajien arvioissa palvelutason heikentymisenä.

Otosalueiden kuntien mukaan pelastuslaitokset ovat etäännyneet kunnallisesta päätöksenteosta ja ohjauksesta. Kuntien omistajaohjaus ei voi tällaisessa tilanteessa toimia kunnolla. Pelastuslaitosten ja kuntien edustajien välistä vuorovaikutusta – neuvottelukäytäntöjä, tapaamisia ja keskusteluja sekä tiedonvälitystä – tulisi oleellisesti parantaa. Osapuolten tulisi ymmärtää toistensa näkemyksiä ja pyrkiä sellaisiin hyvin perusteltuihin ratkaisuihin, jotka tyydyttävät sekä aluepelastusta että sopijakuntia.

Pelastustoimen alueellista koskevan kolmivaiheisen seurantatutkimuksen perusteella ensimmäisistä vuosista on selviytetty kohtuullisen hyvin. Alueellistamisella on ensisijaisesti pyritty olemassa olevien resurssien (paloasemat, kalusto ja pelastusyksiköt) entistä tehokkaampaan käyttöön. Tämä tavoite on parhaiten saavutettu isoilla ja väkirikkailta pelastusalueilla. Voimavarojen käytön tehostaminen ja sen edellytyksenä olevien uudelleensijoitusten tekeminen on toimivaa kohtuullisen isojen aluekokonaisuuksien puitteissa. Resurssien käytön tehostaminen ei olisi ollut ainakaan samassa laajuudessa mahdollista kuntavetoisessa pelastustoimessa toisin sanoen ilman alueuudistusta.

Pelastustoimen alueellistaminen kokonaisuutena – huomioiden 2000 -luvulla tapahtuneen yleisen keskittävän ja polarisoivan yhteiskunnallisen kehityksen – on ollut tarkoituksenmukainen uudistus. Sitä voidaan pitää onnistuneena uudistuksena – innovaationa, joka on edistänyt voimavarojen tehokasta käyttöä sijoittamalla pelastusyksiköitä ja päällystöön kuuluvia eri osa-alueille niillä olevien riskien mukaan.

Lähteet:

- Myllyniemi, Pekka & Haiko, Markku. Onnettomuusriskit hallintaan – loppuraportti. Sisäasiainministeriön pelastusosaston julkaisu 1/2000. Helsinki 2000
- Muut kirjoituksessa käytetyt lähteet löytyvät syyskuussa 2012 julkaistusta tutkimuksesta: Kallio Olavi – Tolppi Reijo. Alueellinen pelastustoimi seitsemän toimintavuoden jälkeen. Helsinki 2012 (saatavissa tiedostona: http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=2780)

Hallintotieteiden tohtori Olavi Kallio toimii tutkijana Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulussa. Tutkimuksissaan hän on syventynyt kuntien palvelutuotannon ja kuntatalouden välisiin yhteyksiin. Kallion tutkimuksen kohteina ovat mm. kunnallisen palvelutuotannon erilaiset järjestämistavat ja niissä tapahtuvat muutokset – mm. kuntaliitokset ja kuntien väliset yhteistyöjärjestelyt talouden näkökulmasta. Myös pelastustoimen alueellistamisen vaikutukset ovat olleet tutkimuksellisen mielenkiinnon kohteena. Hän on kunnallispolitiikan ja kunnallistalouden dosentti Tampereen yliopistossa.

Kommenttipuheenvuoro

Alueelliset pelastuslaitokset – menestystarina Palosuojelurahaston näkökulmasta

Juhani Meriläinen

PELASTUSTOIMEN SIIRTÄMINEN VALTION tehtäväksi oli esillä kuntien kannanotoissa 1990-luvulla, kun mietittiin keinoja miten lamasta selvitään ja onko työnjakoa kuntien ja valtion kesken joltain osin syytä tarkistaa.

Pääministeri Paavo Lipposen 2. hallituksen ohjelmaan sisältyi selvitystyö, onko pelastustoimi kokonaan tai osaksi tarkoituksenmukaista siirtää valtion hoidettavaksi. Työryhmä päätyi kuitenkin ehdotukseen kuntien yhteistoimintaan perustuvasta alueellisesta pelastustoimesta, mikä tulikin valtioneuvoston päätökseksi. Käynnistyi selvitystyö, jonka lopputuloksena syntyi 22 alueellista lähinnä maakuntapohjaista pelastuslaitosta.

Hallintomuodoksi tuli keskustaupungin alaisuuteen perustettava kunnallinen liikelaitos ja muutamilla alueilla kuntayhtymä. Kun johtokuntaan ei voitu valita kaikkien kuntien edustajaa, perustettiin neuvottelukuntia, jotka ovatkin olleet tärkeitä linkkejä pelastuslaitoksen ja kuntien välillä varsinkin toiminnan alkuvaiheessa.

Ratkaisu alueellisesta pelastustoimesta syntyi varsin kitkatomasti. Luonnollisia epäluuloja oli siitä, miten palvelut järjestetään ja turvataan yksittäisen kunnan näkökulmasta ja minkä aseman kunnan henkilöstö uudessa organisaatiossa saa. Pelastustoimi oli kuitenkin kokenutta kaartia ja tottunutta päällikkövirastoväkeä eivätkä ongelmat edes siirtovaiheessa olleet ylittämättömiä. Luottamus uuteen toimintamalliin on vuosien saatossa kasvanut.

Olavi Kallion ja Reijo Tolpin seurantatutkimus, kuinka alueellinen pelastustoimi on selviytynyt seitsemästä ensimmäisestä toimintavuodestaan, käsittelee kokemuksia lähinnä viidellä pelastustoimen toimialueella. Mielestäni tutkimus olisi kannattanut suunnata ainakin tietyiltä osin kaikille alueille, jolloin olisi saatu entistä monipuolisempi kokonaiskuva uudistuksen vaikutuksista. Monista samankaltaisuuksista huolimatta alueet poikkeavat kovastikin toisistaan. Aluehallintovirastot seuraavat viran puolesta pelastuslaitosten toimintaa ja heiltä olisi saanut täydentävää tietoa aineistoa seurantatutkimuksen käyttöön.

Seurantatutkimuksen tulokset ovat enimmäkseen myönteisiä. Niiltä osin, kun kriittisyyttä esiintyy, on laitosten syytä analysoida tuloksia ja korjata epäkohtia tai mahdollisia väärinkärsityksiä toiminnasta. Tuloksiin voi paneutua neuvottelukunnan kokouksissa ja kuntakierroksilla.

Positiivisiin tuloksiin haluaisin lisätä ajoneuvokaluston käytön, joka on kaikin puolin tehostunut. Kaluston keski-ikä on alentunut ja hälytyksiin lähdetään paremmin varustettuna ja uudemmalla kalustolla. Päivystysjärjestelmät ovat järjestyneet. Pelastustoimi perustuu koko alueen riskikartoituksiin, mikä mahdollistaa entistä paremman palvelukyvyn kriisitilanteissa. Kuntien kannalta alueellinen pelastustoimi on tehostunut myös euroilla mitattuna, mikä oli myös uudistuksen yksi tavoitteista.

Alueellinen pelastustoimi on erilainen kuin vanha toimintamalli. Kuntarajoja ei varsinaisesti tunneta vaan toiminta perustuu riskianalyysiin ja voimavarojen tarkoituksenmukaiseen käyttöön koko alueella. Uusi toimintamalli ei ole valmis vaan se tulee kehittämään sitä mukaa kuin esimerkiksi paloasemaverkostoa uusitaan ja kunnostetaan. Palosuojelurahastolle alu-

Kuva: Perttu Vepsäläinen

eelliset pelastuslaitokset ovat olleet hyvä yhteistyökumppani. Kalusto- ja toimitilahankinnat ovat olleet hyvin perusteltuja ja niitä on varmasti kentällä pohdittu ennen hakemusten sisäänjättöä. Myös erilaiset pelastustoiminta yleisesti ja kaikkia pelastuslaitoksia erikseen palvelevat kehittämis- ja tutkimushankkeet ovat lisääntyneet. Kumppanuutta alan kehittämiseksi on aikaisempaa enemmän.

Palosuojelurahastolla on oma lakiin perustuva tehtävä pelastustoimen kehittämisessä. Muuttuva toimintaympäristö tuo uusia haasteita niin rahastolle itselleen kuin viranomaisahoille, alueellisille pelastuslaitoksille, yrityksille ja tutkimuslaitoksille.

Menestystä juhlivalle Palosuojelurahastolle maamme pelastustoimen parhaaksi.

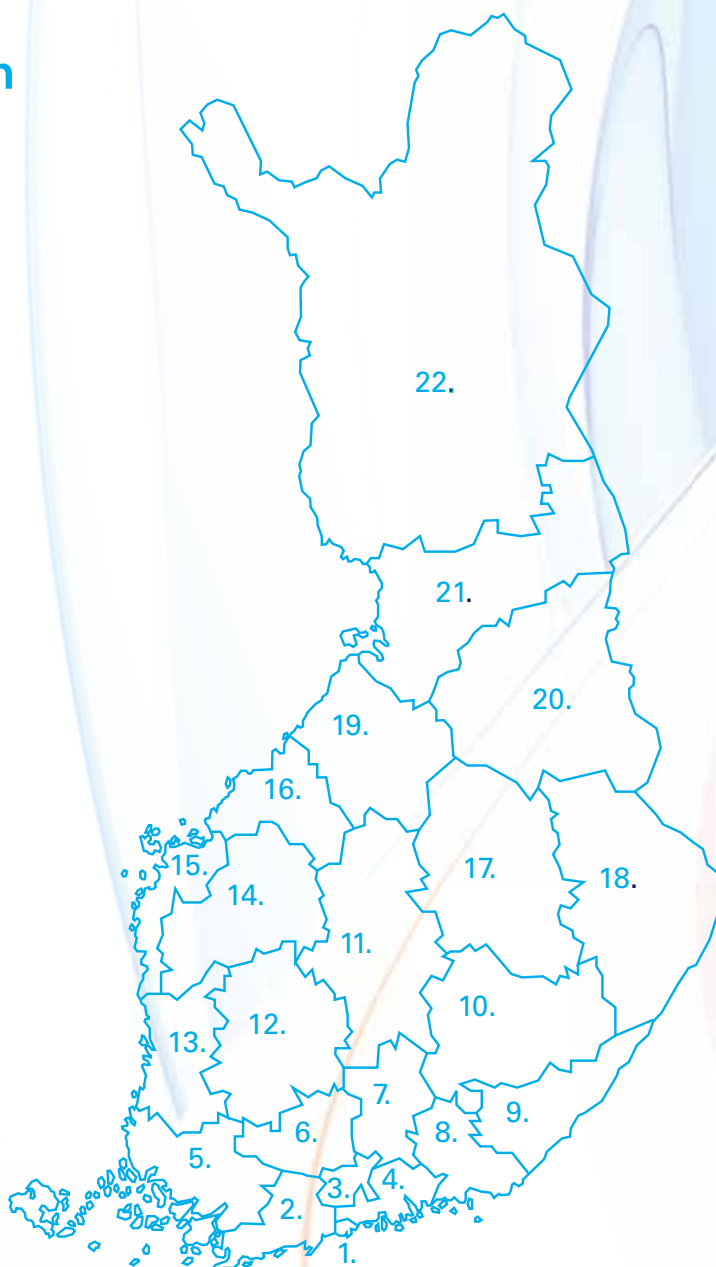
Kaupunkineuvos Juhani Meriläinen toimi Palosuojelurahaston hallituksen puheenjohtajana vuosina 2005–2011. Koulutukseltaan Meriläinen on yhteiskuntatieteiden maisteri ja oikeustieteiden kandidaatti ja hän on toiminut Joensuun kaupunginjohtajana vuosina 1995–2010.

Ennen siirtymistään Joensuun kaupunginjohtajaksi Meriläinen toimi Jyväskylän maalaiskunnan kunnanjohtajana (1988–1995), Äänekosken kaupunginjohtajana (1981–1988) ja Suolahden kaupunginjohtajana (1978–1981). Lisäksi hän on työskennellyt Kesko Oy:n työsuhteasainhoitajana, Helsingin sähkölaitoksen koulutuspäällikkönä ja Iisalmen kaupungin elinkeinoasiamiehenä.

Meriläinen on lisäksi toiminut muun muassa jäsenenä Kunnallisalan kehittämissäätiön hallituksessa, Pohjois-Karjalan kauppakamarin hallitustaloustalossa ja Joensuun yliopiston hallituksessa sekä JOSEK Oy:n hallituksen puheenjohtajana.

Pelastustoimen alueet

1. Helsinki
2. Länsi-Uusimaa
3. Keski-Uusimaa
4. Itä-Uusimaa
5. Varsinais-Suomi
6. Kanta-Häme
7. Päijät-Häme
8. Kymenlaakso
9. Etelä-Karjala
10. Etelä-Savo
11. Keski-Suomi
12. Pirkanmaa
13. Satakunta
14. Etelä-Pohjanmaa
15. Pohjanmaa
16. Keski-Pohjanmaa
17. Pohjois-Savo
18. Pohjois-Karjala
19. Jokilaaksot
20. Kainuu
21. Oulu-Koillismaa
22. Lappi

Palonehkäisyyden ja Palosuojelurahaston merkitys vakuutusallalle

Seppo Pekurinen

Palonehkäisyydellä on juuret maaseudulla

PALOVAKUUTTAMISEN PERUSAJATUS EI ole muuttunut muinaisesta ”keskinäisestä avunannosta”, jota sovellettiin Pohjoismaissa maaseudun keskinäisen paloavun muodossa 1300-luvulla. Vanhimmat skandinaaviset sovellukset löytyvät islantilaisesta laista 1100-luvulta. On arveltu, että lain määräys oli ikivanhan tavan kirjaaminen. Järjestelmä toimi melko hyvin, koska paloapua saivat kaikki maaseudulla asuvat. Tosin palokorvausta sai vain päärakennuksesta, mutta ei esimerkiksi saunasta. Sen sijaan vilja, rehu ja tuotantoeläimet kuuluivat vakuutuksen korvauspiiriin. Korvauspolitiikan johtotähtenä oli turvata harvaan asuttujen seutujen elinkelpoisuus. Myöhemmin laissa vuodelta 1734 palokorvauksien maksamista tarkennettiin mm. edellyttämällä jonkinasteista omaisuuden arviointia ennen palovahinkoa. Tässä yhteydessä myös annettiin ensimmäisiä palontorjuntaan liittyviä määräyksiä. Erityisesti tulisijat hormoneineen olivat silmätikkuna, siis jo paljon ennen kuin kevythormeista edes osattiin unelmoida. Jos palovahinko aiheutui välinpitämättömyydestä tai huolimattomuudesta, korvausta ei maksettu. Lakia täydennettiin vuonna 1770, jolloin mm. kiellettiin tupakointi alle 21-vuotiailta. Nämä olivat varsin moderneja toimintatapoja jo siihen aikaan.

Mielenkiintoinen kehitysvaihe palonehkäisyydessä vakuutusallalla koettiin, kun vuonna 1857 perustettiin Suomen Maalaisten Paloapuyhtiö, joka sulautui sittemmin Aura-yhtiöön, Tapiola-yhtiöön ja vuonna 2012 LähiTapiolaan. Yhtiö sai aluksi kritiikkiä tasasuuruuksista vakuutusmaksuista koko maassa ja niinpä tariffia kehitettiin huomioimaan paremmin rakennustapaa, palosuojelutoimenpiteitä sekä sammutuskalustoa. Vakuutusehtoja tarkennettiin myös huomioimaan tuhopolttojen torjunta. Korjaustoimenpiteistä huolimatta syntyi alalle kilpailua lähinnä paikallisten paloapuyhdistysten muodossa. Niiden toimintaa leimasi paikallisuus eli ”ei tarvitse korvata

naapurikunnan tulipaloja” sekä kilpailuvalttina pienemmät toimintakulut ja paremmat korvaukset. Vuonna 2012 siis yksi ympyrä sulkeutui LähiTapiolan syntyessä. Maatilojen palontorjunnalle oli siis tehty vankka perusta. Ongelmaksi muodostui, ettei yhtiö kerännyt minkäänlaista vararahastoa esimerkiksi palontorjunnan tarpeisiin.

Palonehkäisytyö kaupungeissa sai vauhtia suurpaloista

KAUPUNKIEN PALOVAKUUTUSTOIMINTA POHJOISMAISSA etsi mallia ulkomailta, joissa oli jo kokemusta suurista kaupunkipaloista. Merkittävä edistysaskel oli Lontoon suurpalon (1666) jälkeen perustettu yhden miehen firma, tri Barbon palovakuutuskonttori. Koska kyseessä oli varsin heiveröinen vastuunkantokyky, oli luonnollisena seurauksena oikean yhtiön syntyminen. Kaupunkien palovakuutusyhtiöt levisivät Pohjoismaiden kaupunkeihin lisäten korvausten maksamiseen paloturvallisuuteen liittyviä vaatimuksia. Kaupunkiemme vakuutustarpeita tyydyttämään perustettiin Suomen Palovakuutus-konttori vuonna 1816. Kuuluisa Turun palo teki lopun tästä Suomen ensimmäisestä palovakuutusyhtiöstä.

Tilalle synnytettiin Yleinen Keskinäinen Palovakuutus-yhtiö, joka sulautui sittemmin Tarmoon, Sampoon ja Ifiin. Yhtiön alkuaikat olivat loistava menestys. Isoja tulipaloja ei kohdalle sattunut ja niinpä yhtiöllä oli rahaa panostaa voimakkaasti palotoimen ja paloturvallisuuden kehittämiseen, Palosuojelurahastoa enteillen. Toisaalta yhtiön vakuutustoiminta oli tiukkaa ja pääkonttori pyrki tarkentamaan paikallisten ”myyntitykkien” sopimia vakuutusmääriä, vähän samoin kuten nykyinen underwritertoiminta.

Keskinäisen yhtiön toiminnan rajoittuneisuus vain palovakuutukseen ja suureen varovaisuuteen riskinvalinnassa aiheutti maassamme tarpeen laajempaan vakuuttamiseen. Myöhemmin markkinoille syntyi monille vakuutuslajeille

suuntautuneita yhtiöitä, joiden vakuutusideologian perusteena oli kuitenkin, Palosuojelurahaston onneksi, palovakuutus. Toinenkin tulevan rahaston kannalta merkittävä muutos tapahtui kun jälleenvakuutus otettiin käyttöön vuonna 1922.

Kehittyvät vakuutusmarkkinat palonehkäisyyden vauhdittajana

1900-LUVUN ALUSSA ERIKOISTUMINEN joko maaseudun tai kaupunkien palovakuuttamiseen väheni. Oivallettiin, että mahdollisimman monipuolinen ja maantieteellisesti kattava vakuutustoiminta loi vakuuttamiselle turvallisemman ja kustannustehokkaan pohjan.

Vuonna 1882 aloitti toimintansa Vakuutusosakeyhtiö Fennia ja vuonna 1891 perustettiin suomalaiskansallishengessä Vakuutusosakeyhtiö Pohjola. Molemmat yhtiöt laajenivat nopeasti koko maata kattaviksi yhtiöiksi. Etenkin Pohjolan merkitys jälleenvakuutuksen kehittäjänä on ollut uraauurtava, samoin kuin yhtiön panostus heti toiminnan alkutai-paleella teollisuuden paloturvallisuuden kehittämiseen ja automaattisen sammutuslaitteiston markkinoimiseen suurasiakkaille. Teollisuuden palontorjuntavalmiudet olivat siihen aikaan melko alkeelliset eikä suurpaloilta välttytty.

Tulevan Palosuojelurahaston kannalta kehitysvaihe oli mielenkiintoinen. Vuonna 1946 nimittäin markkinoille lanseerattiin ensimmäinen oikea yhdistelmävakuutus: kotivakuutus. Vakuutuksenottaja, ottaessaan koti-irtaimistollaan palo- ja murtovakuutuksen, sai turvaksi lisäksi ilmaisen vesijohtovahinkovakuutuksen. Tosin vesijohto kodeissa ei ollut siihen aikaan kovin yleinen. Vakuutukseen pystyi liittämään myös muita turvia mm. perheenemännän tapaturmavakuutuksen, jolle olisi nykyisinkin tarvetta. Hinnoittelu muodostui eri vakuutuslajien summasta, jolloin palovakuutusmaksu oli korostetun suuri. Tarkasteltaessa Palosuojelumaksukertymän kehitystä huomataan summien laskeva trendi, mikä osittain selittyy tuotekehityksellä. Vakuutuspaketin hinta on laskenut tasaisesti ja samalla se näkyy myös palovakuutusmaksuosan suuruudessa.

Palontorjuntatyö ja paloturvallisuus vakuutusalan kehityksessä

SUOMALASEEN PALOVAKUUTTAMISEEN ON kuulunut tärkeänä osana palontorjuntatyö.

Jo hyvin varhain alalla huomattiin, että vakuutuskohteiden paloturvallisuus ei ollut riittävällä tasolla. Yhtiöt ryhtyivät suosimaan paloturvallisia kohteita maksualennuksilla.

Yhtiöihin palkattiin myös paloturvallisuusasiantuntijoita, joiden ammattitaito oli vakuutuksenottajien käytössä. Aikaan yhtiöiden harjoittama vilkas palotarkastustoiminta on ollut viime vuosikymmeninä hiipumassa ja painopiste on siirtynyt lainsäädännön avittamana vakuutuksenottajan omatoimiseen varautumiseen.

Palontorjunnalla ei varsinaisesti ole kilpailtu, mutta tietyillä toimialoilla eräät yhtiöt saivat palontorjuntatoiminnallaan kasvatettua markkinaosuuttaan. On korostettava, että vakuutusyhtiöiden paloturvallisuustyön saavutukset avasivat mahdollisuuden jälleenvakuutuksen käyttöön. Jälleenvakuutus puolestaan on avainsana, kun puhutaan vakuutusyhtiöiden vakavaraisuudesta. Jälleenvakuuttamalla voidaan yhtiön vakuutuskantaan ottaa suuriakin riskejä ilman, että vakuutusyhtiön korvauspuoli notkahtaa suurpalon seurauksena. Tämäkin asia on sittemmin huomioitu Palosuojelurahastoa koskevassa lainsäädännössä.

Palosuojelurahasto mukaan paloturvallisuuden kehittämiseen

KUTEN TÄSSÄ JULKAISUSSA on toisaalla todettu, Palosuojelurahaston synty ajoittuu Eduskuntaan vuodelle 1934. Laki Palosuojelumaksusta (1942–1946) ja 1.1.1947 voimaantullut pysyvä laki palosuojelumaksusta antoi ”uutta verta” sodan runteleman Suomen palotoimeen.

Vakuutusyhtiöiden kannalta oli ensiarvoisen tärkeää saada kuntien palontorjuntavalmius kuntoon. Vähävaraisiin kuntiin saatiin edes yksi täydellinen sammutusyksikön palokalusto kuljetusvaunuineen. Tässä yhteydessä ei sovi unohtaa, että vakuutusyhtiöiden tarkastustoimintaa tukemaan saatiin nyt rahaston avulla kunnallinen palotarkastustoimi käynnistettyä. Palontorjuntakurssit tulivat myös tarpeeseen paloalan vakinaisen henkilökunnan koulutukseen. Ja kaikki tämä saatiin käyntiin ”aivan mitättömän pienillä maksuilla, jotka eivät rasittaneet enempää palovakuutuksenottajia kuin vakuutusyhtiöitäkään”. Näin siis iloittiin hallituksen esityksessä Eduskunnalle vuonna 1946. Näistä ”mitättömän pienistä” maksuista kertyi kuitenkin sen verran varoja, että rahaa jäi käyttämättä. Vakuutusalan myötävaikutuksella varmistettiin rahojen käyttö alkuperäiseen tarkoitukseen täydentämällä lakia palosuojelumaksusta siten, että siirretään ylimääräiset varat Palosuojelurahastoon.

Vakuutusala on joutunut ”vahtimaan” rahaston varoja myöhemminkin useaan otteeseen, jotta niiden käyttö alkuperäiseen tarkoitukseen turvataan.

Kuva: Pasi Autio

Kuvassa vasemmalta Palosuojelurahaston 70-vuotisjuhlaseminaarissa toimitusjohtaja Piia-Noora Kauppi, johtava asiantuntija Petri Mero, johtaja Risto Karhunen, vakuutusalan pitkäaikainen vaikuttaja Veli-Matti Ojala ja vahingontorjuntapäällikkö Seppo Pekurinen Finanssialan Keskusliitosta sekä riskienhallintapäällikkö Seppo Vihervaara Fenniasta.

Palosuojelurahaston merkitys vakuutusalan näkökulmasta

”MITÄTTÖMÄN PIENISTÄ MAKSUISTA” eli kolmesta prosentista vakuutuksien paloriskiä vastaavasta osuudesta on kasvanut merkittävä rahasto tulipalojen ehkäisyyn ja pelastustoimen edistämiseen.

Nykyisin maksukertymä on reilut 9 miljoonaa euroa vuodessa, minkä summan vakuutusyhtiöt tilittävät aluehallintovirastoon edelleen Palosuojelurahastoon siirrettäväksi.

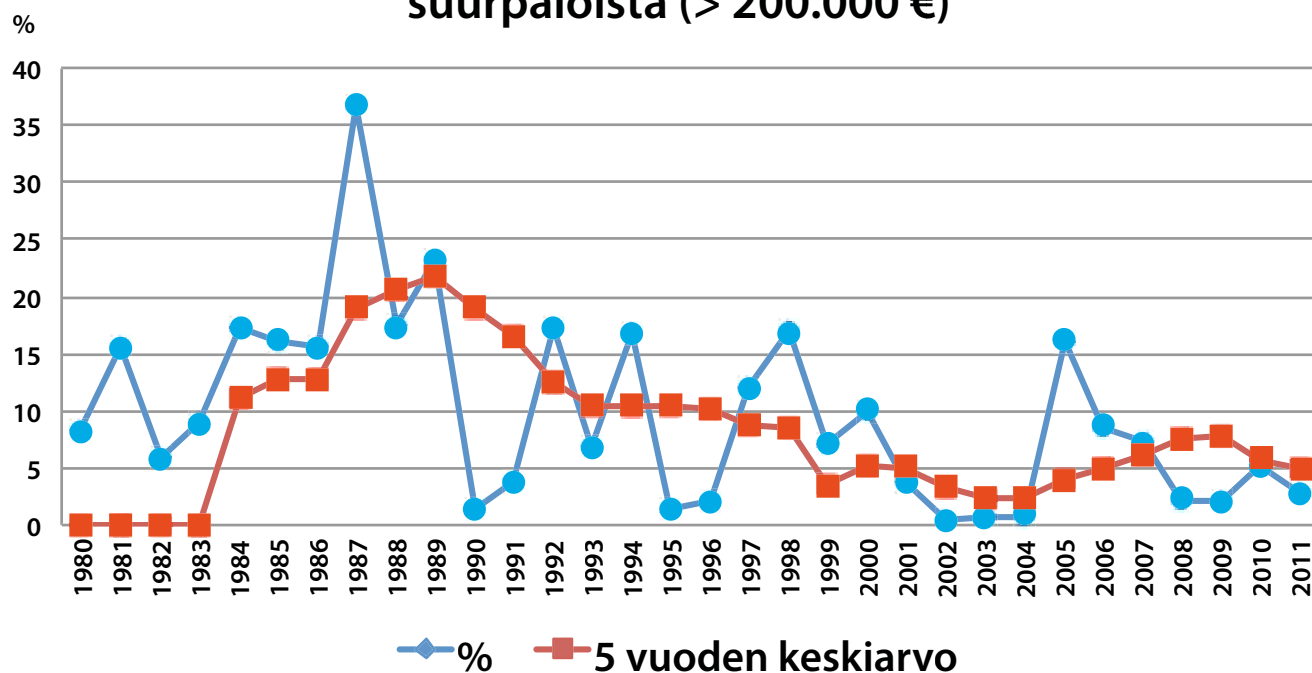
Palosuojelurahastolla onkin merkittävä rooli erilaisten pelastustoimen kehittämishankkeiden sekä paloasemien ja kalustohankintojen rahoittajana. Kuinka tämä näkyy vakuutusyhtiöiden tuloksessa? Palovahinkoja korvattiin Finanssialan Keskusliiton kokoamien tilastojen mukaan 212 miljoonaa euroa vuonna 2011. Pelkästään suurpaloihin (yksittäinen korvaus yli 200.000 euroa) ”paloi” 119 miljoonaa euroa. Palokorvaukset kasvavat vuosittain jyrkästi. Asiaan on pakko voida vaikuttaa. Palosuojelurahaston toimintastrategiaa tulee jatkossa kehittää tukemaan vielä entistä enemmän tulipalojen ennaltaehkäisyä. Tämän hetken taloudellisessa tilanteessa toi-

veet Palosuojelurahaston rahoitukselle kasvavat niin valtion kuin kuntienkin suunnalta. Tässä paineessa on kuitenkin huomattava pelastusalan tämän hetkinen vähäinen resursointi (n. 7 %) palonehkäisytyöhön. Tulipalojen määrä on pysynyt samansuuruisena monta vuotta. Tilanteeseen ei voida suhtautua olan kohautuksella toteamalla: tänä vuonna paloi taas yhtä paljon kuin viime vuonna.

Vakuutusalan ja Palosuojelurahaston yhteistyö jatkossa

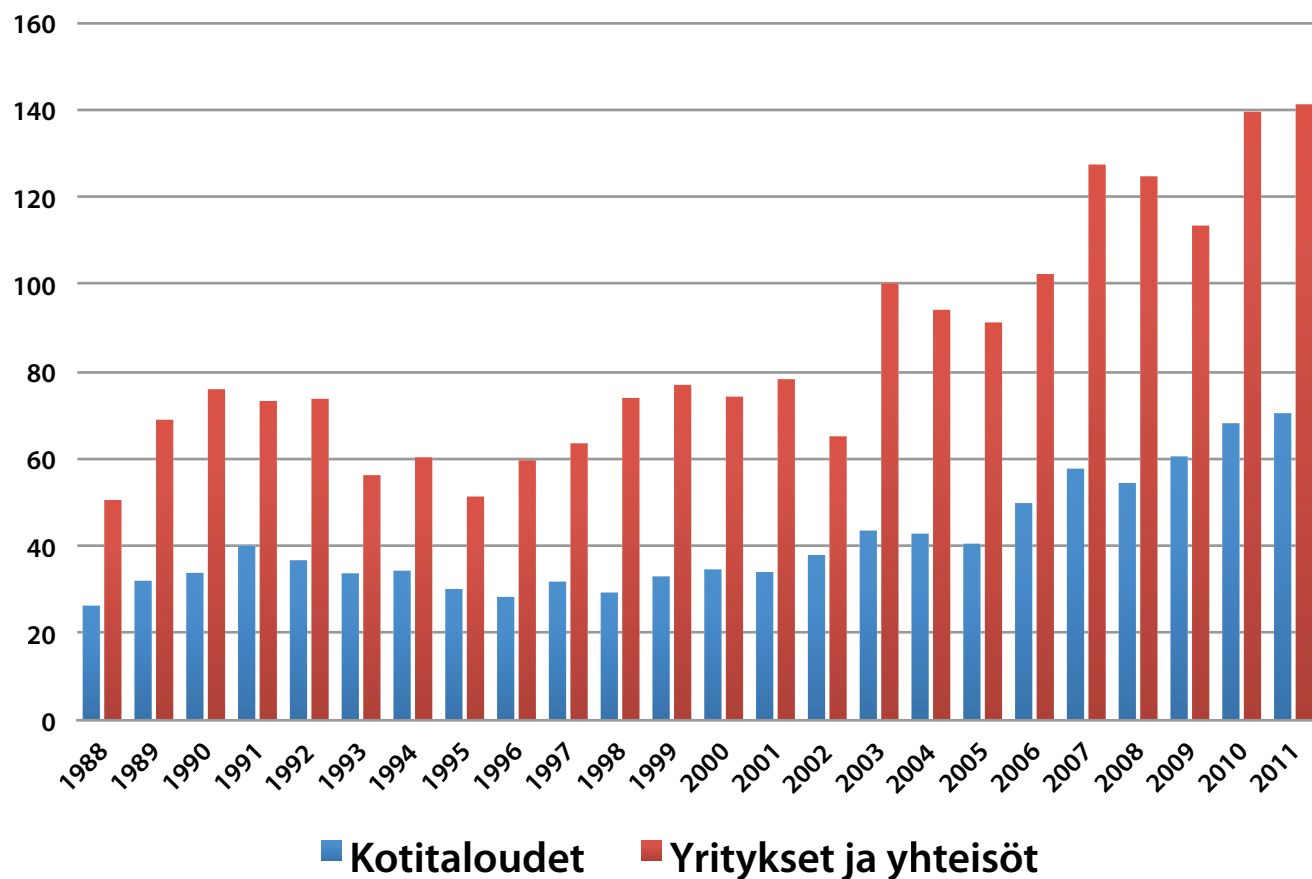
PALOSUOJELURAHASTON TOIMINNAN VAIKUTTAVUUTEEN tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. Yleisavustusten osalta järjestöjen tuen kohdalla tulisi paremmin huomioida järjestöjen toiminnan pitkäjänteisyys. Hyvänä esimerkkinä olkoon SPEKin ja SPPL:n tulityöturvallisuustyön tuloksellisuus: tulitöistä aiheutui 25 vuotta sitten lähes 40 % suurpalojen korvauksista. Tehokkaalla ja pitkäjänteisellä turvallisuuskoulutuksella ovat tulityövahinkokorvaukset laskeneet lähes nollaan palokorvauksista. Yhteiskunnan kannalta tämä työ on ollut

TULITYÖSUURPALOKORVAUSTEN osuus kaikista suurpaloista (> 200.000 €)

Palovahinkokorvaukset 1988-2011

milj. €

todella merkittävä taloudellinen "säästötoimenpide", kun muistetaan minkä kehityksen paloturvallisuuskoulutuksen läpikäyneet sadattuhannet tulityöntekijät ovat saaneet aikaan työpaikoillaan.

Vakuutusyhtiöiden asiakkaina ovat sekä yritykset että yksityiset kotitaloudet, joiden maksamista palovakuutusmaksuista rahaston varat kertyvät. Teollisuudessa on saatu Palosuojelurahaston tuen avulla vuosikymmenien aikana paljon parannuksia paloturvallisuuteen mm. lukuisten tutkimushankkeiden kautta. Paloturvallisuustekniikan edistäminen teollisuudessa on ollut merkittävää palontorjunnan kannalta.

Riskit kuitenkin lisääntyvät koko ajan teknologian kehittymisen myötä. Maassamme tarvitaan palotutkimusstrategian päivitystä, missä työssä toivottavasti Palosuojelurahasto on aktiivisesti mukana. Tutkimusta kaivataan mm. uusien materiaalien ja energiamuotojen paloturvallisuuden osalta.

Palosuojelurahasto on ollut mukana kiitettävästi vakuutusalan kanssa ns. paloprofessori -hankkeessa, mistä aiheesta tässä teoksessa on oma, erillinen artikkeli.

Tarkoitus on kouluttaa tulevista sukupolvista entistä paloturvallisuustietoisempia yritysjohtajia, suunnittelijoita, kouluttajia jne.

Yksittäisen vakuutuksenottajan kannalta Palosuojelurahaston toiminta voi jäädä kaukaiseksi. Palosuojelumaksua tuskin huomataan kotivakuutusta maksettaessa.

Palosuojelurahaston avustustoiminta tukee välillisesti kansalaisen paloturvallisuutta. Kotitalouksien tulipalot kasvavat voimakkaasti kappaleissa ja euroissa mitattuna.

Rahaston toiminnalla voidaan tukea ihmisen toimintaan ja käyttäytymiseen liittyvää tutkimusta. Tutkimuksen avulla pystytään laatimaan kansalaisvalitukselle nopeasti reagoivia menetelmiä. Ihmiset ovat entistä turvatietoisempia ja haluavat turvallisuusviestintää sekä tietoa onnettomuuksien ehkäisystä. Asumisen paloturvallisuuden eteen on vielä paljon tehtävää töitä: väestön ikääntymiseen liittyen mm. asuntosprinklauksen osalta.

Lopuksi

SUOMESSA ON YKSI Euroopan tehokkaimmista pelastustoimista, josta on osittain kiittäminen Palosuojelurahaston avustuspoliittikkaa kalustohankintoihin ja paloasemien rakentamiseen. Rahaston uudessa strategiassa, kuten edellä jo todettiin, tulee kuitenkin huomioida vanhan vakuutusmiehen lausahdus: "Torjuttu palovahinko on aina halvempi palovahinko". Palosuojelurahaston kannalta tämä tarkoittaa voimakasta avustusten jakamisen uudelleenarviointia. Ehkäisevän palontorjunnan merkitystä ei saa tässä yhteydessä vähätellä. Palosuojelurahaston työn tuloksellisuutta parantaisi ja helpottaisi,

mikäli maahamme luodaan selkeä kokonaiskuva siitä, mitä palonehkäisytyö oikeasti pitää sisällään. Nykyisellään yksittäisten hankkeiden tukeminen jää helposti irtoneaiseksi "pyrähdykseksi", ilman hankkeen liittymistä mihinkään tunnistettuun kokonaisuuteen. Sama koskee myös tutkimushankkeita. Järjestöjen avustusten tulee olla nykyistä pitkäjänteisempää, nykyinen vuositason avustushakemusruljanssi on työläs ja resursseja syövä. Parempaan lopputulokseen päästään tehokkaammalla tulosseurannalla.

Vakuutusala on jatkossakin mukana kehittämässä maamme palonehkäisytyötä uusien menetelmin. Samaa toivomme Palosuojelurahaston avustustoiminnalta.

- Artikkelin lähdeaineistona on käytetty Vakuutusoppi-kirjaa (Rantala-Pentikäinen) sekä Palosuojelurahaston julkaisuja eri vuosilta sekä kirjoittajan omia muistiinpanoja. Artikkelia ovat kommentoineen eräät vakuutusalan asiantuntijat.

Seppo Pekurinen (rak.ins.) toimii vahingontorjuntapäällikkönä Finanssialan Keskusliitossa. Kirjoittaja on ollut Finanssialan Keskusliitossa (FK) koko liiton toiminnan ajan ja sitä edeltäneessä Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitossa (SVK) yhteensä yli kymmenen vuotta.

Ennen keskusliittoja Seppo Pekurinen on ollut useissa vakuutusyhtiöissä eri tehtävissä riskipäälliköistä aluejohtajan toimeen vuodesta 1978 lähtien.

Tulipalojen ehkäisy on yhteistyötä

Matti Orrainen

Muutamilla rakenteellisen paloturvallisuuden, turvallisuuskoulutuksen ja turvallisuusviestinnän toiminnoilla on ollut mielestäni suuri merkitys paloturvallisuuden kehittymiseen Suomessa. Minulla on ollut onni tehdä yhteistyötä monien pätevien paloturvallisuusasiantuntijoiden kanssa. Aloitin työurani vuonna 1976 Suomen Palontorjuntaliitossa ja se jatkuu edelleen Suomen Pelastusalan Keskusjärjestössä. Palosuojelurahasto on avustanut sekä Suomen Palontorjuntaliiton että Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön tulipalojen ehkäisytyötä merkittävästi.

rakennushankkeissa. 1970-luvun puolivälissä aloitettiin rakentamismääräyskokoelman valmistelu. Rakenteellista paloturvallisuutta koskevat säädökset kerättiin sarjan E-osaan. Palontorjuntaliitto oli erityisen vahvasti mukana laatimassa rakenteellisten paloturvallisuusmääräysten osaa E1.

Uusissa määräyksissä luokitukset muuttuivat ja ne poikkesivat rakenteeltaan suuresti entisistä paloluokituksista. Syntyi tarve aukaista määräysten sisältöä piirroksin. Tehtiin ensimmäinen määräysten soveltamisopas, ”E1 – kuvajulkaisu”. Se saavutti valtaisan menestyksen niin viranomaisten kuin suunnittelijoiden piirissä yhtenäistämällä määräysten tulkintoja.

Paloluokitustiedotuksista rakentamismääräyksiin

SUOMEN PALONTORJUNTALIITOLLA OLI merkittävä rooli rakennusten paloturvallisuusvaatimusten jalkauttamisessa. Liitto julkaisi sisäministeriön antamia paloluokituspäättöksiä. Liiton asiantuntijat auttoivat viranomaisia ja suunnittelijoita päätösten soveltamisessa käytäntöön useissa erilaisissa

Viranomaisten koulutus

RAKENTEELLISEN PALOTURVALLISUUDEN KURSSIT alkoivat 1980-luvulla. Koulutusta toteutettiin uudella tavalla. Koulutus perustui harjoitustöihin, todellisiin rakennuskohteisiin. Tavoitteena oli opettaa niin palo- kuin rakennusvalvontaviranomaisille rakentamismääräysten käyttöä. Harjoitustöitä käsiteltiin ryh-

Palontorjuntaliiton teknillinen johtaja Pertti K. Hallio kommentoimassa rakenteellisia ratkaisuja rakenteellisen paloturvallisuuden harjoitustyökurssilla 1980-luvulla.

Kuva: SPEKin arkisto

mätöinä ja pieninä asiakokonaisuuksina kerrallaan. Perustana oli ”ristiintaulukointilomake”, jonka avulla opetettiin asioiden oikea käsittelyjärjestys ja paloluokan merkitys rakennuksen paloteknisiin vaatimuksiin. Koulutuksessa käytettiin apuna ”amerikkalaista rulettia”, jossa vastaaja itse arpoi seuraavan vastaajan. Tämä takasi sen, että kaikki kurssilaiset todella aktiivisesti seurasivat opetusta ja valmistautuivat vastaamaan esitettyihin kysymyksiin.

Koulutukseen liittyi kouluttajien erilaiset roolit. Yksi oli esimerkiksi suunnittelija ja toinen Museoviraston edustaja. Kouluttajat esittivät kurssilaisille rooliensa mukaisia kysymyksiä. Näin päästiin käytännön elämän mukaisiin neuvottelutilanteisiin, joihin viranomaiset työssään joutuivat. Kurssilla laadittiin aina vähintään yksi kirjallinen lausunto käsitellystä rakennussuunnitelmasta. Tällaisella koulutuksella luotiin toimivat suhteet paloviranomaisten ja rakennusvalvonnan välille sekä valettiin kivijalka rakennusten paloturvallisuudelle. Tämä opetusmalli otettiin käyttöön Pelastusopistolla ja on edelleen käytössä.

Tulipaloista oppia

VIRTAIN VANHAINKODIN TULIPALOSSA vuonna 1979 kuoli 27 vanhusta. Tulipalo tutkittiin ja rekonstruointiin. Johtopäätösten yhteydessä nousi tarve korjata vanhojen rakennusten paloturvallisuutta. Seinä- ja kattopintojen muuttaminen paloturvalliseksi, herkästi syttyvien tekstiilien poistaminen ja henkilökunnan toiminta paloilmoitimella nousivat päällimmäisiksi keinoiksi turvallisuuden parantamiseksi. Tulipalon kokemuksista järjestettiin valtakunnallinen koulutuskierros erityisesti vanhainkotien johtajille.

Kaksikymmentä vuotta myöhemmin Maaningalla paloi palvelutalo. Palossa menehtyi viisi vanhusta. Tämän tutkinnan yhteydessä nousi esille erityisesti ihmisten toimintakyky tulipalossa. Havaittiin, että pelkkä rakennuksen käyttötaparyhmä ei yksin riitä paloturvallisuuskysymysten ratkaisussa. Perinteinen tapa käsitellä rakennussuunnitelmia ei huomionnut riittävästi ihmisten toimintakykyä eikä esimerkiksi henkilökunnan määrää lainkaan. Onnettomuustutkintakeskuksen järjestämässä julkisessa kuulemistilaisuudessa esiteltiin turvallisuusselvityksen laadintaperiaatteet erityisesti ihmisten pelastamiseksi vastaavanlaisten kohteiden tulipaloissa. Kaikki paikalla olleet tahot kannattivat turvallisuusselvityksen käyttöönottoa. Määräysten uusimistyö alkoikin välittömästi. Ympäristöministeriö lisäsi turvallisuusselvitysvaatimuksen rakentamismääräyksiin ja sisäasiainministeriö pelastuslainsäädäntöön. Maaningan palvelutalon tutkimalla ja sen jälkeisellä määräysten uusimistyöllä on ollut todella suuri merkitys henkilöturvallisuuden paranemiseen palvelutaloissa, sairaaloissa ja muissa vastaavissa kohteissa, joissa ihmisten toimintakyky on rajoittunut. SPEK julkaisi oppaan selvityksen laadinnasta ja koulutti toiminnanharjoittajia. Pelastuslaitokset

aloittivat määrätietoisien työn riskien kartoittamiseksi ja opasivat toiminnanharjoittajia riskien pienentämisessä. Selvityksiä on tehty useissa tuhansissa rakennuksissa. Ne ovat johtaneet omatoimiseen varautumiseen, riskien ymmärtämiseen, niiden vähentämiseen, henkilökunnan kouluttamiseen ja useimmissa tapauksissa rakennuksen varustamiseen automaattisella sammutuslaitteistolla.

Palokuolemat

JÄRJESTÖ ON SEURANNUT palokuolemia kymmenien vuosien ajan ja tiedottanut niistä säännöllisesti. Asumisen paloturvallisuuden parantamiseksi kampanjoitiin mm. palovaroittimien puolesta. Valistus tuottikin hyvin tulosta ja niitä hankittiin useisiin suomalaisiin koteihin. Lainsäädäntöön pakolliset palovaroittimet tulivat vuonna 1999 yhden vuoden siirtymäajalla. Palovaroittimien toimintaa seurattiin myös median välityksellä. Silloin huomattiin, että yli puolessa tapauksissa palovaroittimen ääneen reagoi muu kuin asunnossa oleva. Palovaroittimet auttoivat ihmisiä pelastautumaan tulipaloissa, mutta niiden vaikutus ei ollut riittävä.

Asuntopaloja alettiin tutkia tarkemmin: ketkä kuolevat tulipaloissa, miksi ja missä. Voitiin todeta, että lähes kaikki palokuolemat Suomessa tapahtuvat asunnoissa. Usein palokuoleman uhri on yksin asuva tai toisen samanlaisen kanssa asuva ikäihminen tai toimintakyvyltään rajoittunut henkilö. Arvioitiin erilaisten keinojen vaikuttavuutta palokuolemien vähentämiseksi. Sisäisen turvallisuuden ohjelmat ottivat tavoitteeksi asumisen turvallisuuden lisäämisen ja palokuolemien määrän vähentämisen. Rakentamismääräyksiä muutettiin vaatimalla sähköverkkoon liitetyt palovaroittimet uusiin asuntoihin. Itsestään sammuvat savukkeet (RIP) tulivat pakollisiksi Suomessa ensimmäisenä eurooppalaisena maana 1.4.2010. Ennen lainsäädännön voimaantuloa arvioitiin, että RIP savukkeilla pystytään vähentämään 10–15 palokuolemaa vuosittain. Pitkälle meneviä johtopäätöksiä on vielä ennen aikaista tehdä, mutta ennakoarvio lieenee osunut kohdalleen.

Vaikuttavimmaksi keinoksi palokuolemien vähentämisessä on arvioitu asuntojen varustaminen automaattisella sammutuslaitteistolla. Kansainvälinen yhteistyö on osoittanut, että asumisen paloturvallisuuden parantaminen on yhteinen ongelmamme. Tilastotietoja on saatavilla mm. eri puolilta Yhdysvaltoja ja Kanadasta Vancouverista. Niiden yhteenvetona voidaan todeta, että asuntojen varustaminen automaattisella sammutuslaitteistolla vähentää palokuolemia merkittävästi. Tilastoista ei juuri löydy palokuolleita asuntopaloista, joissa asuinhuoneistossa on ollut sprinklaus.

Lähde: SPEKin arkisto

Sammutuslaitteistovaatimus rakentamismääräyksiin

NAAPURIMAISAMME NORJASSA JA RUOTSISSA on sammutuslaitteistovaatimus kirjattu uusiin rakentamismääräyksiin. Se koskee mm. sairaaloita, vanhainkoteja, palvelutaloja ja erityisiin riskiryhmiin kuuluvien asuntoja. Norjassa lisäksi kaikki yli 2-kerroksiset hissilliset asuinkerrostalot vaaditaan sprinklata vaksi. Siellä konkreettisesti noudatetaan meilläkin olevaa olennaista vaatimusta: "Tulipalossa ihmisten tulee pystyä poistumaan rakennuksesta tai heidät on voitava pelastaa muulla tavoin". Hisseillähän turvataan mm. liikuntarajoitteisten henkilöiden pääsy asuntoihin, mutta tulipalotilanteessa hissien käyttö on kiellettyä. Sprinklausvaatimuksista keskustellaan nyt monissa muissakin Euroopan maissa, ja esimerkiksi Wales on päättänyt sprinklata asuntonsa.

Kustannukset nousevat aina esille sammutuslaitteistoista puhuttaessa. Pohjimmiltaan on kysymys siitä, saako turvallisuus maksaa. Tieliikenteessä on panostettu useisiin asioihin: teiden parantamiseen, uusiin liikennejärjestelyihin, turvakaiteisiin, nopeusrajoituksiin ja autojen lukuisiin turvallisuutta lisääviin tekniisiin apuvälineisiin. Miksei asuntojen turvallisuutta voida parantaa? Saamani selvityksen mukaan sammutuslaitteistojen verotomat hinnat äskettäin toteutetuissa asuntokohteissa olivat

19 – 34 €/m². Ei siis voida puhua merkittävästä kustannuksesta. On muistettava, että henkilöturvallisuuden lisäksi sammutuslaitteisto vähentää tulipalossa myös omaisuusvahinkoja ja päästöjä ilmakehään sekä lisää olennaisesti pelastajien työturvallisuutta. Pelastajia tarvitaan aina myös sammutuslaitteistolla varustettujen rakennusten tulipaloissa.

Koulutuksella tulityövahingot hallintaan

TULITÖIDEN TURVALLISUUSKOULUTUS ON mielestäni yksi vaikuttavimmista koulutushankkeista maassamme, jolla on pitkäjänteisesti vaikutettu työntekijöiden turvallisuustietojen ja –taitojen lisääntymiseen. Koulutuksella on kyetty vähentämään henkilö- ja palovahinkoja. Tämä työ kantaa hedelmää myös kansainvälisesti.

Koulutuksen käynnistyminen

Vakuutusala huolestui 25 vuotta sitten tulitöistä aiheutuneiden palovahinkojen voimakkaasta kasvusta. Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton (SVK) mielestä vahingot johtuivat siitä, ettei tulityössä noudatettu vakuutusyhtiöiden tulitöiden palosuojausluohjeita. SVK käynnisti vuonna 1987 yhteistyön Suomen Palontorjuntaliiton (SPTL) ja AGA Oy:n kanssa tarkoituksena järjestää

hitaajille palontorjuntakursseja.

Hitsaajan palontorjuntakurssin suunnittelua ohjasi SPTL:n yrityskoulutusvaliokunta mm. vakuutusalan jäsenten avulla. Koulutuksella haluttiin vaikuttaa tulityön tekijöiden asenteisiin sekä perehdyttää heidät paloturvallisuuteen, hitsausvalvontaan että alkusammutukseen. Palontorjuntaliitto koordinoi koulutusta, vastasi materiaalin tuotannosta ja käynnisti kouluttajien koulutuksen.

Suomen Palontorjuntaliitto toteutti ensimmäisen Hitsaajan palontorjuntakurssin Tampereella syksyllä 1988. Osallistujat saivat lompakkoon sopivan kortin todistukseksi siitä, että he olivat ”päteviä suorittamaan hitsaus- ja laikkaleikkaustöitä tapauksissa, joissa palo- ja turvallisuusvaarat ovat ilmeiset”.

Koulutuksen toteutumiseen vaikuttaneet tekijät

Suomen Palontorjuntaliiton, paikallisten palontorjuntaliittojen ja AGAn yhteistyössä koulutettiin alkuvuosina tuhatkunta tulityöntekijää. Palontorjuntaliitto koulutti Hitsaajan palontorjuntakurssin kouluttajia ja yritti tehdä koulutuskonseptia tunnetuksi.

Koulutuksen kysyntään vaikutti kuitenkin ratkaisevasti se, että vakuutusala uudisti tulitöitä koskevat suojeluohjeensa. Ensimmäisen kerran SVK:n vuoden 1991 Kattotulityösuojaohjeessa mainittiin työntekijöiden koulutus ja opastus velvollisuutena, josta urakoitsijan oli huolehdittava. SVK ja Kattoliitto käynnistivät katto- ja vedeneristysalan tulitöiden turvallisuuskoulutuksen heti suojeluohjeen valmistuttua. Koulutuksen suoritti ensimmäisen vuoden aikana yli 1000 katto- ja vedeneristysalan ammattilaista.

Kattotulityökurssin menestys aiheutti muutospaineita Hitsaajan palontorjuntakurssin sisältöön ja organisointiin. Siksi kurssia uudistettiin vastaamaan tulevan Tulityöt suojeluohjeen 1994 sisältöä. Suomen Palontorjuntaliiton yrityskoulutusvaliokunta asetti tulityöjohtoryhmän uudistamaan ja valvomaan tulitöiden turvallisuuskoulutusta. Johtoryhmässä olivat edustettuina samat tahot kuin tämän päivän tulityötoimikunnassa, eli Suomen Palontorjuntaliitto, Suomen Palopäällystöliitto ja Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto. Lisäksi johtoryhmässä oli paikallisten palontorjuntaliittojen, vakuutusyhtiöiden ja AGAn edustaja.

Tämä johtoryhmä loi yhtenäisen valtakunnallisen tulityökurssin sisällön ja tavoitteet. Toiminnalle laadittiin yhteiset säännöt ja kurssinjohtajille uusi koulutusaineisto. Kurssinjohtajakoulutusta antoivat Palontorjuntaliiton lisäksi vakuutusyhtiöt omille asiakkailleen ja kurssinjohtajien määrä moninkertaistui.

Tulityöt suojeluohjeen 1994 voimaantulon jälkeen ammattiopilaikokset sisällyttivät tulityökurssin omiin opinto-ohjelmiinsa. Kurssinjohtajakoulutuksen kysyntä kasvoi. Pelastusalan järjestöjen työnjakoa uudistettiin. Vuodesta 1998 Suomen Palopäällystöliitto on huolehtinut kurssinjohtajakoulutuksesta ja

Palontorjuntaliiton työn jatkaja Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö on vastannut koulutuksen laadun varmistamisesta.

Koulutustilanne syksyllä 2012

Tulityökurssia kouluttaa tänä päivänä yli 1000 koulutettua kurssinjohtajaa, joista valtaosa on oppilaitosten opettajia. Koulutuksen on vuosien varrella suorittanut yli 850 000 henkilöä yhden tai useamman kerran, kurssisuorituksia on kertynyt yhteensä 1 224 500. Tulityökortti on voimassa koulutuksesta viisi vuotta ja vuoden 2012 syksyllä yli 400 000 henkilöllä kortti on voimassa. Kurssilaiset ovat tänä päivänä sekä tulityön tekijöitä että luvan myöntäjiä ja yleensä ensimmäinen kerran kurssi suoritetaan osana ammatillisia opintoja. Vierasmaalaisen työvoiman takia koulutusaineistoja on käännetty monelle eri kielelle 2000-luvulla.

Katto- ja vedeneristysalan tulityökurssin on suorittanut yli 16 000 henkilöä koulutuksen käynnistymisestä, vuodesta 1991. Tällä hetkellä voimassa oleva kortti on noin 9 400 henkilöllä. Katto- ja vedeneristysalan urakoitsijat ovat huolehtineet valtaosasta koulutusta ja vasta 2000 – luvulla oppilaitokset ovat sisällyttäneet kurssin opinto-ohjelmiinsa.

Tulityönormisto

Koulutuksen kehittymistä on ohjannut alusta lähtien tulityönormisto. Vakuutusala uudisti tulitöitä koskevia suojeluohjeita vuonna 2002, jolloin suojeluohjeet yhdistettiin. Samaan aikaan saatiin uusi SFS standardi 5900 Tulitöiden paloturvallisuudesta, joka koski myös vakuuttamattomia kohteita. Kattoala sai tänä vuonna valmiiksi standardin 5991 Katto- ja vedeneristysalan tulitöiden paloturvallisuus. Uuteen pelastuslakiin sisällytettiin käsite tulityö sen onnettomuuksien ehkäisyä käsittelevään lukuun.

Koulutuksen vaikutukset

Finanssialan Keskusliiton tilastot osoittavat, että tulitöistä aiheutuvat suurpalot ovat vähentyneet merkittävästi koulutuksen käynnistymisestä. Tulityöt aiheuttivat aikanaan jopa 40 % suurpaloista, nykyään alle 5 %. Sama trendi on havaittu myös Norjassa ja Ruotsissa, jossa tulityökoulutusta on toteutettu hyvin samanlaisena ja lähes yhtä kauan kuin Suomessa. Yritystasolla tulitöistä aiheutuneet syttymät ovat vähentyneet ja tulitöihin liittyvä työturvallisuus on parantunut.

Koulutus on lisännyt kansalaisten kykyä tunnistaa ja torjua paloriskejä, toimia oikein onnettomuuden sattuessa ja suorittamaan alkusammutusta. Pohjoismaissa on tällä hetkellä lähes 900.000 henkilöä, jolla on voimassa oleva tulitöiden turvallisuustutkinto. Tulitöiden turvallisuuskoulutuksen kehittäminen on nykyään järjestön omaraahoitteista toimintaa.

**SYTYTTÄÄKÖ?
ÄLÄ LEIKI TULELLA**

Nou Hätä! -kampanja

UUONNA 1997 TOTEUTETTIIN ensimmäistä kertaa yläkoulujen Nou Hätä! -pelastustaitokampanja. Kampanja sai heti hyvän alun, kun se pääsi aloitusvuonna koulu-TV:n ohjelmaan saaden näin jalansijan koulumaailmaan.

Ensimmäisenä vuotena Nou Hätä! -opetusta sai arvioilta 10.000 yläkoululaista. Tähän mennessä opetusta arjen turvataidoissa on 16 kampanjavuoden aikana saanut kaikkiaan 435 000 yläkoululaista. Muutamissa kunnissa kaikki alle 30 -vuotiaat ovat yläkoululaisina osallistuneet Nou Hätä! -opetukseen.

Tavoitteena koko ikäluokka

Nou Hätä! on nykyään olennainen osa useiden koulujen turvallisuusopetusta ja pelastuslaitosten turvallisuusneuvontaa. Kampanja on vuosien varrella edennyt kohden tavoitetta saavuttaa koko 8.-luokkalaisten ikäryhmä. Nyt saavutetaan vuosittain hieman yli 2/3 eli noin 35 000 nuorta. Kampanjaan osallistuu yli 400 koulua eli yli puolet kaikista yläkouluista ja suurimmista kouluista mukana on valtaosa.

Kampanjan tavoitteena on lisätä nuorten turvataitoja sekä saat-taa koulut ja pelastuslaitokset jatkuvaan yhteistyöhön. Yhteistyön ansiosta koulun turvallisuus kohenee usein laajemminkin, kun ryhdytään esimerkiksi järjestämään säännöllisiä poistumisharjoituksia.

Koko ikäluokan tavoittelemisen työllistää ympäri maata satoja pelastuslaitosten kouluttajia, jotka käyvät kouluissa järjestämässä opetusta. Alan ammattilaisten opetusta arvostetaan, ja nuoret toivovat opettajakeskeisen opetuksen sijaan pääsevänsä itse harjoittelemaan esimerkiksi sammuttamista ja hätätilanteessa toimimista.

Tarkoituksena on välittää turvallisuuden keskeiset kansalaistaidot kaikille nuorille, niin riskinottoon taipuvaisille kuin jo valmiiksi turvallisuustietoisillekin. Kampanjaan osallistuvat opiskelevat turvatietoa vähintään yhden oppitunnin verran. Useimmiten opiskellaan enemmän muun muassa loukkaantuneen auttamista, hätäpuhelua, toimintaa tulipalon sattuessa ja kodin paloturvallisuuden kohentamista.

Opetusaineistoa ajan mukaan

Kouluopetusta varten kampanja on tuottanut vuosien varrella suuret määrät monenlaista maksutonta aineistoa. Aiheina ovat vaihdelleet kodin paloturvallisuus, hätäpuhelu, toiminta onnettomuustilanteessa, vaaramerkki, kotivara, suojautuminen, toiminta tulipalon sattuessa, vaarallinen savu, poistuminen, tapaturmat, tuhopoltto ja tulella leikittely seurauksineen.

Alkuvuosina tehtiin opetuslehdyyköitä, piirtoheitinkalvoja, kasettiaänitteitä ja videonauhoitteita. Nyt tuotetaan lähinnä sähköistä opetusaineistoa ja nuoria innostetaan tiedonhankintaan ja vuorovaikutukseen nettisivuilla ja sosiaalisessa mediassa.

järjestämällä pelejä, kilpailuja, äänestyksiä, videoita ja musiikkia.

Kampanjan oleellinen sisältö on eri vuosina kiteytetty muun muassa sloganein Mission Possible, Zägällä ei pärjää, Bongaa vihreä mies, Sytyttääkö?, Älä leiki tulella, Palotunti kaseille, Syy ja Seuraus. Tulevana vuonna kampanjoidaan teemalla "Ihan liekeissä". Palosuojelurahasto tukee kampanjaa 100 %.

Lopuksi

TULIPALOJEN ENNALTAEHKÄISYN tulevaisuus näyttää hyvältä. Uusi pelastuslaki ja sen onnettomuuksien ehkäisyä koskevat pykälät ovat osoittaneet, että pelastuslaitosten riskienhallinnan ja turvallisuusviestinnän alueilla on ideoitu uusia tapoja riskien hallitsemiseksi. Uskon, että nämä uudet toimintatavat tulevat vaikuttamaan rakennusten omistajiin, toiminnanharjoittajiin ja asukkaisiin siten, että omatoimisen varautumisen merkitys ymmärretään entistä paremmin. Toisin sanoen turvallisuutta ei ulkoisteta viranomaisille.

Turvallisuustyö on kansainvälistä. Ihmiset ja tavarat liikkuvat maasta toiseen hyvin vapaasti. Siksi on tärkeää seurata kansainvälistä kehitystä ja osallistua erityisesti eurooppalaiseen yhteis-

työhön onnettomuuksien ennaltaehkäisyssä. Meillä on sinne paljon annettavaa, mutta me myös saamme sieltä paljon. Vain osallistumalla voimme vaikuttaa!

Onnettomuustutkinta, pelastuslaitosten palontutkinta ja pelastusalan tutkimukset antavat arvokasta tietoa onnettomuuksien ehkäisyyn ja niiden vähentämiseen. Niitä tulisi paremmin hyödyntää. On oikealla tavalla vaikuttettava ihmiseen ja samalla käytettävä teknisiä ratkaisuja turvallisuuden parantamiseksi.

Matti Orrainen (ins) työskentelee Suomen Pelastusalan Keskusjärjestössä onnettomuuksien ehkäisyn tulosalueen johtajana. Tulosalue vastaa turvallisuusviestinnän, tulipalojen ehkäisyn asiantuntijapalveluiden kokonaisuuksista sekä turvallisuuskoulutuksesta ja sen kehittämisestä.

Orrainen toimii myös SPEKin tulityötoimikunnan puheenjohtajana, Eurooppalaisten Palontorjuntaliittojen (CFPA-E) hallituksen jäsenenä, CFPA-E, Guideline Commissionin, puheenjohtajana sekä CTIF, Fire Prevention Commissionin, puheenjohtajana. Koulutukseltaan Orrainen on insinööri.

Pitkäaikaiset yhteistyökumppanit vanhempi opettaja Heikki Nupponen, pelastuspäällikkö Seppo Männikkö ja johtaja Matti Orrainen keskustelemassa palonehkäisystä Suomen Palosuojeluyhdistyksen 90-vuotisjuhlissa Säätytalolla 3.10.2012.

Kuva: Palosuojelurahaston kuvapankki

Kommenttipuheenvuoro

Palonehkäisytyön vaikuttavuus on monen asian summa

Kirsi Rajaniemi

PELASTUSTOIMEN STRATEGIAAN 2025 sisältyy tavoite onnettomuuksien määrän ja vahinkojen jatkuvasta vähenemisestä. Tilastojen valossa tavoitteen toteutuminen ei ole näköpiirissä, pikemminkin päinvastoin. Toisaalta nykyinenkään turvallisuustaso ei säily itsestään. Muuttuva toimintaympäristö, kuten muutokset asumista-voissa ja väestön ikärakenteessa, merkitsee, että saavutettujen tulosten ylläpitäminen vaatii jatkuvaa työtä ja myös lisäpanostusta.

Pelastustoimen strategian toteuttamiseen tarvitaan uusia tavoitteita ja uudenlaisia keinoja erityisesti paloturvallisuuden saralla. Jos tuloksia ei näy ja tavoitteet eivät toteudu, pitää kysyä tehdäänkö asioita oikein, joskus pitää jopa uskaltaa kysyä tehdäänkö oikeita asioita. Paloturvallisuuteen on mahdollista vaikuttaa, paloriskejä voidaan vähentää ja palokuolemia ehkäistä. Englannissa palokuolemien määrä puolitettiin 20 vuodessa – miksei sama voisi onnis-

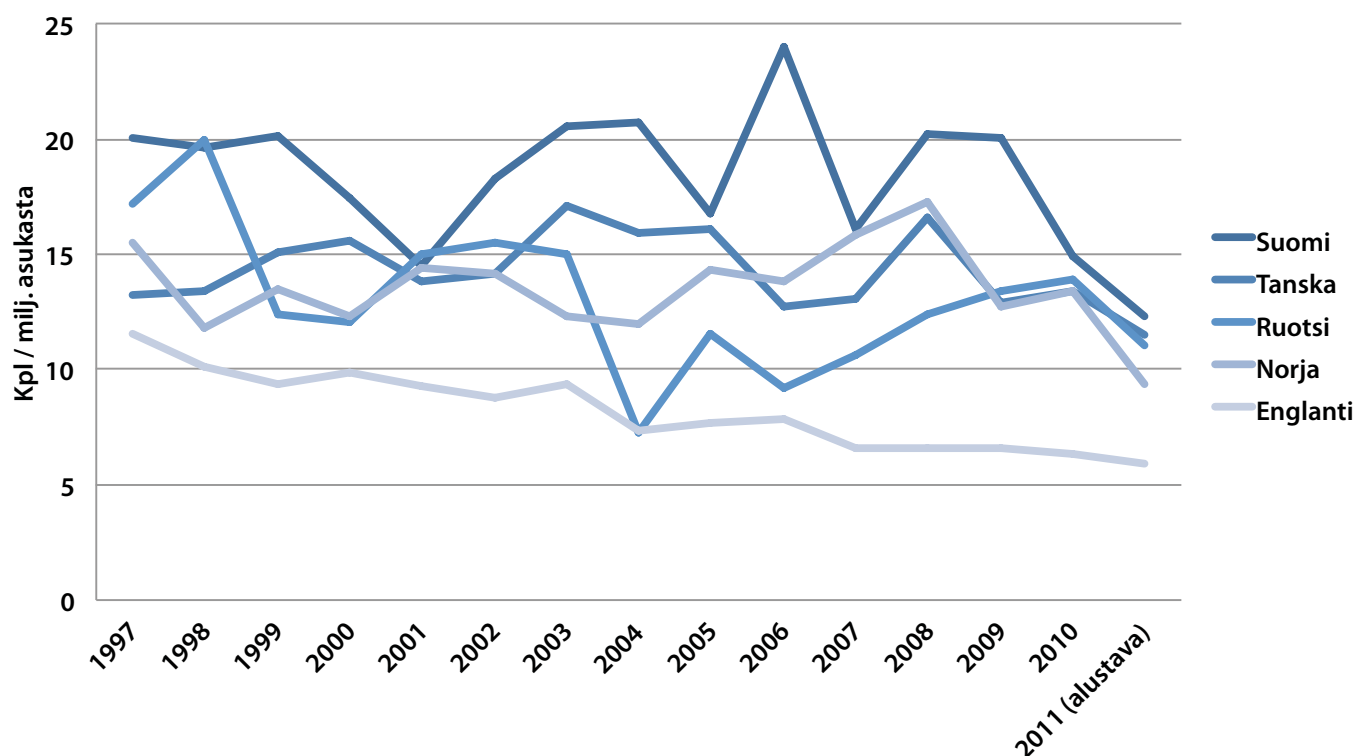
tua meilläkin?

Mitään pikaratkaisuja merkittävien parannusten aikaansaamiseen ei ole, vaan kyse on pitkäjänteisestä ja johdonmukaisesta työstä asetettujen tavoitteiden suuntaan, yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Palonehkäisyssä pätevät yhä samat periaatteet kuin Palosuojelurahastoa perustettaessa, jopa lainsäädännössä on moni asia säilynyt lähes sellaisenaan. Myös ongelmat ja haasteet ovat pitkälti samat – miten saada itse kukin ymmärtämään ja kantamaan vastuunsa omasta ja ympäristönsä turvallisuudesta. Vanhat toimintatavat eivät silti enää sellaisenaan päde.

Pelastustoimen kaltaisessa toimintaympäristössä yhteistyötapoja ja -mahdollisuuksia ja eri toimijoiden keskinäistä työnjakoa on arvioitava ja kehitettävä jatkuvasti.

Norjassa hallituksen asettama komitea, jonka tehtävänä oli arvi-

Palokuolemien määrän kehitys Pohjoismaissa ja Englannissa

oida erityisryhmien asumisen paloturvallisuuden tilaa, esitti loppuraportissaan tammikuussa 2012 yhtenä kehittämistoimenpiteenä erityisen rahaston perustamista Suomen mallin mukaisesti. Rahaston varat kerättäisiin palosuojelumaksuista ja niillä rahoitettaisiin palonehkäisytyötä.

Norjassa ei ainakaan vielä ole lähdetty toteuttamaan rahastoajasta, mutta meillä sellainen on ja toivottavasti on myös jatkossa. Palosuojelurahaston avustusten merkitys palonehkäisyyden mahdollistajana on ollut ratkaiseva ja erityisesti järjestöjen toiminnan näkökulmasta. Monta tärkeää tutkimusta olisi jäänyt tekemättä ja moni kampanja toteuttamatta, jos rahasto ei olisi niitä avustanut.

Palosuojelurahaston avustuksissa painopiste on siirtynyt yhä enemmän hankerahoitukseen. Hanketyö soveltuu uusien toimintatapojen kehittämiseen samoin kuin vaikkapa koulutusaineiston tuottamiseen tai kertaluonteisten selvitysten ja tutkimusten tekemiseen. Pitkäjänteisen perustyön hankkeistaminen ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista, jos se tehdään vain avustusten saamisen toivossa. Pelastusalan järjestöjen toiminnan tukeminen myös nykyisenkaltaisten yleisavustusten muodossa on välttämätöntä jatkossakin.

Avustusten myöntämisessä tärkeäksi perusteeksi on tullut myös vaikuttavuus – mitä tuloksia ja hyötyjä työllä tavoitellaan ja miten niiden saavuttaminen todennetaan. Vaikuttavuuden arviointiin liittyy mahdollisia sudenkuoppia erityisesti kun on kyse palonehkäisyydestä, jossa tulokset harvoin näkyvät välittömästi ja yleensä ovat monen toisistaan riippumattoman asian summa. Vaikuttavuudessa ei kuitenkaan ole kyse vain mitattavissa olevista tuloksista, vaan sen varmistamisesta että avustukset kohdentuvat toimintaan, joka parhaiten tukee pelastusalan yhdessä määrittämiä tavoitteita ja toimintalinjauksia. Palosuojelurahaston avustusrahat ovat julkista rahaa ja siksi niitä on käytettävä viisaasti.

Kirsi Rajaniemi (tekn. lis.) toimii sisäasiainministeriön pelastusosastolla yli-insinöörinä. Hän on toiminut Palosuojelurahaston hallituksen varapuheenjohtajana 1.12.2001 – 28.2.2011

Paloturvallisuustekniikan professori ja alan korkeakoulutus

Teija Mankkinen

Palotutkimusraadin ja sen johtokunnan jäsenten pitkäjänteisen uurastuksen tuloksena Aalto-yliopiston Rakennustekniikan laitokselle perustettiin Suomen ensimmäinen paloturvallisuustekniikan professorin tehtävä. Tehtävä julistettiin haettavaksi syyskuussa 2012.

Professuurin tutkimusalue käsittää tulipalojen ehkäisyyn, hallintaan ja vaikutusten rajoittamiseen liittyvän tutkimuksen. Professori vastaa oman alansa perus- ja jatko-opetuksesta ja niiden kehittämisestä. Professorin tehtävänä on myös paloturvallisuustekniikan kehittäminen kansainvälisesti arvostetuissa tutkimusohjelmissa sekä rakennustekniikan laitoksen tutkimusprofiilin vahvistaminen kytkemällä siihen muita paloturvallisuustekniikkaan läheisesti liittyviä tutkimusaloja. Lisäksi professorin edellytetään kehittävän vahvasti paloturvallisuuden tutkimusta kansallisella tasolla.

Professuurin syntyvaiheet

TIETÄVÄSTI ENSIMMÄINEN IDEA palotutkimusta käsittelevän professuurin perustamisesta kumpusi vuonna 1987 Teknillisen korkeakoulun rehtorin asettaman työryhmän esityksestä, joka käsitteli palotekniikan opetuksen järjestämisestä korkeakoulussa. Esitys johti paitsi palotekniikan opetuksen aloittamiseen myös ajatukseen palotutkimukseen liittyvän professuurin tarpeellisuudesta alan tutkimukselle ja kehitykselle. Idea professuurista oli syntynyt.

Professuurin valmistelu käynnistyi kuitenkin toden teolla vasta 2000-luvun alkuvuosina Palotutkimusraadin silloisen puheenjohtajan Veli-Pekka Nurmen johdolla. Vuonna 2003 Palotutkimusraadin johtokunnassa käsiteltiin Tampereen Teknillisen yliopiston halukkuutta professuurin perustamiseen. Ajatuksena oli perustaa professori Turvatekniikan laitoksen yhteyteen. Teollisuus ajoi kuitenkin professuurin perustamista rakennusinsinöörikoulutuksen yhteyteen. Kompromissiratkai-

suna selvitettiin mahdollisuutta TTY:n ja TKK:n yhteisprofessuurin perustamiseksi.

Tampereen teknillinen yliopisto päätti hakea Palosuojelurahastolta avustusta paloturvallisuusprofessuurin rahoittamiseksi vuosille 2004 - 2008. Avustuksella oli tarkoitus rahoittaa yliopistolle perustettava paloturvallisuuden määräaikainen professuuri. Rahasto kuitenkin pyysi yliopistolta lisäselvityksiä mm. muiden rahoittajien sitoutumisesta hankkeeseen sekä tutkimuksen suuntautumisen painopisteistä. Koska hakemukseen ei toimitettu lisäselvityksiä määräaikaan mennessä, rahaston hallitus hylkäsi hakemuksen. Ajatus professuurista hautautui vuosiksi.

Professuuriasia virisi jälleen vuonna 2007, nyt Palotutkimusraadin puheenjohtajan Jukka Hietaniemen aloitteesta. Palotutkimusraati kutsui johtokunnan kokoukseen rakennustekniikan professorit TTK:lta ja TTY:sta keskustelemaan palotekniikan professuurin perustamishankkeesta. Myöhemmin syksyllä jatkettiin neuvotteluja Tampereen yliopiston rakennustekniikan osaston kanssa professorin viran määrittelemiseksi.

Palotutkimusraati jätti vielä samana vuonna Palosuojelurahastolle hakemuksen professorin viran perustamiseen tarvittavan osarahoituksen saamiseksi. Rahasto jätti hakemuksen (jälleen) pöydälle lisäselvityksiä varten. Rahasto edellytti, että paloturvallisuusprofessuurin esikartoitusvaiheessa tehdään perusteellinen tarvekartoitus, sijoituspaikka-analyysi, yksityiskohtainen hanke- ja toteuttamissuunnitelma ja että käydään neuvottelut mm. opetusministeriön sekä sijoitusyliopiston kanssa.

Palotutkimusraati laati syksyllä 2008 esikartoitusvaiheen hankesuunnitelman ja esitti selvitysmiehiksi professori Pekka Kanervaa (TKK, eläkkeellä) ja johtava tutkija Esko Mikkolaa (VTT, Paloturvallisuustutkimus). Raadin edustajana selvitykseen osallistui Pekka Nurro.

Selvitys valmistui keväällä 2010 ja sen valmistuminen aloitti uuden vaiheen professuurin valmisteluprosessissa. Professuurin suunnittelusta ja rahoituksen järjestämisestä otti vastuun Palotutkimusraadin johtokunta. Puheenjohtaja Seppo Pekuri-

Kuvassa Palotutkimusraati: asiamies Esa Kokki (Pelastusopisto, vv. 31.12.2012 saakka), Olli Kaitila (Teräsrakenneyhdistys ry), Teija Mankkinen (SPEK), Tuula Hakkarainen (VTT), Elina Väisänen (Pelastusopisto), Vesa-Pekka Tervo (SM, vv. 31.1.2015 saakka), Seppo Männikkö (Palosuojelun edistämissektori ja edessä Seppo Pekurinen (FK). Kuvasta puuttuu Metsäteollisuus ry:n Pekka Nurro, TUKESin Jukka Lepistö ja YM:n Jorma Jantunen

nen ja varapuheenjohtaja Jukka Lepistö lähtivät professuurin puuhamiehiksi. Erityisen suuren työn rahoituksen hankkimisessa teki Pekka Nurro, joka käytännössä keräsi teollisuudelta puolet tarvittavasta rahoituksesta. Toinen puoli haettiin ja saatiin avustuksena Palosuojelurahastolta. Pelastusopisto vastasi koko ajan prosessin ajan käytännön järjestelyistä.

Vihdoin, yli 20 vuoden kuluttua palotutkimusprofessuurin idean syntymisestä, 5.12.2011 kirjoitettiin sopimus Paloturvallisuustekniikan professuurin perustamisesta Aalto-yliopiston rahoitussäätiön ja Palotutkimusraadin välillä.

Mitä professuuri tarkoittaa pelastusalan kehitykselle?

PROFESSUURIEN MERKITYS TOIMIALAN tai teollisuuden alan kehitykselle on todettu olevan laaja-alainen. Professuurin perustamisella on todettu olevan vaikutusta jopa teollisuuden tuotekehitykseen ja suuntautumiseen uuden tutkitun tiedon, ajantasaisen tutkimustoiminnan sekä teknologisen kehityksen seuraamisen kautta (Eronen 2012).

Paloturvallisuustekniikan professuurin perustaminen on jo itsessään merkittävä tunnustus alan tutkimukselle. Lisäksi sen

merkitys etenkin alan kansalliselle tieteelliselle keskustelulle ja tutkimustoiminnan kehittämiseksi on olennainen. Professuuri on myös yksi paloturvallisuustekniikan tutkimuksen laadun ja jatkuvuuden takeista.

Paloturvallisuus syntyy monen tekijän summana, mikä edellyttää usein moni- ja poikkitieteellistä tutkimusotetta. Professuuri avaakin uudenlaiset mahdollisuudet alan pitkäjänteiseen kehittämiseen. Professuurin johdolla tapahtuva tutkimusverkostojen ja tutkimusohjelmien luominen systematisoi tutkimustoimintaa ja tekee tutkimustoiminnasta suunnitelmallista. Se myös mahdollistaa poikkitieteellisten tutkimusohjelmien ja -projektien syntymisen.

Lisäksi paloturvallisuustekniikan professuuri mahdollistaa tiiviin vuorovaikutuksen tieteellisen tutkimuksen ja käytännön välillä. Esimerkiksi Palotutkimusraati ry on jo lähes 30 vuotta koonnut yhteen teollisuuden, vakuutusalan ja muun elinkeinoelämän, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten, valtion ja kuntien viranomaisten sekä järjestöjen palo- ja pelastusalan tutkimuksesta ja kehittämisestä kiinnostuneet tahot. Palotutkimusprofessuurin perustamisen myötä niin Palotutkimusraadilla kuin muillakin alan toimijoilla on vihdoin konkreettinen taho, jolle tehdä ehdotuksia uusista tutkimusaiheista tai käytännön työssä havaituista ongelmista, jotka edellyttävät uusia ratkaisuja. Näin ollen professuuri on myös arvokas toimija koko

paloturvallisuusalan kehittämisen näkökulmasta.

Vaikka tutkijayhteisö toimii jo globaalisti, avaa paloturvallisuustekniikan professuuri myös varmasti uusia ovia kansainväliseen tutkimus- ja kehittämisysteistyöhön alan sisällä.

Pelastusalan korkeakoulutus portti uudenlaiseen ajattelu- ja jäsentämistapaan

PELASTUSALALLA ON VUOSIA keskusteltu alan korkeakoulutusmahdollisuuksista – tai lähinnä niiden puuttumisesta. Alalla ei ole tällä hetkellä omaa ylempää korkeakoulutusväylää.

Nykymallissa Pelastusopistossa ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet ja lisäopetusta haluavat hakeutuvat suorittamaan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa eri puolille maata sellaisiin koulutusohjelmiin, jotka he kokevat hyödyllisiksi oman työnsä ja osaamisensa kehittymisen näkökulmasta. Ns. hajautetun koulutusjärjestelmän hyötynä on pidetty esimerkiksi sitä, että pelastusalan ammattilaiset opiskelevat yhdessä muiden alojen osaajien kanssa ja näin oppivat ymmärtämään muiden toimialojen toimintaa ja päinvastoin.

Joitakin opiskelijoita on siirtynyt opiskelemaan myös yliopistoihin eri tiedekuntiin. Tällaisten opiskelijoiden määrä on kuitenkin ollut toistaiseksi vielä pieni.

Paloturvallisuustekniikan professuurin perustamisen jälkeen seuraava askel voisi olla paloturvallisuustekniikan maisteriohjelman perustaminen. Maisteriohjelman myötä alalle saataisiin tieteelliset työskentelytavat omaksuneita taitajia, jotka voisivat viedä alan kehitystä eteenpäin eri alueilla ja virastoissa. Maisteriohjelman käyneillä olisi kaikilla yhteneväiset perustiedot alan kehityksestä ja metodeista, mutta myös valmiudet seurata alan kansainvälistä keskustelua. Myös alan tutkimustoiminnalle maisteriohjelma tarjoaisi hedelmällisen alustan. Jo yliopistotasosten opinnäytetöiden avulla olisi mahdollista kiinnittää huomiota kiinnostaviin, tieteellistä tutkimusta vaativiin kysymyksiin. Maisteriohjelmalla ja systemaattisella tutkimustoiminnalla varmistettaisiin myös perustutkimuksen säilyminen soveltavan tutkimuksen ohessa.

Tämän artikkelin kirjoittamisessa on käytetty lähteinä Palotutkimusraadin ja Palosuojelurahaston pöytäkirjoja. Lisäksi kiitos artikkeleita kommentoineille Palotutkimusraadin johtokunnan jäsenille sekä Pelastusopiston koulutusjohtaja Pekka Rantalalle.

Teija Mankkinen, YTT, on toiminut pelastusalalla 1990-luvun lopulta lähtien erilaisissa tutkimus-, kehittämis- ja hallintotehtävissä mm. Helsingin ja Keski-Uudenmaan Pelastuslaitoksissa. Mankkisen väitöskirja "Palomiehen ammatti työnä ja elämäntapana" hyväksyttiin Tampereen yliopiston sosiologian laitoksella vuonna 2010. Tällä hetkellä Mankkinen toimii tutkimus- ja kehittämispäällikkönä Suomen Pelastusalan Keskusjärjestössä. Keväällä 2012 Mankkinen valittiin Palotutkimusraadin puheenjohtajaksi.

Paloturvallisuustekniikan professuurin perustaminen on lähtöaskel paloturvallisuustekniikan maisteriohjelman perustamiselle. Maisteriohjelman myötä alalle saadaan tieteelliset työskentelytavat omaksuneita taitajia, jotka voivat viedä alan kehitystä eteenpäin eri alueilla ja virastoissa. Maisteriohjelman käyneet omaavat yhteneväiset perustiedot alan kehityksestä ja metodeista, mutta myös valmiudet seurata alan kansainvälistä keskustelua. Myös alan tutkimustoiminnalle maisteriohjelma tarjoaa hedelmällisen alustan. Jo yliopistotasosten opinnäytetöiden avulla on mahdollista kiinnittää huomiota kiinnostaviin, tieteellistä tutkimusta vaativiin kysymyksiin. Maisteriohjelmalla ja systemaattisella tutkimustoiminnalla varmistetaan myös perustutkimuksen säilyminen soveltavan tutkimuksen ohessa.

Kommenttipuheenvuoro

Mitä virkaa professorilla – Mitä arvoa tutkimuksella?

Mervi Parviainen

TEIJA MANKKINENTUO artikkelissaan ansiokkaasti esille paloturvallisuustekniikan professuurin perustamisen merkityksen pelastusalan kehitykselle. Tutkimuksellisten näkökulmien lisäksi hän nostaa esille tieteellisen tutkimuksen ja käytännön tiiviin vuorovaikutuksen, joka mahdollistuu professuurin kautta. Tämä on erittäin merkityksellinen asia, koska valitettavasti tällä hetkellä käytäntö ja tutkimus eivät kohtaa optimaalisesti, jos kohtaavat lainkaan, eikä alalla välttämättä oivalleta, mitä mahdollisuuksia tutkimus tarjoaisi. Tutkimus saatetaan pikemminkin nähdä uhkana ja oman toiminnan ja toimintatapojen kyseenalaistajana. Tutkimus koetaan usein tieteentekijöiden omana juttuna, joka on liuenut kauas arkitodellisuudesta. Yleensä ongelmana on yhteisen kielen ja käsitteiden puute. Rohkenen väittää, että tieteellisyyden vaarantumisen uhkaan vedoten tutkijat eivät uskalla riittävästi popularisoida tutkimustuloksia eli

käntää niitä brankarikielelle. Tutkimustulosten saatavuus/löydettävyyttä ei ole sekään aina itsestäänselvyys. Jos tutkimustulokset jäävät ainoastaan suppean seminaariyleisön tietoisuuteen, voi perustellusti kysyä, onko tehty tutkimusta vain tutkimuksen takia.

Toisinaan törmää tutkijoiden puolelta ammattilaisten vähätelyyn. Aivan totta on, että ns. tavan palomies ei ymmärrä tutkimuksen maailmaa, mutta hän on oman alansa ja ammattinsa asiantuntija. Kaikista ei ole maistereiksi ja tieteentekijöiksi, mutta eipä kaikista maistereistakaan ole palomiehiksi. Mieleton voimavara menetetään, kun tutkimuksen asiantuntija ja ammattialansa asiantuntija eivät kohtaa. Niin koulutuksen kuin työelämän kehittämisen kannalta tutkimuksen tuottama tieto on olennaisen tärkeää: tehdäänkö oikeita asioita oikealla tavalla oikeaan aikaan. Erityisesti vaikuttavuustutkimukselle olisi suurta

Mervi Parviainen puhui tutkimuksen ja käytännön yhteensovittamisen tärkeydestä myös Palosuojelurahaston 70-vuotisjuhlaseminaarissa.

Kuva: Pasi Autio

tilausta. Toisaalta käytännön työelämästä nousee jatkuvasti uusia kysymyksiä, joihin tutkimuksella voidaan hakea vastauksia.

Mankkinen tarttuu alalla pitkään puhuttaneeseen asiaan eli korkeakoulutusmahdollisuuksien puuttumiseen. Perustelut tiedekorkeakoulutuksen tarpeelle ovat mielestäni olemassa ja ovat olleet jo pitkään, luonteva paikka on kuitenkin puuttunut. Ja ehkä myös kaikkien osapuolten tahtotila, sillä jos jotakin aidosti halutaan, esteet voidaan raivata. Tästä on po. professori oivallinen esimerkki. Professuurin perustamisen luonnollinen jatke on maisteriohjelman perustaminen, vaikka realismin nimessä tässä tilanteessa se ei kovin akuutti asia lienekään. Maisteriohjelma on myös looginen jatkokoulutusnäkökulmasta palo-päällystön koulutusohjelmasta valmistuneille insinööri (AMK)-tutkinnon suorittaneille.

On helppo yhtyä ajatukseen, että maisteriohjelman myötä saataisiin alalle tieteelliset työskentelytavat omaksuneita taitajia, jotka veisivät alan kehitystä eteenpäin. Vastuuta toimialan kehittämisestä ei voi kuitenkaan sysätä yksinomaan heille, vaan kehittämisvastuu kuuluu kaikille toimijoille. Pelastusopiston on varmistettava, että tulevilla pelastustoimen ammattilaisilla on riittävät tutkimustaidot, joihin lasken kuuluvaksi vähintäänkin tutkimusmyönteisyyden, tutkimuksen lukutaidon ja tutkimustulosten soveltamistaidon.

Uskon, että odotukset professuuria kohtaan ovat suuret. Yksi professori ei vielä kesää tee ja kattaahan tutkimusalue ainoastaan yhden, joskin sitäkin merkityksellisemmän osa-alueen pelastustoimen tehtäväkentässä. Tämä on kuitenkin erinomaisen hyvä alku, ja on syytä esittää kiitokset asiaansa uskoneille ja sitä vankkumattomasti eteenpäin ja aina maaliin saakka kuljettaneille henkilöille ja tahoille.

Hallintotieteiden tohtori Mervi Parviainen on toiminut Pelastusopiston rehtorina elokuusta 2011. Sitä ennen hän toimi Pelastusopistolla koulutusjohtajana ja hallinnon yliopettajana. Akateemisen toiminnan lisäksi hänellä on kolme terveydenhuollon tutkintoa.

Sopimuspalokuntien ryhmittely

Selkeyttä keskusteluun tulevaisuudesta

Pekka Koivunen

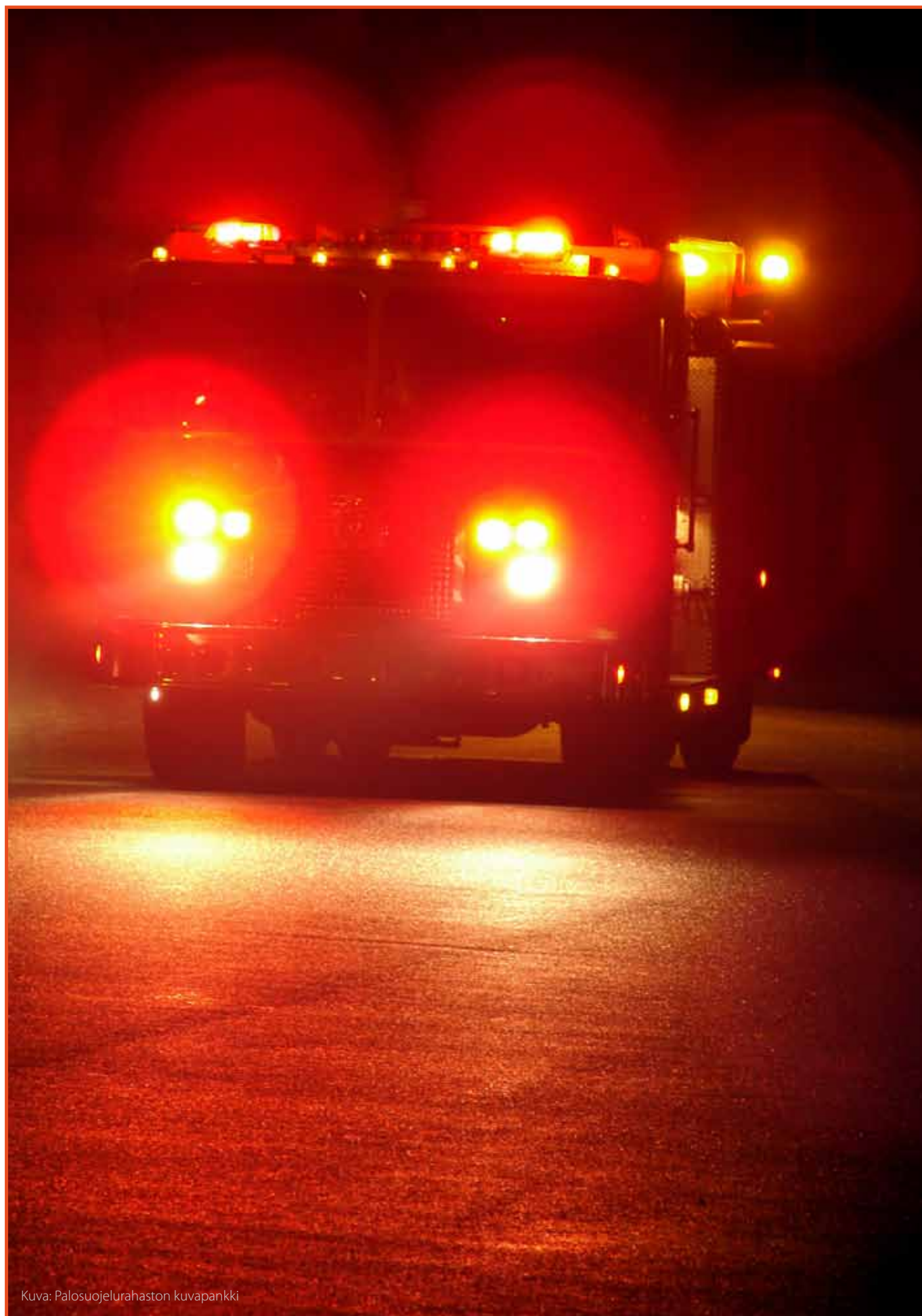
*Kymmenen vuotta sitten laadittu palokuntaryhmittely on tänään ajankohtaisempi kuin koskaan. Pelastustoimessa tul-
laan lähivuosina näkemään merkittäviä rakenteellisia muutok-
sia ja siksi on tärkeää, että koko valtakunnassa sopimuspalokunnista puhutaan samoilla termeillä. Palokuntien ryhmittely viiteen kategoriaan antaa mahdollisuuden tarkastella ja ver-
tailla yksittäisten palokuntien tilannetta alueellisesti ja valta-
kunnallisesti kunkin ryhmän sisällä.*

ALUN PERIN NS. kolmen P:n työryhmän – Pekka Tähtinen (SPPL), Petri Jaatinen (SPEK) ja allekirjoittanut (SSPL) – kehittä-
män palokuntaryhmittelyn lähtökohtana oli selkiyttää keskus-
tua sopimuspalokunnista määrittelemällä niille löyhät ryhmät,
joista oma kotiryhmä löytyisi jokaiselle palokunnalle Suomessa.
Mitään tarkkoja raja-arvoja ryhmille ei määritelty, koska ne
todettiin tuolloin palokuntien monimuotoisuudesta johtuen
mahdottomaksi. Tavoitteena oli, että sopimusneuvotteluissa
saadaan tasapuolinen kohtelu kaikille palokunnille omassa koti-
ryhmässään.

Vuoden 2012 sopimuspalokunnaksi valittu lappeenrantalainen Tirilän VPK ry on kehittänyt toimintaansa aktiivisesti ja saanut hankkeisiinsa myös Palosuojelurahaston avustusta. Kuvassa Tirilän VPK:n paloasema ja kalustoa.

Kuva: Tirilän VPK ry

Kuva: Palosuojelurahaston kuvapankki

Ryhmittely sai aluksi arvostelua osakseen, koska se käsitettiin joissakin palokunnissa leimaavaksi ja jopa toimintaa rajoittavaksi. Pelättiin ”joutumista alempaan luokkaan”, vaikka kyse ei ollut hierarkkisesta luokittelusta, vaan ryhmittelystä palokunnan sen hetkisen ja/tai tavoitetilan mukaan.

Vuoden 2003 aikana työryhmän esitystä kehitettiin edelleen SSPL:n toimesta ja se otettiin käyttöön muun muassa Pelastusopiston oppimateriaalissa. Mitään muodollista tai juridista hyväksyntää ryhmittely ei kuitenkaan koskaan saanut.

Toimiva työkalu neuvotteluissa

VIIME VUOSIKYMMENELLÄ KÄYDYISSÄ pelastuslaitosten ja palokuntayhdistysten välisissä sopimusneuvotteluissa ryhmittelyä sovellettiin hyvin vaihtelevasti. Joissakin laitoksissa sitä noudatettiin kirjaimellisesti, joissakin luovasti soveltaen. Muutamissa laitoksissa palokuntaryhmittely rakennettiin omien kriteereiden mukaan. Jaottelusta oli kuitenkin sopimuspalokuntakenttää selväntävänä apuvälineenä merkittävää hyötyä ensimmäisillä sopimusneuvottelukierroksilla.

Muutoksia tulossa

TÄNÄÄN PELASTUSTOIMEEN KOHDISTUU merkittäviä kustannuspaineita. Julkisen sektorin on yksinkertaisesti tehostettava toimintaansa. Tehostusvaatimukset tulevat säteilemään myös sopimuspalokuntakenttään. Suomessa on 502 vpk-muotoista sopimuspalokuntaa, joiden kaikkien on tarkasteltava palvelutarjontaansa niin omien resurssiensa kuin pelastuslaitoksen tarpeiden pohjalta. Muutokset ovat todennäköisiä kaikissa palokuntaryhmissä.

Valmiuspalo-kunnat tulevat säilymään sijaintipaikoillaan, vaikkakin suurimpien keskusten laitamilla joidenkin valmiuspalo-kuntien asema tulee tarkasteltavaksi, koska ”vakinaiset ajavat entistä pidemmälle”. Myös ammattiasemien hajauttaminen yhä pienemmiksi yksiköiksi tulee muuttamaan joidenkin palokuntien operatiivista asemaa ja ryhmä saattaa muuttua täydennys- tai tukipalokunnaksi.

Palokuntien operatiivinen yhteistyö ja työnjako tulee kehittymään erityisesti niillä alueilla, joilla on pinta-alan suhteutettuna useita palokuntia.

Harvaan asuttujen alueiden valmiuspalo-kuntien olemassaolo ja kehittyminen on suuri haaste pelastuslaitoksille, joiden toimenpiteet ovat ratkaisevassa asemassa paloasemaverkostoa kehitettäessä. Suurin uhka tulee pelastustoimen ulkopuolelta; väen väheneminen näkyy jo eri puolilla Suomea ajoittaisena lähtövalmiuden heikentymisenä.

Noin vuosikymmenen ajan jatkunut yksikönjohtajien ja mie-

histön varallaolojen alasajo tulee entisestään heikentämään lähtövarmuutta useilla pelastustoimen alueilla. Ongelma tulee vääjäämättä aikanaan ratkaistavaksi niille pelastuslaitoksille, jotka ovat ajaneet alas varallaolojärjestelmiään.

Täydennyspalokunnat ovat ensilähdön elimellinen osa täydentämässä ammattihenkilöstöä. Pääosa täydennyspalokunnista on henkilökohtaisen sopimuksen pelastuslaitoksen kanssa tehneiden henkilöiden muodostamia palokuntia. Operatiivisen ammattihenkilöstön määrä ei todennäköisesti lähivuosina kasva, se saattaa jopa pienentyä. Siksi tässä ryhmässä ei tule tapahtumaan kovinkaan suuria muutoksia. Työnjako ammatti-**palokuntien** ja täydennys**palokuntien** kesken tulee täsmentymään.

Tukipalokuntien erikoistuminen on päivän sana. Pelkkä tukipalokunta ilman mitään erikoistumisaluetta alkaa olla harvinaisuus jo nyt. Suurten kaupunkien alueilla tukipalokunnat tulevat jatkossakin olemaan operatiivisesti merkittävä osa alueen pelastustoimen palveluja. Tukipalokuntien käyttö ryhmälähtöjä laajemmissa tilanteissa tulee oletettavasti kasvamaan.

Reservipalokunnat ovat lähinnä perinteisellä vapaaehtoisperiaatteella toimivia palokuntia, vpk-yhdistyksiä. Näiden palokuntien tuloissa omaehtoisella varainhankinnalla on suuri merkitys. Samoin avustuksilla eri yhteisöiltä. Suomen reservipalokunnat ovat todellinen, toimiva ja kustannustehokas operatiivinen resurssi pelastuslaitoksille. Suuri osa reservipalokunnistakin tulee jatkossa tuottamaan erikoispalveluita pelastuslaitoksille.

Ryhmän ”muut” palokunnat ovat pääasiassa keskittyneet muuhun kuin operatiiviseen toimintaan. Valistuksellisesti ja yhteisöllisesti näillä palokunnilla on oma merkityksensä. Näitä, usein sopimuksettomia palokuntia, on Suomessa muutamia kymmeniä.

Palosuojelurahasto ja erilaiset palokunnat

PALOSUOJELURAHASTO ON MERKITTÄVÄ sopimuspalokuntien rahoittaja. Rahaston toimintaperiaatteita kehitettäessä tulee ottaa huomioon myös palokuntien monimuotoisuus. Periaatteena tulee olla se, että kaikki palokuntaryhmät otetaan avustusten jaossa huomioon. Kun avustusanomuksia ja palokuntia arvioidaan, arvioinnit tulee tehdä samaan ryhmään kuuluvien palokuntien kesken, ei eri ryhmiin kuuluvien palokuntien välillä.

Erityisesti Palosuojelurahaston tukea kaipaavat tulevaisuudessa muut kuin puhtaat valmius- ja täydennyspalokunnat. Niiden rahoitushan on pääosin kunnossa – tai pitäisi olla – jo sopimusteitse. Vaikka valmius- ja täydennyspalokuntien sopimuskorvauksetkin vaihtelevat, ovat ne kuitenkin pääosin suhteutettu palokunnan operatiiviseen arvoon. Tuki- ja reservipalokunnissa sopimuskorvaukset ovat yleensä valmiuspalo-kuntia

pienempiä.

Palosuojelurahaston avustus yksittäiselle palokunnalle – riippumatta palokuntaryhmästä – on aina toimintaa motivoiva tekijä. Avustuksen psykologinen merkitys yhdistykselle on suurempi kuin rahallinen panos. Se on myös tunnustus tehdystä työstä arjen turvallisuuden parantamiseksi.

Palokuntien ryhmittely

Versio vuodelta 2003. Lähtöaikavaatimukset poistettu.

Valmiuspalokunta

Palokunta, joka on vaikutusalueensa¹ ainoa palokunta ja/tai se osallistuu pääsääntöisesti² kaikkiin alueensa hälytystehtäviin. Vakinaisen palokunnan miehitetyt paloasemat luetaan valmiuspalokuntaan.

Täydennyspalokunta

Valmiuspalokuntaa täydentävä palokunta, joka hälytetään pääosaan vaikutusalueensa kiireellisistä lähdöistä.

Tukipalokunta

Palokunta, joka hälytetään pääsääntöisesti valmius- ja täydennyspalokuntia tukeviin tehtäviin. Palokunnan tulee kuitenkin kyetä itsenäisesti hoitamaan tavanomaisen sammutus- ja pelastustehtävän.³ Tukipalokuntaa voidaan käyttää valmiussiirtoihin.

Reservipalokunta

Muita palokuntia täydentävä palokunta, joka hälytetään lähinnä suurpaloihin, muihin laajoihin onnettomuuksiin tai kiireettömiin tehtäviin.

Muu palokunta

Toiminta on painottunut muuhun kuin hälytystehtäviin valmistautumiseen tai palokunta ei täytä palokunnalle asetettuja valtakunnallisia tai alueellisia vaatimuksia.

1 Vaikutusalue on alue, jonne kohdistuviin hälytystehtäviin palokunta pääsääntöisesti osallistuu. Termi koskee kaikkia palokuntaluokkia.

2 Tarkistus- ja varmistustehtävät voi hoitaa esimerkiksi alueen viranomais- tai vastaava päivystäjä.

3 Tiettyyn tehtävään erikoistunut palokunta voidaan lukea myös tukipalokunnaksi, vaikka sillä ei olisi valmiuksia palokunnan tavanomaisten tehtävien hoitoon. Palokuntaluokka määräytyy niiden kriteereiden mukaisesti, jotka täytyvät valtaosan ajasta. Valmius-, täydennys-, tuki- ja reservipalokuntien on täytettävä valtakunnalliset sopimuspalokunnille asetetut vaatimukset.

Kirjoittaja Pekka Koivunen on Palokuntalainen-lehden päätoimittaja ja SSPL:n hallituksen jäsen. Hän on ollut mukana sopimuspalokuntatoiminnassa yli neljäkymmenen vuoden ajan. Hallinnollisten tehtävien lisäksi Koivunen osallistuu edelleen kotipaikkakuntansa Pomarkun VPK:n operatiiviseen toimintaan.

P.S.

SOPIMUSPALOKUNTIEN OSALTA SIIRTYMINEN alueelliseen pelastustoimeen tapahtui SSPL:n ja Kuntaliiton puitesopimuksen (17.12.2002) mukaisesti, vaikka aikanaan sopimusta vähäteltiin ja arvosteltiin hyvinkin arvovaltaisten alan vaikuttajien toimesta aikanaan. Sopimuspalokunnat säilyivät kaikkialla pelastustoimen olennaisina toimijoina. Kuntaliiton ja SSPL:n tavoitteet sopimuspalokuntajärjestelmän säilymisestä elinvoimaisena saavutettiin sopimuksen voimassaoloaikana. Sopimus oli voimassa vuoden 2011 alkuun saakka. Tällä hetkellä valtakunnallista sopimusta ei ole, vaan kukin pelastuslaitos määrittelee itse suhtautumisensa sopimuspalokuntaan.

Valtakunnallista sopimusjärjestelmää yhdenmukaistettaessa ja kehitettäessä palokuntien ryhmittely on syytä ottaa käyttöön palokuntien tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi.

Hän on suorittanut pelastusalan alemman päällystötutkinnon (APK12). Sijaispalomieskokemusta Koivusella on kaksi vuotta. Ennen Palokuntalainen-lehden päätoimittajuutta Koivunen teki pitkän uran markkinointiviestinnän ja erityisesti tapahtumamarkkinoinnin parissa.

Kommenttipuheenvuoro

Sopimuspalokunnat pelastustoimen keskeisinä toimijoina

Jari Hyvärinen

PEKKA KOIVUNENTUO artikkelissaan ansioituneesti esille problematiikan, joka liittyy sopimuspalokuntien palokuntaryhmittelyyn ja samalla myös palokuntatoimintaan. Pelastustoimen eräs ongelma on termien ymmärtämisen vaikeus. Eri osa-alueilla termejä tulkitaan eri tavoin ja eri pelastustoimen alueilla palokuntia kategorisoidaan eri tavoin.

Kysymys, jonka itse haluan nostaa keskusteluun, on se tarvitaanko sopimuspalokuntien ryhmittelyssä viittä eri kategoriaa vai tultaisiinko toimeen vähemmällä määrällä? Tällä hetkellä keskustel-

laan voimakkaasti muun muassa siitä, millainen koulutusjärjestelmä sopimuspalokuntalaisilla tulee olla, millaista koulutusta eri palokuntaryhmiin kuuluville annetaan ja miten tämä koulutus toteutetaan. Kuka esimerkiksi tarvitsee täyden koulutuspaketin ja kenelle taas riittää vähäisempi koulutus?

Palokuntien ryhmittely eri kategorioihin on helpottanut palokuntien käsittelyä palokuntaneuvotteluissa. Samalla se on kuitenkin mielestäni tuonut esille problematiikan siitä, mihin kategoriaan kukin sopimuspalokunta sijoitetaan. Mitä eroa todellisessa elämässä

Kuvassa oikealta pelastusjohtaja Jari Hyvärinen, pelastusjohtaja Tero Mäki, Pelastusopiston rehtori Mervi Parviainen, pelastusjohtaja Jari Sainio sekä Helsingin Pelastusliiton toiminnanjohtaja Olli-Veikko Kurvinen.

Kuva: Pasi Autio

on esimerkiksi täydennys -, tuki ja reservipalokunnilla? Eri pelastustoimen alueilla käsitellään sopimuspalokuntia eri tavalla. Esimerkiksi omalla alueellani maksetaan valmiuspalokuntalaisille korvausta toimintaan osallistumisesta, mutta täydennyspalokunnille sopimuskorvaus. Jollakin toisella alueella tilanne on erilainen, kukin alue on tehnyt sopimukset oman näköisekseen. Erilaiset käsitykset sopimuspalokunnan asemasta ns. palokuntaryhmittelyssä voisi helpottaa, kun eri ryhmien määrää vähennetään, tai vaihtoehtoisesti määritellyä täsmennetään. Uskon, että tätä kautta myös palokuntien koulutusjärjestelmään olisi saatavissa tarkoituksenmukainen jaottelu eri palokuntaryhmiin kuuluvien koulutustarpeista.

Oman näkemykseni mukaan valmiuspalokunnat tulevat olemaan tärkein ryhmä, kun ajatellaan pelastuslaitosten vastuuta pelastustoiminnan toteuttamisesta omalla alueellaan. Voimavaroja joudutaan ja tullaan kohdentamaan entistä enemmän valmiuspalokuntien vastuulla olevien alueiden valmiuden turvaamiseksi.

Täydennyspalokuntien rooli on (ainakin osassa pelastustoimen alueita) tarvittaessa olla vakinaisen ensilähdön osana täydentämässä ammattihenkilöstöä. Täydennyspalokuntien erikoistuminen tulee lisääntymään ja yhä enenevässä määrin sopimuspalokunnille tullaan esittämään erikoistumista erilaisiin tehtäviin.

Pelastuslaitosten vastuulla on pelastustoiminnan toteuttaminen

alueellaan palvelutasopäätöksen mukaisesti. Ongelmaksi nykytilanteessa voi muodostua sopimuspalokunnan henkilöstön vähentyminen alueilla, joilla pelastustoiminnasta vastaa valmiuspalokunta. Pelastuslaitoksen kannalta valmiuspalokuntien tukeminen on etusijalla. Palosuojelurahaston miettiessä avustusten kohdentamista tulee erityisesti ottaa huomioon pelastustoiminnan valmiuden tukeminen niillä alueilla, joilla ongelmia esiintyy. Palosuojelurahaston avustus yksittäiselle palokunnalle – riippumatta palokuntaryhmästä – on aina toimintaa motivoiva tekijä, kuten Koivunen toteaa.

Olen Koivusen kanssa yhtä mieltä siitä, että sopimuspalokunnat säilyvät kaikkialla pelastustoimen olennaisina toimijoina. Sopimuspalokuntia tulee arvostaa ja samalla huomioida niiden erilaiset tarpeet. Riippumatta siitä millainen palokuntaryhmittely meillä on käytössä, emme tule sen enempää nyt kuin jatkossakaan toimeen ilman toimivia sopimuspalokuntia.

Päijät-Hämeen aluepelastuslaitoksen pelastusjohtaja Jari Hyvärinen (AMK ins.) on toiminut Palosuojelurahaston hallituksen jäsenenä vuodesta 2005 alkaen. Hän toimii pelastusalan järjestöjen edustajana Palosuojelurahaston hallituksessa.

Case

Nurmon VPK:n kalustohallin rakennusprojekti

Mauno Peltokoski

Nurmon VPK:n käytössä 80-luvulta asti ollut kalustohalli sijaitsi Seinäjoki-Oulu ratalinjan parantamis- ja kaksoisraiteen rakentamisalueella. VR:n vuokratontilla ollut halli purettiin ratalinjan tieltä pois. Korvaavia tiloja ei sopivalta alueelta valmiina löytynyt, joten päätös oman kalustohallin rakentamisesta VPK:n hallituksessa syntyi melko nopeasti. Seinäjoen kaupungin kanssa käytyjen neuvotte-lujen perusteella Nurmon paloaseman viereinen tontti osoittautui sopivaksi rakennuspaikaksi.

Rakentamisen alkuvaihe

MIETITTIIN TILATARVETTA NYKYISELLE kalustolle. Piirustukset teetettiin paloasemarakennuksen piirtäneeltä rakennussuunnitte-

lijalta. Tarjouspyynnöt saatiin neljältä rakennusliikkeeltä. Rahoitusta selvitettiin, pankista saatiin myönteinen lainapäätös. Palosuojelurahastolle lähetettiin avustushakemus, joka kuitenkin tuli kielteisenä takaisin.

VPK:n hallitus joutui puntaroimaan eri vaihtoehtoja toiminnan jatkosta. Vähentääkö kalustoa vai rakentaako toimivat tilat omalla rahoituksella ja säästää joistain toimintamenoista? Koska tilantarve oli huutava, päätti VPK:n yleinen kokous VPK:n hallituksen esityksestä aloittaa kuitenkin rakentamisen. Budjettia viilattiin ja tarkasteltiin eri toimintoja sekä pyrittiin kustannustehokkaampaan toimintaan. Tarjoituksena oli tarjota VPK:laisille edelleen tasokasta harrastustoimintaa pienimmillä kustannuksilla.

Rakennustöiden alkuvaiheessa todettiin maapohjan olevan sen verran epävakaa, että saadaksemme lattian riittävän kestäväksi rakkaalle ajoneuvokalustolle oli pohja paalutettava, joka tietenkin aihe-

utti lisäkustannuksia. Rakennus nousi ammattitaitoisen rakennusliikkeen toimesta nopeasti pystyyn. Rakennusvaiheen aikana ei ilmennyt erityisiä yllätyksiä. Yhteistyö rakentajan, viranomaisten ja VPK:n välillä sujui hyvin. Rakennusvaiheessa rakentaja ehdotti myös omia toteutustapoja sekä pienehköjä muutoksia eri osakokonaisuuksissa, jolloin rakennuksesta saatiin yhä toimivampi. Rakennusvalvonta suoritti rakennukselle käyttöönottotarkastuksen 23.6.2010 ja rakennusliike luovutti rakennuksen VPK:lle 30.6.2010.

Hyviä uutisia

PALOSUOJELURAHASTON SÄÄNTÖJEN MUKAAN avustusta voidaan hakea myös jälkikäteen. VPK:n hallitus oli tullut siihen tulokseen, että talous on liian tiukalla ja avustusta on haettava. Kun myönteinen Palosuojelurahaston päätös päivää ennen Nurmon VPK:n hallituksen kokousta saapui, ei puheenjohtajalla olisi voinut olla hallitukselle mieluisampaa kerrottavaa. Avustuksen turvin VPK:n toiminta sai mahdollisuuden laajentua. Hälytysosaston, nuorten ja kilpailujoukkueiden kaluston saaminen hyvälle paikalle paloaseman vie-

reen edesauttaa VPK:laisten harjoitteluintoa ja sitä kautta lisää koko lähialueen turvallisuutta. Nyt kun valtaosa VPK:n tuloista ei mene lainanlyhennyksiin niin voidaan hyvillä mielin hälytystehtävien hoitamisen lisäksi panostaa myös harjoitteluun, koulutukseen, leiritykseen ja kilpailutoimintaan.

Palosuojelurahaston rooli

VPK:N NÄKÖKULMASTA PALOSUOJELURAHASTO antaa avustuksillaan pelastusalalla toimiville mahdollisuuden kehittää toimintaansa. Palosuojelurahaston myöntämällä avustuksilla palokunnat pystyvät parantamaan kalustoaan sekä toimitilojaan. Näin ollen palokuntien toimintaan tarkoitetut varat pystytään hyödyntämään suunnitelmien mukaisesti.

Mauno Peltokoski on Nurmon VPK:n puheenjohtaja.

Nurmon VPK:n lisärakennus etualalla, taaempaa Nurmon paloasema. Nurmon Vapaaehtoinen palokunta ry sai Palosuojelurahaston rakennusavustuksen paloaseman lisärakennushankkeeseen 2011.

Kuva: Nurmon VPK ry

Pelastustoimen harjoitusalueet

Paavo Tiitta

Pelastusopiston tutkimusyksikkö selvitti Palosuojelurahaston tuella harjoitusstrategiaa tukevien suomalaisten harjoitusalueiden sijaintia, nykytilaa ja kehittämistarpeita kyselytutkimuksen ja asiantuntijaryhmän selvitysten avulla vuosina 2009 – 2010. Johtopäätökset raportoitiin Palosuojelurahastolle seminaarissa 24.10.2010. Asiantuntijatyöryhmä, jossa oli edustaja kahdeltatoista pelastuslaitokselta, Sopimuspalokuntien liitosta sekä eri yhteistyökumppaneista kokoontui viisi kertaa ja vieraili Tampereen, Pelastusopiston, Meriturvan (Upinniemi Kirkkonummi), Helsingin ja Pietarsaaren harjoitusalueilla.

Työryhmä sai käyttöönsä materiaalia teollisuuden harjoituspaikoista (Neste Oil Kilpilahti, paperiteollisuus, VR) ja myös ulkomailta yksittäisten henkilöiden kautta. Materiaali oli Moodle-verkko-opetuslustomalla työryhmän käytössä.

Myös Palosuojelurahaston vuonna 2010 tekemässä kyselyssä (sekä 2011 jatkokyselyssä) pelastusjohtajille hyödynnettiin selvityshankkeen kyselyn esiin tuomia kysymyksiä. Vastaukset rahaston kyselyyn saatiin kaikilta pelastustoimen alueilta. Rahaston kyselyssä selvitettiin pelastustoimen alueiden suunnitelmia harjoitusalueiden perustamisesta. Näitä tuloksia arvioitiin yhteisessä raportissa loppuvuonna 2010.

Kysely pelastuslaitoksille ja sopimuspalokunnille

PELASTUSTOIMEN HARJOITUSALUEISIIN SEKÄ niiden käyttöön, suunnitteluun ja yhteistyökumppaneihin liittyviä asioita (mm. missä ja miten eri palokunnat harjoittelevat) selvittävä kysely lähetettiin kaikille maamme alueellisen pelastustoimen järjestelmään kuuluville paloasemille (1175 kirjettä). Kyselyn saatekirje ja vastausohje lähetettiin Palopäällystöliiton ja Sopimuspalokuntien liiton osoiterekisterien

mukaisesti ja itse kyselyyn vastaaminen tapahtui webropol – verkkokyselynä. Vastaanottajia oli enemmän kuin paloasemia, koska rekistereissä oli päällekkäisyyksiä. Niitä ei purettu, koska kysely kohdentui eri kohderyhmille. Tavoite oli, että kysely ohjautuu paloasemakohtaisesti niillä toimivien palokuntien vastuuhenkilöille: pelastuslaitosten toimialueiden palomestareille ja koulutuspäälliköille sekä puolivakinaisten palokuntien ja sopimuspalokuntien harjoitustoiminnasta vastaaville.

Keväällä 2009 tehdystä muistutuskirjeestä huolimatta vastausprosentti jäi alhaiseksi (19 %). Kaikilta pelastustoimen alueilta saatiin vastauksia (220 vastausta), mutta yhdeltä alueelta vain yksi. Aktiivisimmat vastaajat olivat Satakunnan, Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen alueet. Näin ollen tuloksia voitiin pitää ainoastaan suuntaa-antavina ja painottuneena niihin pelastuslaitoksiin, jotka syystä tai toisesta näkivät harjoitusalueita selvittävään kyselyyn vastaamisen tärkeämmäksi kuin toiset.

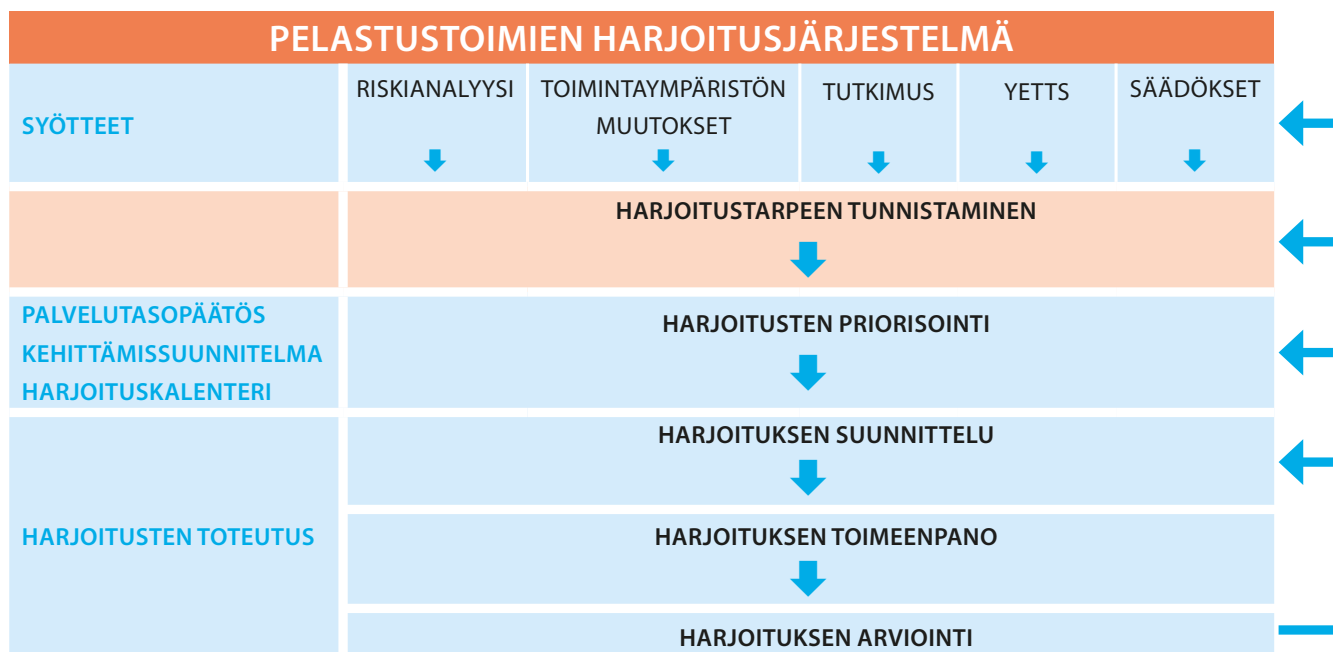
Aktiivisimmat vastaajat olivat sopimuspalokuntien päälliköt (68 vastaajaa), paloasemien päälliköt ja vastuupalomestarit (61 vastaajaa) sekä sopimuspalokuntien yksikönjohtajat (30 vastaajaa) tai paloasemien miehet (24 vastaajaa). Muita vastaajia olivat toimialueiden päälliköt, palopäälliköt sekä koulutuspäälliköt.

Pelastustoimen harjoitukset

PELASTUSTOIMEN HARJOITUKSISTA SUURI osa on henkilöstön säädöspohjaista ammatillista osaamista ylläpitävää harjoittelua, joka vakinaisten palolaitosten osalta pyritään tavallisesti sisällyttämään päivittäiseen valmiuteen. Vapaaehtoispalokunnat harjoittelevat oman viikko-ohjelmansa mukaisesti. Harjoitustoiminnalla ylläpidetään ja kehitetään pelastustoimen suorituskykyä kaikilla organisaatiotasolla ja se edellyttää hyvää ja pitkäjänteistä suunnittelutoimintaa.

Suomen pelastustoimi muodostuu vakinaisten palokuntien paloasemista, sopimusperusteisesta palohenkilöstöstä

Kuva 2. Pelastustoimen harjoitusjärjestelmä: tavoitteena systemaattinen prosessi, jolla ylläpidetään ja kehitetään pelastustoimen suorituskykyä. (Pelastustoimen harjoitusstrategia)

(nk. puolivakinainen tai toimenpidepalkkainen henkilöstö) ja sopimuspalokuntien henkilöstöstä sekä niiden tarkoituksenmukaisista yhdistelmistä alueen riskit ja toimintaympäristö huomioiden. Päivittäinen valmius päätetään palvelutasopäätöksissä, joissa muodostelmat ja resurssit sidotaan toimintaympäristön riskeihin. Harjoitusten järjestämisen suhteen eri palokuntamuodoille on tarjolla eri reunaehdot. Esimerkiksi vakinaisen työvuoron vahvuus voi olla niin pieni, että monipuolista harjoitusta ei saada tehdyksi kuin ylityönä tai vapaavuoron osallistuessa harjoitukseen. Harjoituspaikka voi myös olla liian kaukana vaste-alueelta, vapaaehtoispalokuntien henkilöstön asuinpaikasta tai paloasemalta. Sopimusperusteiset palokuntalaiset tulevat harjoituksiin oman siviilityönsä päälle, jolloin korostuu tarve sille, että viikko- ja kurssimuotoiset harjoittelupaikat olisivat lähellä asuinpaikkaa tai -kuntaa.

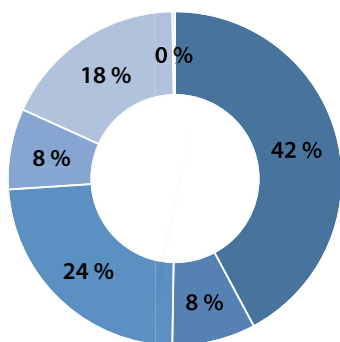
Harjoitustarpeen määrittelyn taustalla ovat perusosaamista ja suorituskykyä normittavat säädökset, koulutus- ja kurssitasojen vaatimukset, pelastussukellusohje ja korkean paikan työskentelyn ohje sekä työturvallisuusohjeet ja suorituskykyvaatimukset. Harjoitustarvetta määrittävät myös alueelliset ja paikalliset riskianalysit, jotka sekä kartoittavat riskejä että nostavat esiin onnettomuustyyppisiä ja kohteita, joihin harjoittelun sisältöjä voidaan kohdentaa. Harjoitustarpeet kattavat sekä päivittäisonnettomuuksien että suuronnettomuuksien vaatiman pelastustoiminnan. Harjoitustarpeissa tulisi pohtia myös häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaatimia pelastustoimia.

Pelastustoimen harjoitusalueet

TYÖRYHMÄN KYSELYSTÄ TULI selvästi esiin se, että harjoituksia (kylmät savusukellusharjoitukset ja paineilmalaitteiden käyttö, liikenneonnettomuudet, vaaralliset aineet, kattotyö, henkilön nostot ja laskut sekä laskeutumisharjoitukset, raivaus- ja pelastustyökalut) tehtiin ensisijaisesti paloasemilla sekä muilla tarkoituksen mukaisilla, helposti käyttöön otettavalla paikoilla harjoitusalueiden lisäksi. Kuumat savusukellusharjoitteet tehtiin poltettavissa purkutaloissa ja siirrettävissä tai pienimuotoisissa harjoituskonteissa lähellä paloasemaa sekä harjoitusalueilla, joissa oli käytössä palotalo tai laajempi konttirakennus, jossa mahdollistuu liikkuminen. Harjoittelu kohdistuu mieskohtaisten taitojen ylläpitoon pelastussukellusohjeen minimitavoitteiden mukaisesti. Kyselyyn vastanneista kouluttajina oli eniten ollut sopimuspalokunnan yksikönjohtajia sekä vakinaisen palokunnan palomiehiä ja paloiesimiehiä. Olennaista on myös se, että viikko- ja työvuorokohtaisiin harjoituksiin osallistumiseksi harjoituspaikan tulisi olla lähellä asuinpaikkaa.

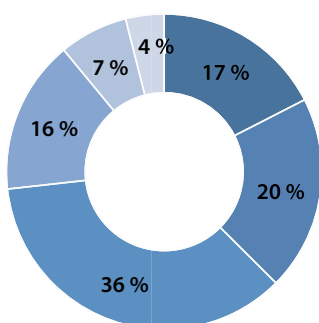
Harjoitusalueeselvityksessä määriteltiin harjoituspaikka erikseen harjoitusalueesta. Pienimuotoinen harjoituspaikka on palokunnan eri harjoituksia varten käyttöönotettava paikka, jossa voidaan harjoitella pääasiassa mieskohtaisia taitoja. Esimerkkiharjoituspaikkoja ovat mm. palokunnan, autopurkaamon tai öljyntorjuntavaraston takapiha, kunnan varikko tai suurteollisuuden erityiskohde. Esimerkkinä harjoitustyypeistä ovat soveltuvin osin kalustoharjoitukset, liikenneonnettomuudet (auton pilkkominen), osa vaarallisista aineista (vuodon tukkiminen/

Kylmät savusukellusharjoitteet (kysymyseen vastanneita 218 - ka 2,5)

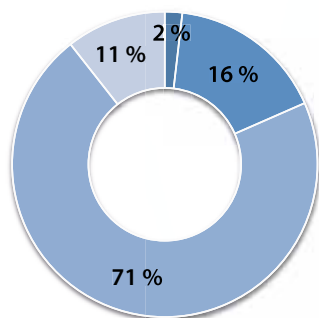
- Paloasemalla (162 hlö)
- Huoneistohäkkiradalla, missä (31 hlö)
- Purkutalo (91 hlö)
- Pelastustoimen harjoitusalueella (30 hlö)
- Muu alua (69 hlö)
- Ei ole harjoitellut viimeisen 2v aikana (1 hlö)

Kuumat savusukellusharjoitteet (kysymyseen vastanneita 218 - ka 2,9)

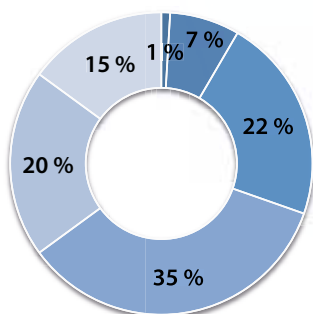
- Siirrettävä sisäpalo- tai pistoliekkisimulaattori (kontti) - 62 hlö
- Paikallerakennettu sisäpalo- tai pistoliekkisimulaattori (kontti) paloaseman lähialueella (alle 10km) - 71 hlö
- Poltettava purkutalo - 127 hlö
- Pelastustoimen harjoitusalue (palotalo tai hyökkäyskontti) - 56 hlö
- Muu alue - 25 hlö
- Ei ole harjoitellut viimeisen 2v aikana - 14 hlö

Jotta harjoitusalueen käyttö viikko- ja työvuorokohtaisiin harjoituksiin olisi aktiivista, harjoituksen tulisi sijaita paloasemasta

- Alle 1,5 tunnin ajomatkan päässä (4 hlö)
- Alle tunnin ajomatkan päässä (36 hlö)
- Alle puolen tunnin ajomatkan päässä (154 hlö)
- Ajomatalla ei ole merkitystä, jos harjoituksen toteuttamismahdollisuudet ovat hyvät (23 hlö)

Jotta harjoitusalueen käyttökoko päivän kestäviin koulutuksiin tai kursseihin olisi aktiivista, harjoituksen tulisi sijaita paloasemasta

- Alle 2,5 tunnin ajomatkan päässä (2 hlö)
- Alle kahden tunnin ajomatkan päässä (16 hlö)
- Alle 1,5 tunnin ajomatkan päässä (47 hlö)
- Alle tunnin ajomatkan päässä (74 hlö)
- Alle puolen tunnin ajomatkan päässä (43 hlö)
- Ajomatalla ei ole merkitystä, jos harjoituksen toteuttamismahdollisuudet ovat hyvät (32 hlö)

vesihöyry tai vesipaine, paineilmalaite- ja kemikaalisuojapukujen käyttö, tunnistus) sekä toimintakykytestit. Pienimuotoisten harjoituspaikkojen tulisi olla lähellä paloasemia.

Harjoitusalue on pelastustoimen ja mahdollisesti muiden viranomaisten harjoituksia varten erityisesti suunniteltu, suljettu alue, jossa voidaan harjoittaa mies- ja yksikkökohtaisten suoritteiden lisäksi sovellettuja harjoitteita, myös johtamista. Harjoitusalueen olosuhteet tulee olla monipuolisemmat harjoituspaikkaan nähden. Alueella tulee olla useampia kiinteitä harjoituspaikkoja, huolto- ja kunnossapitoa varten pysyvä järjestelmä, mahdollisuus teoriantuontoihin ja SPEK-peruskursseihin sekä oppilaiden ruokahuoltoon ja puhdistautumiseen ja alueen ympäristönsuojelun näkökohdat tulee olla huomioitu. Harjoitusalueiden käytön laajuuden ja monipuolisen käytön arvioimiseksi tulee pelastuslaitoksilla olla riittävät resurssit sekä käytössä oleva koulutus- ja harjoitussuunnitelma.

Pelastusopiston harjoitusalue on omana tasonaan. Pelastuslaitoksilla on kuitenkin jo olemassa eri kokoisia harjoitusalueita, joita voidaan edelleen kehittää: Helsinki Roihupelto, Keski-Pohjanmaan ja Pietarsaaren pelastustoimi Pietarsaari Pro Center, Tampereen aluepelastuslaitos, Lakalaiva ja Viljakkala, Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos Kauhava (Lentosotakoulun yhteydessä), Pohjanmaan pelastuslaitos Rescue Park Kivijärvi Vaasa, Etelä-

Savon pelastuslaitos Joroinen, Etelä-Karjalan pelastuslaitos, Lappeenranta ja Imatra, Oulu-Koillismaan pelastuslaitos, ja Satakunnan pelastuslaitos, Länsi-Suomen pelastusharjoituskeskus, Pori. Harjoitusalueita tulisi olla maakuntatasolla pelastuslaitosten omina tai niiden yhteisinä prosesseina ja hankkeina, joihin liittyy myös muiden yhteistyötahojen toimintaa.

Muiden tahojen harjoitusalueet ja yhteistyön mahdollisuudet

MUIDEN VIRANOMAISTEN JA yhteistyökumppaneiden harjoittelupaikkoja ovat Meriturva, Upinniemi, jossa monipuoliset mahdollisuudet kuumakoulutuksen ja palavien nesteiden harjoituksiin, myös rajoitettu mahdollisuus majoittaa oppilaita. Neste Oil, Kilpilahti (Pelastustoimen alueet käyneet vähän harjoittelemassa, alue on Nesteen tehdaspalokunnan käytössä), varuskuntien harjoitusalueet (jokaisella suurella varuskunnalla, jossa on sotilaspalokunta, on oma harjoitusalue tai -paikka), Pioneerirykmentti Keuruu, ilmavoimien lentokentät (Ilmasotakoulu Tikkakoski, Lentosotakoulu Kauhava ja Karjalan lennosto Rissala, Kuopio). Puolustusvoimien supistamishankkeet ikävällä tavalla osuvat juuri harjoitusalueiden yhteistoiminnan kannalta

Paavo Tiitalle myönnettiin 29.5.2012 Vuoden 2012 Turvallinen Suomi - Pro Securitate –tunnustus. Tunnustuksen saaja julkistettiin Suomen Palomiesliitto SPAL ry:n ja Suomen Häätäkeskusammattilaisten liitto ry:n järjestämässä Turvallinen Suomi -seminaarissa.

Kuva: Tuija Tervo, Palomiesliitto SPAL

hyvin toimineisiin Kauhavan Lentosotakouluun ja Keuruun Pioneerirykmenttiin. Rajavartiostolla on Imatralla koulutuskeskus, jossa hyvä ja monipuolinen kalusto maastoliikenneharjoituksiin, Poliisilla harjoitusalue Tampereella ja ajoharjoittelua varten rata-alue Pieksämäellä, SPEK Padasjoki, hyvä ja monipuolinen paikka majoitus- ja huoltotilojen osalta, mutta ei mahdollisuutta kuumakoulutukseen, Finavialla omaa harjoitustoimintaa lentokenttäpalokuntia varten ja VR konsernilla omia harjoitusratapihoja VR-konsernin henkilökunnan koulutusta varten. Myös suurteollisuudella ja kemianteollisuudella on omia mahdollisuuksia pienimuotoisten harjoitteiden tekemiseen, joista hyvänä esimerkkinä Aga, Ekokem, Neste Oil, paperi- ja kemian teollisuuden yrityksiä.

Pelastustoimi tekee paikoin yhteistyötä muiden viranomais- tahojen sekä yhteiskumppaneiden ylläpitämällä harjoitusalueilla. Näiden alueiden yhteiskäytön mahdollisuutta on hyvä edelleen kehittää. Myös pelastustoimen harjoitusalueiden käyttöä eri yhteistyökumppaneiden kesken on mahdollista monipuolistaa. Alueiden käyttösopimukset sekä vastuut tulee olla näissä tapauksissa määritelty.

Yhteistyö muihin viranomaisiin tai toimijoihin voi auttaa ympäristöluvista, suoja-alueissa, ylläpidossa sekä vartiointissa ja voivat tulla kuntoon jo yhteistyökumppaneiden omien toimintojensa takia (Puolustusvoimat, Finavia, VR, Meriturva, Rajavartiolaitys, yritykset)

Johtopäätöksiä

HARJOITUSALUEITA EI VOIDA rakentaa joka paikkaan. Toimivaan harjoitusalueverkostoon kuuluu joitakin laajoja harjoitusalueita, jotka voisivat palvella useamman pelastuslaitoksen käyttötärpeita, sekä useampia pienempiä alueellisia harjoituspaikkoja ja paikallisia pieniä kuumakoulutuskohteita. Lisäksi paloasemilla tai muilla paikoilla (kunnan varikko, autopurkaamot, teollisuuslaitokset) voidaan suorittaa, ja suoritetaan, pelastustoimen joitakin harjoituksia tarkoituksenmukaisuusperiaatteella silloinkin, kun pelastustoimen alueella on harjoitusalue olemassa.

Laajojen hankkeiden ohella pinta-alaltaan pieni harjoitusalue voi olla monipuolinen ja toimiva. Pienillä harjoitusalueilla voidaan yhden sammutus- ja pelastusyksikön tasolla toteuttaa laadullisesti samantasoisia savusukellus- ja etsintäharjoitteita kuin laajoilla alueillakin. Ne mahdollistavat hyvin mieskohtaisten taitojen harjoittelun, ja voivat olla lähempänä paloasemia.

Harjoitusalueen ei tarvitse olla useiden hehtaarien kokoinen tai Pelastusopiston luokkaa, vaan pieneenkin tilaan mahtuu paljon toimia, kun ne harkitaan alueen riskien ja harjoituksia tukevien muiden harjoituspaikkojen (teollisuus ja muut viranomaiset, paloasemat) mahdollisuuksien mukaan. Hyvinä esimerkkeinä perusharjoittelua tukevista alueista ovat Tampe-

Kuva: Palosuojelurahaston kuvapankki

reen Lakalaivan, Helsingin Roihupellon ja etenkin Pietarsaaren Pro Centerin harjoitusalueet ja viimeisenä uutena alueena Satakunnan pelastuslaitoksen harjoitusalue ja sen harjoituspaikat. Pienempien ja tarkkaan optimoitujen harjoitusalueiden kohdalla myös kunnossapito ja ylläpito helpottuu: lumien auraus, nurmialueiden hoito, liikkuminen alueella, vartiointi, varastointi.

Monikäyttöisyys ja ulkopuolisten kouluttaminen (esim. alkusammutuskoulutus, koulut, teollisuus) sekä SPEK -kurssittaminen edellyttävät harjoitusalueilta tai niihin liittyen lähellä olevia luokkatiloja. Luokka- ja koulutustiloissa on hyviä esimerkkejä yhteistoiminnasta puolustusvoimien ja muiden viranomaisten kanssa, tai alueen sijainnissa lähellä paloasemaa, ellei alueella ole mahdollista järjestää nykyaikaisia luokka- ja sosiaalitiloja. Moodle – verkko-opetuslustoilla työryhmä pystyi jakamaan tietoa keskenään hyvistä käytänteistä, jota mm. Satakunnan pelastuslaitos pystyi hyödyntämään harjoitusaluetta suunnitellessaan. Moodlea hyödyntää myös Pelastusopisto opetuksessaan. Verkko-opetus tulisi laajemmin linkittää luento-opetuksen ja harjoittelun tueksi.

Erityisesti harjoitteluun liittyy se, että pelastuslaitoksella on oltava TAHTOTILA harjoitella ja ylläpitää ammattitaitoa ja harjoitusaluetta ja sitoutua ammatilliseen kehittämiseen. Palosuojelurahasto on tukenut perusteltuja ja hyviä hankkeita sekä pienimuotoisten harjoitusalueiden että suurempien harjoitusaluehankkeiden tukemista, jotka linkittyvät pelastuslaitosten alueellisiin tarpeisiin ja mahdollisuuksiin. Jotta harjoitusalue toimii käytännössä, sillä pitää olla selkeä isäntä, joka kantaa vastuun kunnossapidosta ja kehittämisestä. Monikäyttöisyyteen tulee panostaa. Hyviä esimerkkejä mm. Pietarsaari ja Etelä-Pohjanmaa (Kauhava, Ilmasotakoulu). Alueella on oltava työntekijöitä, (oto- tai kokopäivätoimisia) joilla selkeä työajallinen resurssointi alueen ylläpitoon ja harjoitusten valmisteluun (vrt. Pelastusopisto ja Helsinki).

Hyvin suunniteltu ja toteutettu harjoitustoiminta ja harjoitusalueiden rakentaminen ja ylläpito voi tarjota myös yhden mahdollisuuden ikääntyvien tai työkykyrajoitteisten työntekijöiden tehtäväkuviin.

Paavo Tiitta toimii riskienhallintapäällikkönä Pohjois-Savon pelastuslaitoksella. Koulutukseltaan Tiitta on DI, palomies-sairaankuljettaja ja amk-insinööri (palopäällystö).

Tiitta on toiminut aiemmin pitkään Pelastusopistolla yliopettajan vakanssilla pelastustoiminnan, operatiivisen johtamisen, riskienhallinnan ja onnettomuuksien ehkäisyn opetuksessa. Hän on myös toiminut palolaitoksilla palomies-sairaankuljettajana, sukeltajana, palotarkastajana ja palomestarina sekä myös kansainvälisissä pelastustoimen harjoituksissa.

Case

Länsi-Suomen pelastusharjoitusalue

Mikko Peltola

PORIIN VALMISTUU PELASTUSHARJOITUSALUE, jossa onnettomuus-, pelastus- ja ympäristöuhkatilanteita voidaan harjoitella lähes aidossa ympäristössä. Tämä Länsi-Suomen Pelastusharjoitusalue on jo toiminnassa ja suunniteltuun varustukseen se valmistuu vuoden 2014 aikana.

– Porin lentokentän vieressä sijaitseva monimuotoinen pelastusharjoituskeskus mahdollistaa pelastustoimen, turvallisuusalan ja siviilikriisinhallinnan taitojen harjoittelun olosuhteissa, jotka jäljittelevät hyvin todellisia pelastustilanteita. Tämä on uutta Suomessa. Aiemmin muun muassa eri teollisuusyritykset joutuivat hakemaan vastaavia harjoitusalueita esimerkiksi Ruotsista, sanoo Länsi-Suomen Pelastusharjoitusalueen projektipäällikkö Anne Mäkipää.

Valmiina pelastusharjoitusalue sisältää teollisuuspalokentän, lento-onnettomuuskentän, kemikaalionnettomuuskentän, teollisuus-, laiva- ja satamaonnettomuuskentän, rauniokaupungin, eläintenpelastusalueen, siviilikriisinhallintakylän sekä kulisikaupungin. Alueelle tulee myös rautatie ja siihen liittyvät tasoristeykset. Harjoituskentät ovat korttelimuotoisia ja niiden väliin tulee katunäkymää jäljittelevät kulkuväylät. Harjoitusalueen palosimulaatiot toteutetaan pääosin nestekaasulla ja keinosavulla. Alueelle rakennetaan myös nestekaasuverkosto säiliöineen.

Pelastusharjoitusalueen toiminta on käynnissä ja sen ensimmäiset alueet ovat valmiina ja käytössä.

– **TOIMINNASSA OVAT** jo harjoitushalli, savusukelluskenttä, liikenneonnettomuuskenttä, liikenneonnettomuustie, mönkijärata ja huoneistopalosimulaattori. Aluetta rakennetaan niin, että valmiita kenttiä otetaan käyttöön heti niiden valmistuttua. Lähi-aikoina valmistuvat mm. kemikaalionnettomuuskenttä ja kulisikaupunki sekä alueen sosiaalitalat, Satakunnan pelastusjohtaja Pekka Tähtinen kertoo.

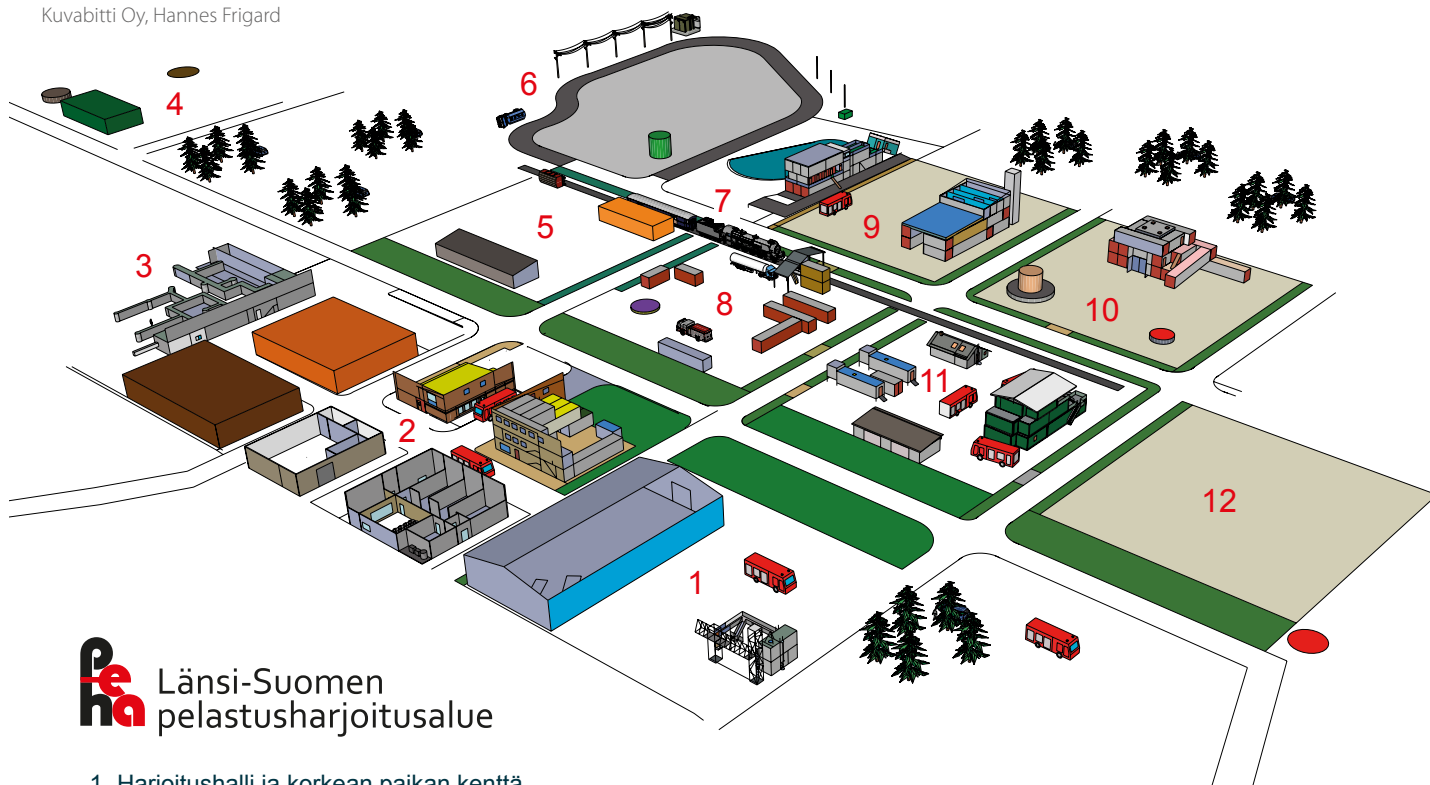
Länsi-Suomen Pelastusharjoitusalueen rakentaminen jatkuu

Savusukelluskentällä pidetyt Satakunnan pelastuslaitoksen harjoitukset 20.7.2012

Kuva: Kuvabitti Oy, Hannes Frigard

Kuvabitti Oy, Hannes Frigard

pe Länsi-Suomen pelastusharjoitusalue

1 Harjoitushalli ja korkean paikan kenttä	9 Teollisuus-, laiva- ja satamaonnettomuus kenttä
2 Kulissikaupunki	10 Teollisuuspalokenttä
3 Rauniokortteli	11 Savusukelluskenttä
4 Eläintenpelastusalue	12 Vapaa kenttä
5 Liikenneonnettomuus kenttä	
6 Liikenneonnettomuustie	
7 Rautatie, tasoristeykset	Lento-onnettomuus kenttä
8 Vaarallisten aineiden onnettomuus kenttä	Siviilikriisinhallinnan harjoitusalue

Havainnekuva valmiista Länsi-Suomen Pelastusharjoitusalueesta. Tällä hetkellä rakennettuina ovat mönkijärata, harjoitushalli, savusukelluskenttä, liikenneonnettomuus kenttä ja liikenneonnettomuustie. Lokakuun loppuun mennessä 2012 valmistuvat kulissikaupungin, kemikaalionnettomuuksien ja sosiaalitoimen kentät sekä moottoritieharjoitusrata ja koirarata.

vaiheittain valmistumisvuoteen 2014 asti. Kooltaan pelastusharjoitusalue on noin 37 hehtaaria, joista rakennetaan viisi hehtaaria. Hankkeen kustannusarvio on noin 3,4 miljoonaa euroa. Palosuojelurahasto on antanut pelastusharjoitusalueelle noin 650 000 euron rakentamisavustuksen.

Monipuolinen harjoittelualue

PORIN PELASTUSHARJOITUSKENTÄT MUODOSTAVAT kattavan kokonaisuuden. Alueen harjoitusolosuhteita ja -rakenteita voidaan käyttää monipuolisesti erilaisten pelastusorganisaatioiden harjoittelussa ja koulutuksessa.

– Pelastusharjoitusalueen käyttäjäkuntaa ovat esimerkiksi pelastuslaitosten viranomaiset ja pelastajat, sopimuspalokuntien miehistöt, teollisuuden ja laitosten pelastusorganisaatioihin kuuluvat henkilöt sekä eri järjestöt kuten esimerkiksi Suomen Punaisen Ristin yksiköt. Lisäksi poliisi, puolustusvoimat ja rajavartiolaitos ovat potentiaalisia harjoitusalueen käyttäjiä. Har-

joitusalueen käyttäjiksi toivotaan myös turva-alan yrityksiä, Anne Mäkipää kertoo.

Säätiö kouluttaa

LÄNSI-SUOMEN PELASTUSHARJOITUSALUEEN TOTEUTAA Porin kaupunki. Koulutustoimintaa alueella harjoittaa pelastuslaitoksen lisäksi sitä varten perustettu säätiö.

– Säätiön tarkoituksena on yleishyödyllisen pelastusharjoitus toiminnan kehittäminen. Säätiö suunnittelee ja järjestää koulutustoimintaa. Toiminnan tarkoitus ei ole tuottaa voittoa, mutta toivomme sen olevan kannattavaa, sanoo Länsi-Suomen Pelastusharjoitusalueen säätiön asiamies Arto Vitikka.

Kirjoittaja Mikko Peltola toimii tiedottajana Viestintätoimisto Tom Mix Oy:ssä. Haastateltavat: Anne Mäkipää, projektipäällikkö, Länsi-Suomen Pelastusharjoitusalueen säätiö, Arto Vitikka, asiamies, Länsi-Suomen Pelastusharjoitusalueen säätiö, Pekka Tähtinen, pelastusjohtaja, Satakunnan pelastuslaitos

Pelastuslaitosten yhteistyö

Jussi Rahikainen

Kymmenen vuotta sitten Suomessa oli yli 400 kuntaa ja noin 150 vakinaista palokuntaa. Tuolloin kattavan valtakunnallisen yhteistyön virittäminen oli käytännössä mahdotonta. Nykyisin pelastuslaitosten yhteistyö on tiiviimpää - ja kattavampaa - kuin koskaan aiemmin. Sen näkyvin muoto on Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto. Kumppanuusverkosto ei ole rekisteröity yhdistys, vaan 22 pelastuslaitoksen vapaaehtoinen yhteenliittymä. Kumppanuusverkoston perimmäisenä tavoitteena on kehittää pelastuslaitosten toimintaa siten, että tuotetut palvelut kansalaisille ovat laadukkaita, tehokkaita, taloudellisia ja perustuvat yhdenmukaiseen tulkintaan voimassa olevista säädöksistä ja määräyksistä.

Samalla pyritään vahvistamaan pelastuslaitosten roolia ja asemaa yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. Jo nyt voidaan todeta, että Pelastuslaitosten kumppanuusverkostossa muodostetun yhteisen kannanoton painoarvo on merkittävästi suurempi kuin yksittäisen pelastuslaitoksen esittämä näkemys. Kumppanuusverkosto on myös nopeasti noussut yhteistyötahoksi, jonka kautta haetaan pelastuslaitosten edustajia erinäisiin työryhmiin ja hankkeisiin. Tehtäviin nimetyt henkilöt edustavat kaikkia Suomen 22 pelastuslaitosta, eivät pelkästään omaa pelastuslaitostaan.

Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston toimintamalli

PELASTUSLAITOSTEN KUMPPANUUSVERKOSTO MUODOSTUU kahdestakymmenestä kahdesta (22) tasavertaisesta pelastuslaitoksesta. Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston hallintoa voidaan verrata kunnan hallintoon - kunnanvaltuusto rinnastuu pelastusjohtajien kokoukseen ja kunnanhallitus vastaavasti pelastusjohtajien hallitukseen. Pelastusjohtajien hallitus muodostuu puheenjohtajasta, varapuheenjohtajasta, sihteeristä sekä neljästä palvelualueen johtajasta. Nämä neljä palvelualueita, Turvallisuus-, Pelastustoiminta-, Ensihoito- ja Tukipalvelut voidaan ajatella kunnan toimialoina - raaka työ tapahtuu näissä asiantuntijafoorumeissa.

Kunkin palvelualueen johtajana on joku pelastusjohtajista, kukin vuorollaan vähintään kahden, mutta korkeintaan neljän peräkkäisen vuoden ajan. Palvelualueiden jäsenet koostuvat 22 pelastuslaitoksen edustajista, riskienhallintapäälliköistä, pelastuspäälliköistä, hallintopäälliköistä jne. Palvelualueilla haetaan yhdenmukaisia linjauksia ja toimintamalleja sekä pyritään kehittämään pelastuslaitosten toimintaa vastaamaan muuttuvaa toimintaympäristöä.

Palvelualueen johtaja voi perustaa määräaikaista työryhmiä ratkomaan jotain tiettyä tehtävää; jäseniksi työryhmään kutsutaan alan johtavia asiantuntijoita riippumatta siitä ovatko he pelastuslaitoksen palveluksessa vai eivät. Parhailaan kumppanuusverkostossa työskentelee työryhmiä muun muassa salassa

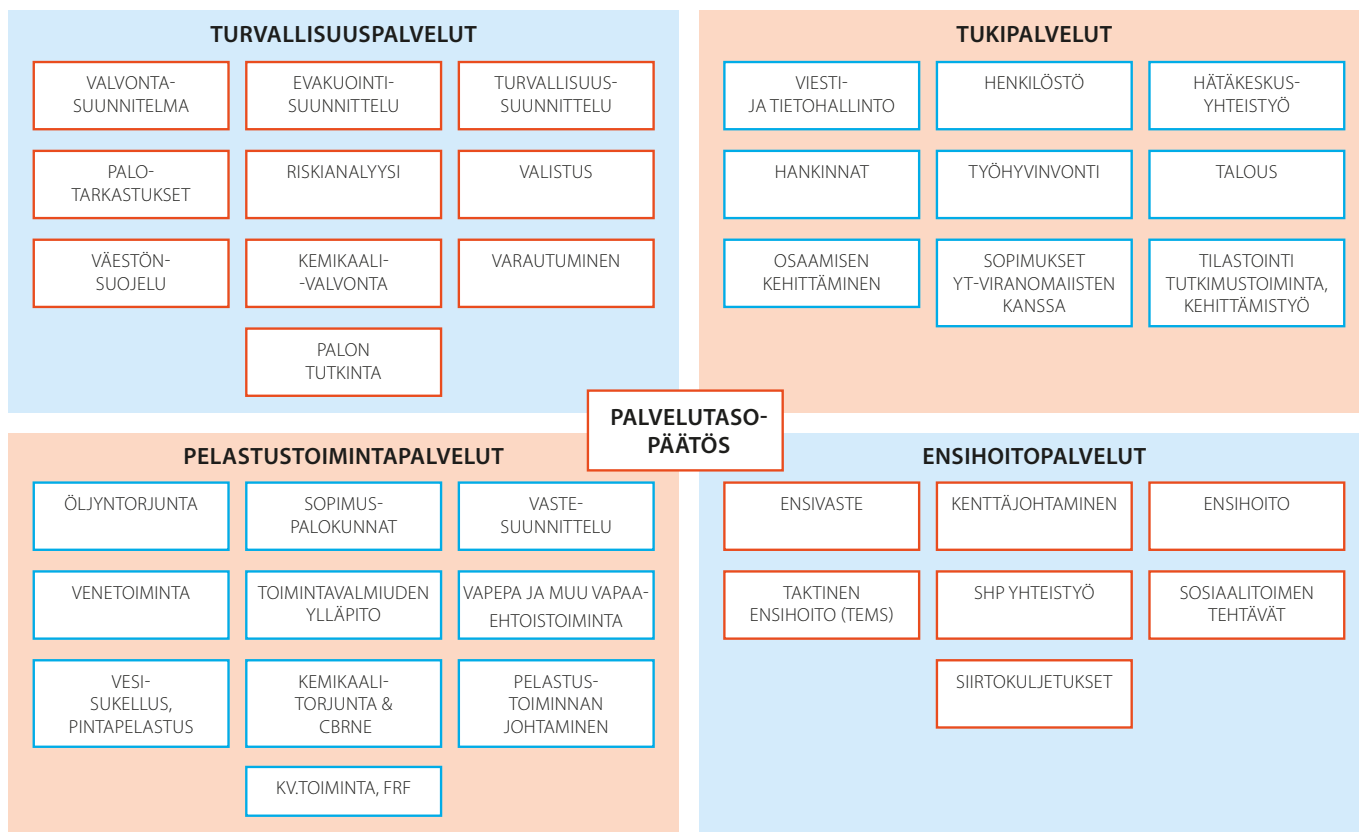
PELASTUSJOHTAJIEN KOKOUS

PELASTUSJOHTAJIENHALLITUS

TURVALLISUUS PALVELUT	PELASTUS TOIMINTA PALVELUT	TUKI PALVELUT	ENSIHOITO PALVELUT
TYÖRYHMÄT	TYÖRYHMÄT	TYÖRYHMÄT	TYÖRYHMÄT

Pelastustoimen hankkeet

pidettävän aineiston, riskianalyysin, valvontasuunnitelman, turvallisuusviestinnän ja palontutkinnan parissa. Kumppanuusverkoston työryhmien yhdessä tekemisen periaate on toiminut hyvin, enää toimintamalleja tai ohjeita ei tehdä 22:en kertaan.

Kumppanuusverkoston organisaatio on kevyt. Pelastuslaitokset ovat palkanneet yhdessä Suomen Kuntaliiton kanssa allekirjoittaneen pelastustoimen kehittämispäällikön toimeen, lisäksi TOTI- ja KEJO -hankkeisiin on tällä hetkellä panostettu 2 henkilövuoden verran. Pelastustoimen kehittämispäällikön tehtävänä on huolehtia mm. pelastuslaitosten kumppanuusverkoston kokousten valmistelusta ja päätösten toimeenpanosta sekä toimia kuntien ja pelastuslaitosten edunvalvojana.

Kumppanuushankkeesta kumppanuusverkostoksi

PIIA VÄHÄSALO ON käsitellyt vuonna 2009 ilmestyneessä julkaisussaan "Pelastuslaitosten verkko yhteistyön alustana ja kehittämisohjelma 2010 - 2015" kumppanuusverkoston syntyhistoriaa. Perusteet verkoston muodostamiselle ovat pysyneet samoina: tehtävät yhdistävät pelastuslaitoksia ja ovat hyvä lähtökohta valtakunnalliselle yhteistyölle. Pelastuslaitokset eivät myöskään kilpaile keskenään ja jokainen toimii ensisijaisesti

omalla toiminta-alueellaan.

Pelastuslaitosten valtakunnallinen yhteistyö käynnistyi jo vuonna 2002 alueellista järjestelmää

valmisteltaessa ja pelastusjohtajat muodostivat vuonna 2003 oman rekisteröimättömän yhdistyksensä, Suomen pelastusjohtajat. Samoihin aikoihin myös sisäasiainministeriön pelastusosasto käynnisti informaatio-ohjausta varten sektoritoiminnan. Toiminnasta saadut myönteiset kokemukset loivat hyvän pohjan yhteistyön kehittämiseksi.

Kesällä 2007 pelastuslaitokset käynnistivät Pelastuslaitosten kumppanuushankkeen, johon saatiin Palosuojelurahastolta 50 % rahoitusosuus. Projektipäällikkö Piia Vähäsalo kartoitti pelastuslaitosten tarpeet ja odotukset yhteistyölle ja hänen johdolla luotiin vuosina 2007 - 2009 pohja nykymuotoiselle pelastuslaitosten kumppanuusverkostolle. Ilman Palosuojelurahaston tukea tämä hanke - ja sen myötä Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto - olisi jäänyt toteuttamatta.

Vuonna 2011 pelastuslaitokset ottivat seuraavan askeleen ja solmivat palvelusopimuksen Suomen Kuntaliiton kanssa. Sen myötä Kuntaliiton rooli Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston kotipesänä vahvistui ja ensimmäinen toimihenkilö pystyttiin palkkaamaan. Tämä on tehostanut erityisesti pelastusjohtajien kokouksen ja hallituksen työskentelyä.

Kumppanuusverkoston tulevaisuus

PELASTUSLAITOSTEN KUMPPANUUSVERKOSTON TULEVAISUUS näyttää valoisalta. Yhteistyö on kehittynyt siihen pisteeseen, että saadaan muodostettua ensimmäistä kertaa Suomen pelastustoimen historiassa kaikkien pelastuslaitosten yhteisiä lausuntoja ja linjauksia päivänpolttavista aiheista, kuten puukerrostalojen rakentamisesta tai pelastustoimen toiminta- valmiuden suunnitteluohjeesta. Kumppanuusverkoston kautta on myös pystytty valitsemaan ja palkkaamaan yhteisiä toimihenkilöitä edustamaan kaikkia pelastuslaitoksia valtiohallinnon hätäkeskustietojärjestelmän (TOTI) ja kenttäjohtamisjärjestelmän (KEJO) uudistamishankkeisiin. Näissä hankkeissa Palosuojelurahasto on näytellyt merkittävää roolia rahoittamalla 80 % projektihenkilöiden kustannuksista.

Yhteistyön kehittäminen jatkuu muun muassa mahdollisten yhteishankintojen kartoittamisella. Viime kesänä kumppanuusverkoston työryhmä alkoi selvittää ensihoidon varusteisiin liittyviä yhteishankintojen mahdollisuuksia. Hankintoja keskittämällä pystyttäneen saavuttamaan kustannussäästöjä, ja ennen kaikkea saadaan karsittua päällekkäistä määrittely- ja kilpailutustyötä pelastuslaitoksissa.

Lähitulevaisuuden tärkeimpänä tehtävänä voidaan pitää pelastuslaitosten tutkimus- ja kehittämistoiminnan tehostamista. Nykyaikana toiminnan kehittämisen ja päätösten teon tulisi pohjautua alalla kuin alalla tutkittuun tietoon. Tästä näkökulmasta SM:n keväällä julkaiseman ”Pelastusalan koulutuksen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan järjestämisvaihtoehtoja selvittäneen työryhmän raportin” ehdotus verkostomaisen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen perustamisesta pelastusopiston

yhteyteen on enemmän kuin tervetullut. Pelastuslaitokset voivat kumppanuusverkoston kautta organisoitua siten, että pystytään kattavasti keräämään ajatuksia ja näkemyksiä em. tutkimus- ja kehittämiskeskuksen toimintaan.

Keräämällä järjestelmällisesti pelastuslaitosten arjesta ponnistavia tutkimus- ja kehittämisaiheita, voidaan löytää sellaisia hankkeita, jotka kannattaa käynnistää kaikkien laitosten yhteisenä ponnistuksena. Tällöin Palosuojelurahaston tuki toiminnan käynnistämiseen nousee jälleen merkittävään rooliin.

Palosuojelurahasto on perustettu tulipalojen ehkäisemiseksi ja pelastustoiminnan edistämiseksi. Mikä olisi Palosuojelurahastolle vaikuttavampi rahoituskohde kuin pelastuslaitosten tärkeäksi näkemien yhteisten hankkeiden tukeminen?

Jussi Rahikainen toimii 2012–2015 Suomen Kuntaliitossa pelastustoimen kehittämispäällikkönä, päätehtävänään Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston solmupisteenä toimiminen. Hän seuraa tehtävässään kehittämispäällikkö Markku Haikoa. Rahikaisen vakituinen virka on Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen riskienhallintapäällikkö.

Aiemmin hän on työskennellyt Helsingin pelastuslaitoksessa sekä Poliisiammattikorkeakoulussa, VTT:llä ja yksityisellä suunnittelu- puolella paloalan tehtävissä. Lisäksi Rahikainen on ollut lainassa SM Pelastusosastolla nykyisen pelastuslain laadinnan aikoihin.

Koulutukseltaan Jussi Rahikainen on DI, joka on suorittanut myös palopäällystö-AMK tutkinnon.

Kehittämispäällikkö Rahikainen luennoimassa onnettomuuksien ehkäisyn opintopäivillä loppuvuodesta 2011.

Kommenttipuheenvuoro

Strategisella kumppanuudella syvyyttä yhteistyöhön

Esko Koskinen

Pelastustoimen erityispiirteenä muiden turvallisuustoimijoiden kentässä on se, että toimivat yksiköt ovat kunnallisia ja aluehallinnon ja keskushallinnon toimijat ovat valtion ylläpitämiä. Vuosikymmenten saatossa tämä asetelma on jo sinänsä luonut asenteellisia ja periaatteellisia ongelmia. Joudutaan tasapainoilemaan kunnallisen itsehallinnon ja paikallisten näkökulmien välillä – ja toisaalta erityisesti valtion korostaman alueellisen tasapuolisuuden ja samanlaisten käytäntöjen välillä. Vuosien varrella on paljon puhuttu siitä, että kentän ääntä on kuultava. Kuntakohtaisessa järjestelmässä oli vain usein vaikea tietää, mikä oli se kentän ääni, jota oli kuultava. Oliko se ääni vaikutusvaltaisen palopäällikön ääni, suurimpien kaupunkien ääni vai maaseudun hiljaisempi ääni?

JUSSI RAHIKAISEN ARTIKKELISSA pelastuslaitosten yhteistyön kehittämisessä on hyvin kuvattu sitä – dramaattistakin – muutosta, jonka pelastustoimen alueellistaminen ja kumppanuusverkosto on saanut aikaan. Näin syntyneitä mallia voisi jopa suositella muillekin kunnan ja valtion yhteisesti hallinnoimille aloille.

Sisäasiainministeriön näkökulmasta kumppanuusverkosto on selkeästi tehostanut ja parantanut vuoropuhelun laatua. On helppo selvittää ongelmia, saada tietoa erilaisista käytännöistä ja toisaalta ajaa sisään ylimmän poliittisen johdon strategisia linjauksia. Toisaalta tässä julkaisussa mainitut alueellisen pelastustoimen onnistumiset ovat johtuneet suurempien ja voimakkaampien alueiden muodostumisesta mutta myös siitä, että

Palosuojelurahaston 70-vuotisjuhlaseminaarin yleisöä.

Kuva: Pasi Autio

kumppanuusverkosto on lisännyt organisaatioiden osaamista ja sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin. Ministeriön on ollut helppo suurten lainsäädäntöuudistusten tai tietotekniikauudistusten valmisteluun saada sellaista voimaa, joka aidosti tietää, miten uudistus vaikuttaa kentän ihmisten työskentelyyn tai ihmisten arkeen. Oikeat ratkaisut parantavat sitoutumista, koska ne tunnetaan omiksi. Sitoutuminen, hyvistä käytännöistä oppiminen, yhteinen maksupolitiikka sekä laitosten oma ohjaus antavat mahdollisuuden vähentää turhaa valtion ohjausta ja kirjallisia ohjeita. Tämä puolestaan tekee järjestelmästä keveämmän ja paremmin paikallisiin tarpeisiin soveltuvan.

Ministeriön näkökulmasta yhteistoimintaan jää vielä katvealueita, joiden kehittämiseen vastaisuudessa kannattaa panostaa. Pelastustoimi – kuten muukin yhteiskunta – tulee entistä riippuvaisemmaksi tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämisessä. Tarvitaan tilanteen seurannan ja johtamisen apuvälineitä, jotka keskustelevat keskenään niin horisontaalisesti kuin vertikaalisesti. Kansalaisia varten tarvitaan internetpohjaisia ”tietosivuja”. Heitä on voitava varoittaa ja antaa informaatiota onnettomuustilanteissa muillakin kuin perinteisillä tavoilla. Eri järjestelmien yhteensopivuus on pystyttävä takaamaan. Pelastusalan oppilaitos ei voi opettaa uusille palomiespolville kymmenien erilaisten järjestelmien käyttöä. Kaikki tämä olisi suunniteltava ja valitettavasti kyettävä myös maksamaan. Nyt on jo iduillaan tämänkaltainen yhteistyö, mutta sitä on syvennettävä. Kustannuksiin osallistumisessa Palosuojelurahasto puolestaan voi olla hyvä kumppani.

Pelastuslaitosten yhteistyö ei voi eikä saa olla yksipuolista edunvalvontaa eikä pelkkää kunnallisuuden tyhjää korostamista. Tavoitteena tulee olla pelastustoimen ja sen palveluiden kehittäminen. Siinä työssä on sivuseikka, tekeekö sen kunta vai valtio ja kuka loppupeleissä saa sulan hattuunsa. Sen vuoksi ehkä pienenä kritiikkinä – ystävällisenä sellaisena – voisi sanoa, että josain määrin unohduksiin on jäänyt alkuperäinen ajatus strategisten kumppanuuksien kehittämisestä kuntaliiton ohella myös sisäasiainministeriön, ympäristöministeriön ja eräiden muiden ministeriöiden sekä ehkä myös vapaaehtoisjärjestöjen kanssa.

Kuva: Sisäasiainministeriön arkisto

Hallitusneuvos Esko Koskinen on toiminut sisäasiainministeriön pelastusosaston apulaisosastopäällikkönä vuodesta 2002. Sisäasiainministeriöön Koskinen tuli vuonna 1974 poliisiosastolle ja vuonna 1977 pelastusosastolle, jossa hän on aiemmin toiminut hallitussihteerinä ja hallintoyksikön päällikkönä. Koulutukseltaan Koskinen on oikeustieteen kandidaatti ja varatuomari.

PALOSUOJELURAHASTO

